

**KKTC
YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK ANABİLİM DALI**

**İLKÖĞRETİM İKİNCİ KADEME ÖĞRENCİLERİNİN MESLEKİ
OLGUNLUK DÜZEYLERİNİN ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLERE
GÖRE İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Muharrem GÜLTEKİN

Tez Danışmanı: Dr. Yeliz AKINTUĞ

LEFKOŞA

Mayıs, 2012

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI

Eğitim Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Muharrem GÜLTEKİN'e ait "İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi " adlı çalışma jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı'nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

İMZA

Başkan Doc. Dr. Zehra Altınay Gazi

Üye Dr. YELİZ AKINTILIG (Danışman)

Üye Yrd. Doc. Dr. Ergin BAYSEN

ONAY

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

...../...../2012

ÖZET

İLKÖĞRETİM İKİNCİ KADEME ÖĞRENCİLERİNİN MESLEKİ OLGUNLUK DÜZEYLERİNİN ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLERE GÖRE İNCELENMESİ

MUHARREM GÜLTEKİN

Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Danışman: Dr. Yeliz AKINTUĞ

MAYIS-2012

Bu araştırmanın amacı ilköğretim öğrencilerinin mesleki gelişim görevlerini yerine getirme düzeylerini tespit etmek ve yaş, sınıf, cinsiyet, gelir durumu, kardeş sayısı gibi kriterlerin mesleki olgunluk düzeylerine olan etkisini belirlemektir.

Meslek seçimi insan hayatında önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle erken yaşlarda mesleki olgunluğu belirlemek ilk adım olacaktır. Bu araştırma bahsedilen bu durumun öğrenciler arasında nasıl gerçekleştiğini incelemektedir.

Araştırmada genel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 2011-2012 eğitim ve öğretim yılında Kahramanmaraş İlköğretim Okulu ikinci kademe öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplamak amacıyla “Mesleki Olgunluk Ölçeği” ve “Kişisel Bilgiler Formu” kullanılmıştır.

Araştırma bulguları, mesleki olgunluk ölçeğinden elde edilen puanlar ile Kişisel Bilgiler Formundaki değişkenler arasında anlamlı bir ilişki olmadığı yönünde ortaya çıkmıştır. Bu araştırmanın sonuçları ilgili literatür çerçevesinde tartışılmış ve gelecek araştırmalara yönelik öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Öğrenci, ilköğretim II.kademe, meslek, mesleki olgunluk

ABSTRACT**SECONDARY SCHOOL STUDENTS' VOCATIONAL MATURITY LEVELS
ACCORDING TO SEVERAL VARIABLES ANALYSIS****MUHARREM GÜLTEKİN****Master Thesis, Department of Educational Sciences****Supervisor: Dr. Yeliz AKINTUĞ****MAY - 2012**

The purpose of this study; to determine the students' levels of professional development to fulfill their duties and to determine the effect of the levels of professional maturity such as age, class, gender, income status, number of siblings.

The choice of profession has an important place in human life. Therefore, to determine professional maturity in early ages is the first step to be followed. In this study, the mentioned situation is examined how it occurs among the students.

General screening model was used in this study. The study group was consisted by students in the second stage Kahramanmaras Primary School in 2011-2012 education and training year. Also, to collect data, "Career Maturity Scale" and "Personal Information Questionnaire" was used.

The research findings show that there is no significant relationship between scores which obtained from Professional Maturity Scale and variables which in Personal Information Questionnaire. The results of this research was discussed within the framework of the relevant literature and suggestions were presented for future research.

Key words: student, secondary school, profession, vocational maturity

ÖNSÖZ

Meslek, kişinin en önemli kaynağı olup, onun etrafında saygı görmesine, toplumda bir yer edinmesine, geçimini temin etmesine ve kendini gerçekleştirmesine sebep olan en önemli unsurlardan biridir. Bu da doğru meslek tercihinin ne kadar önemli ve hayati bir karar olduğunu göstermektedir.

Kendi kişisel özelliklerinin farkında olan öğrenciler, kendi özelliklerine en uygun mesleği tercih etmeleri ve böylece hem topluma daha faydalı olan, hem de mutlu iş yaşamı süren bireyler haline gelmelerine katkı sağlayacaktır.

Meslek liselerine giden lise öğrencilerinin büyük oranda meslek tercihinin yapmış olduğu göz önünde bulundurulduğunda, ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyinin önemi daha iyi anlaşılmaktadır.

Bu nedenle bu araştırmada 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri tespit edilmiş, yaş, sınıf, cinsiyet, gelir düzeyi, kardeş sayısı ve aile durumlarının mesleki olgunluk düzeyine etkisi araştırılmaya çalışılmıştır.

Muharrem GÜLTEKİN

Mayıs,2012

Lefkoşa

TEŞEKKÜR

Bu çalışmada, günümüzde daha da artan meslek rehberliğinin önemini vurgulamak ve geleceğin memurları, patronları, işçileri, sanatçıları, doktor ve mühendisleri olan ilköğretim II. kademe öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri araştırılmıştır.

Araştırma boyunca eleştirileri ve yardımlarıyla yanımda olan Dr. Yeliz AKINTUĞ hocama, mesleki olgunluk ölçeğini kullanmamda yardımcı olan Dr. Gül AKBALIK (DEMREN)' a, Kahramanmaraş İlköğretim Okulu Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Servisinde Öğretmen Huriye KILINÇ'a, her türlü kaynağı bulmamda yardımcı olan Kahramanmaraş Rehberlik ve Araştırma Merkezi'nden Sayın İbrahim DAŞKIRAN'a, Vahap GÜLTEKİN' e, değerli jüri üyelerime, çalışmam boyunca büyük bir sabırla bana destek olan eşim Zeynep GÜLTEKİN'e teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ	iii
TABLolar LİSTESİ	viii

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Problem Durumu.....	2
1.2. Araştırmanın Alt Problemleri.....	2
1.3. Araştırmanın Amacı.....	3
1.4.Araştırmanın Önemi.....	3
1.5.Araştırmanın Sınırlılıkları.....	4
1.6.Sayıtlılar.....	4
1.6.Tanımlar.....	4

BÖLÜM II

İLGİLİ LİTERATÜR

2.1.Meleki Olgunluk Kavramı.....	6
2.2.Mesleki Rehberlik ve Meslek Seçimi ile İlgili Kuramsal Yaklaşımlar.....	7
2.2.1.Özellik-Faktör Kuramı	8
2.2.2.Holand'ın Tipoloji Kuramları	9
2.2.3.Psikanalitik Kuramlar.....	11
2.2.4.Roe'nin Gereksinim Kuramı	12
2.2.5.Ginzberg'in Gelişim Kuramı.....	13
2.2.6.Tiedeman ve O'Hara'nın Meslek Gelişim Kuramı	14
2.2.7.Gottfredson'un Daraltma ve Uzlaştırma Modeli.....	14
2.2.8.Sosyal Öğrenme Kuramı	15
2.2.9.İşe Uyum Kuramı	16
2.2.10.Değer Destekli Bütüncül Kariyer ve Yaşam Roller Modeli.....	17
2.2.11.Super'in Benlik Kuramı.....	17
2.2.12.Karar Kuramı.....	20

2.3. Mesleki Olgunlukla ilgili Yapılan Araştırmalar	21
2.3.1. Mesleki Olgunlukla İlgili Türkiye’de Yapılan Araştırmalar.....	21
2.3.2. Mesleki Olgunlukla ilgili Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar	28

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli.....	32
3.2. Çalışma Grubu.....	32
3.3. Veri Toplama Araçları.....	33
3.3.1. Mesleki Olgunluk Ölçeği.....	33
3.3.1.1. Mesleki Olgunluk Ölçeğinin Puanlanması.....	33
3.3.1.2. Mesleki Olgunluk Ölçeğinin Geçerlilik ve Güvenirliği.....	34
3.3.2. Kişisel Bilgi Formu	34
3.4. Verilerin Toplanması.....	34
3.5. Verilerin Analizi.....	35

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1. Demografik Özelliklere Ait Bulgular.....	36
4.1.1. Ankete Katılan Öğrencilerin Sınıf Değişkeni İle İlgili Bulgular.....	36
4.1.2. Ankete Katılan Öğrencilerin Yaş Değişkeni İle İlgili Bulgular.....	37
4.1.3. Ankete Katılan Öğrencilerin Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı İle İlgili Bulgular.....	37
4.1.4. Ankete Katılan Öğrencilerin Anne ve Baba Eğitim Düzeyleri Değişkeni İle İlgili Bulgular.....	38
4.1.5. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Ailelerinin Gelir Düzeyleri İle İlgili Bulgular.....	39
4.1.6. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Aile Durumları İle İlgili Bulgular.....	39
4.1.7. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Kardeş Sayıları İle İlgili Bulgular.....	40
4.1.8. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Daha Önce Mesleki Rehberlik Hizmeti Alma Durumu İle İlgili Bulgular.....	40

4.2. Mesleki Olgunluk Düzeyleri İle İlgili Bulgular	41
4.2.1. Öğrencilerin MOÖ' den Aldıkları Puanlar İle İlgili Bulgular.....	41
4.2.2. Öğrencilerin MOÖ Puan Ortalamaları İle Sınıf Değişkeni Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular.....	42
4.2.3. Yaş Değişkeni İle MOÖ Puan Ortalamaları Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular.....	42
4.2.4. Öğrencilerinin Cinsiyetleri İle MOÖ Puan Ortalamaları Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular.....	43
4.2.5. Öğrencilerin MOÖ Puan Ortalamaları İle Baba Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular.....	43
4.2.6. Öğrencilerin MOÖ Puan Ortalamaları İle Anne Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular.....	44
4.2.7. Öğrencilerin MOÖ Puan Ortalamaları İle Ailenin Aylık Geliri Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular.....	45
4.2.8. Öğrencilerin MOÖ Puan Ortalamaları İle Aile Birliktelik Durumları Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular.....	45
4.2.9. Öğrencilerinin MOÖ Puan Ortalamaları İle Kardeş Sayıları Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular.....	46
4.2.10. Mesleki Rehberlik Eğitimi Alma Durumu İle Öğrencilerin MOÖ Puan Ortalamaları Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular.....	46

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

5.1. İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin MOÖ' den Aldıkları Puan Bulgularının Tartışma ve Yorumu.....	47
5.2. İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin MOÖ' den Aldıkları Puanlar İle Sınıf Değişkeni Arasındaki İlişki Bulguların Tartışma ve Yorumu.....	47
5.3. İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin MOÖ' den Aldıkları Puanlar İle Yaş Grupları Arasındaki İlişki İle İlgili Bulguların Tartışma ve Yorumu	48
5.4. İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin MOÖ' den Aldıkları Puanlar ile Cinsiyetleri Arasındaki İlişki Bulguların Tartışma ve Yorumu.....	49
5.5. İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin MOÖ' den Aldıkları Puanlar ile Baba Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişki Bulguların Tartışma ve Yorumu.....	50

5.6. İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin MOÖ'den Aldıkları Puanlar ile Annenin Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişki Bulguların Tartışma ve Yorumu.....	50
5.7. İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin MOÖ'den Aldıkları Puanlar ile Ailenin Gelir Düzeyi Arasındaki İlişki Bulguların Tartışma ve Yorumu..	50
5.8. İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin MOÖ'den Aldıkları Puanlar ile Aile Durumu Arasındaki İlişki Bulguların Tartışma ve Yorumu.....	51
5.9. İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin MOÖ'den Aldıkları Puanlar ile Kardeş Sayısı Arasındaki İlişki Bulguların Tartışma ve Yorumu.....	51
5.10. İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin MOÖ'den Aldıkları Puanlar ile Mesleki Rehberlik Eğitimi Alma Durumu Arasındaki İlişki Bulguların Tartışma ve Yorumu.....	52

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuç.....	54
6.2. Öneriler.....	56
6.2.1.Araştırmaya Yöneli Öneriler.....	56
6.2.2.Uygulamaya Yönelik Öneriler.....	57
KAYNAKÇA.....	58
EKLER.....	70
ÖZGEÇMİŞ.....	76

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Sınıflara Göre Dağılımı.....	36
Tablo 2: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Yaş gruplarına Göre Dağılımı	37
Tablo 3: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Cinsiyet Dağılımı	37
Tablo 4: Anne ve Baba Eğitim Düzeyleri.....	38
Tablo 5: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Gelir Gruplarına Göre Dağılımı.....	39
Tablo 6: Araştırmaya Katılanların Aile Birlikteliğine Göre Dağılımı.....	39
Tablo 7: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Kardeş Sayılarına Göre Dağılımı.....	40
Tablo 8: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Daha Önce Mesleki Rehberlik Hizmeti Alma Durumuna Göre Dağılımı.....	40

Tablo 9: Mesleki Olgunluk Puan Ölçeğinin Dağılımı.....	41
Tablo 10: Öğrencilerin MOÖ Puan Ortalamaları İle Sınıf Değişkeni Arasındaki İlişki.....	42
Tablo 11: Öğrencilerin MOÖ Puan Ortalamaları İle Yaş Değişkeni Arasındaki İlişki.....	43
Tablo 12: Öğrencilerin MOÖ Puan Ortalamaları İle Cinsiyetleri Arasındaki İlişki.....	43
Tablo 13: Öğrencilerin MOÖ Puan Ortalamaları İle Baba Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişki.....	44
Tablo 14: Öğrencilerin MOÖ Puan Ortalamaları İle Anne Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişki.....	44
Tablo 15: Öğrencilerin MOÖ Puan Ortalamaları İle Ailelerin Aylık Gelir Durumu Arasındaki İlişki	45
Tablo 16: Öğrencilerin MOÖ Puan Ortalamaları İle Aile Durumu Arasındaki İlişki.....	45
Tablo 17: Öğrencilerin MOÖ Puan Ortalamaları İle Kardeş Sayıları Arasındaki İlişki.....	46
Tablo 18: Öğrencilerin MOÖ Puan Ortalamaları İle Mesleki Rehberlik Eğitimi Alma Durumu Arasındaki İlişki.....	46

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

Globalleşen dünyada her geçen gün yeni sektörler ve yeni meslekler ortaya çıkmakta, bu meslek kuruluşları yeni iş gücü, teknik ve yönetici ihtiyacını beraberinde getirmektedir. Bu da çok küçük yaşlardan itibaren, meslek rehberliğinin eğitimin her aşamasında devam etmesi gereken bir süreç olması gerektiğini göstermektedir.

Meslek seçimi kararını Ginzberg (1952), insan hayatının ilk 20 yılında gelişen bir süreç olduğunu belirtmiştir. Ayrıca meslek gelişimini 'hayal dönemi,' deneme dönemi' ve 'gerçekçi dönem' olarak üç dönemde ele almıştır. Super (1963) ise meslek gelişimini doğumdan itibaren ilerleyen bir süreç olarak değerlendirmiştir.

Kuzgun'a (2000) göre orta öğretimde sağlıklı bir yönelme veya yönlendirmenin yapılabilmesi için öğrencinin çok erken yaşlarda bu alanda eğitilmesi gerekir. Bu hedef ise ilköğretimin ilk yıllarından itibaren öğretim ve rehberlik hizmetlerinin birbirlerini bütünleyici şekilde uygulanması ile gerçekleşebilir.

Özellikle ilköğretimin son yılında öğrenciler genel, akademik veya mesleki eğitime yönelme ya da eğitime devam etmeyip çalışma yaşamına erken girme tercihi yapma durumundadırlar. Bu nedenle ilköğretimdeki rehberlik hizmetleri önemli kararların alındığı kritik bir döneme rastlamaktadır. Bu durumda mesleki danışmanlık yapan öğretmenlerimizin görevi, bireylerin olası yanlış tutum ve değer yargılarının düzeltilmesine, kendilerine uygun iş ve mesleklere yönelmelerine yardımcı olmaktır. Özellikle ilköğretim yılları, bireylerin olası yanlış tutum ve değer yargılarının düzeltilmesinde çok önemlidir. Kişinin kendine olan güveni, kendini kabul, içsel denetiminin gelişmesi gibi kişilik boyutları bu dönemde gelişir. Çocukluk döneminde oluşan tutumlar, değerler ve algılar eğitsel ve mesleki gelişim açısından da çok önemlidir (Özgüven, 2003).

Bunun yanı sıra mesleki anlamda 'ilgiler'de en çok değişme 15-25 yaş arasında olur (Kuzgun 2006). Bu da ilköğretim ikinci kademe dönemindeki (11-15 yaş) öğrencilerin henüz hangi mesleği seçeceklerine karar vermek zorunda olmadıklarını düşündürmektedir. Ancak bu çocukların ilerde kendilerine uygun meslek seçimi yapabilmeleri için çalışma hayatının önemini anlamak, meslekleri, iş dünyasını merak etmek ve araştırmak gibi kariyer gelişimiyle ilgili davranışları içinde bulundukları mesleki gelişim döneminde kazanmaları gerekmektedir.

1.1.Araştırmanın Problem Durumu

Ülkemizde ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyi, seçeceği lisenin türünü (klasik lise, meslek lisesi v.b.), dolayısıyla hangi alanda eğitim göreceğini (fen bilimleri, sosyal bilimler, teknik eğitim v.b.) ve aldığı bu eğitime bağlı olarak mesleğini ve geleceğini belirleyeceğinden; ilköğretim ikinci kademe yani 6,7, 8. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinin ne seviyede olduğu ve öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ile çeşitli değişkenler arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı bu araştırmanın problemini oluşturmaktadır. Araştırmanın alt problemleri ise aşağıda belirtilmiştir.

1.2. Alt Problemler

İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyi ve bu düzeyi etkileyebileceği düşünülen değişkenler dikkate alınarak araştırma kapsamına dahil edilen alt problemler şunlardır:

1. İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri nedir?
2. İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin mesleki olgunluk ölçeğinden aldıkları puanlar, bulundukları sınıf değişkeninden anlamlı bir şekilde etkilenmekte midir?
3. İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin mesleki olgunluk ölçeğinden aldıkları puanlar, bulundukları yaş değişkeninden anlamlı bir şekilde etkilenmekte midir?
4. İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin mesleki olgunluk ölçeğinden aldıkları puanlar, cinsiyet değişkeninden anlamlı bir şekilde etkilenmekte midir?
5. İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin mesleki olgunluk ölçeğinden aldıkları puanlar, anne-babaların eğitim düzeyi değişkeninden anlamlı bir şekilde etkilenmekte midir?
6. İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin mesleki olgunluk ölçeğinden aldıkları puanlar, ailelerin aylık geliri değişkeninden anlamlı bir şekilde etkilenmekte midir?
7. İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin mesleki olgunluk ölçeğinden aldıkları puanlar, aile durumu değişkeninden anlamlı bir şekilde etkilenmekte midir?

8. İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin mesleki olgunluk ölçeğinden aldıkları puanlar, kardeş sayısı değişkeninden anlamlı bir şekilde etkilenmekte midir?
9. İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin mesleki olgunluk ölçeğinden aldıkları puanlar, mesleki rehberlik eğitimi alma durumu değişkeninden anlamlı bir şekilde etkilenmekte midir?

1.3. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı; ilköğretim ikinci kademelerden itibaren öğrencilerimizin mesleki olgunluk düzeyinin ne oranda olduğunu ve alt problemlerde belirtilen değişkenlerin mesleki olgunluk düzeyine etkisinin olup olmadığını belirlemek; akademisyen ve öğretmenlerimizin dikkatini bu noktaya çekerek mesleki rehberliğe ve içeriğine daha akılcı, çağdaş ve yararlı yorumlar ve uygulamalar getirilmesi için yardımcı olmaktadır.

1.4. Araştırmanın Önemi

Bu çalışmada, Kahramanmaraş il merkezinde bulunan Kahramanmaraş İlköğretim Okulu ikinci kademe öğrencilerinin, mesleki olgunluk düzeyleri belirlenmeye çalışılmış ve öğrencilerin mesleki olgunluklarının değerlendirilmesinde bazı değişkenlerin etkisine bakılmıştır. Öğrencilerin mesleki tercihlerini bilinçli olarak yapması, doğru meslek lisesini veya klasik liseyi tercih etmesi ve bu doğrultuda üniversite sınavındaki başarısını çeşitli faktörler etkilemektedir. Mesleki olgunluk da bu faktörlerden bir tanesidir. Bu çalışmada 6,7,8. sınıf öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri araştırılmış ve öğrencilerin mesleki olgunlukları ile çeşitli değişkenler arasındaki ilişkiyi tespit etmek amaçlanmıştır. Araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda öneriler geliştirmek için bu çalışma planlanmıştır. Bu amaçla geliştirilecek önerilerin psikolojik danışmanların mesleki rehberlik ve danışma bağlamında yapacakları çalışmalar ve hazırlayacakları mesleki rehberlik programlarına yardımcı olacağı ve aynı zamanda yapılan bu çalışma ile ilköğretim ikinci kademelerde çalışan eğitimcilere, öğrencilere ve ailelere de öğrencilerin mesleki anlamda doğru kararlar verebilmesi ve akılcı yaklaşabilmesi için mesleki olgunluk düzeylerini etkileyen değişkenlerin neler olduğunun farkına varmaları açısından katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

1- Bu araştırma, Boğaziçi Üniversitesi Ekonomi ve Ekonometri Merkezi tarafından yapılan araştırmaya (2011) göre Türkiye'nin sosyal yapısı ve yaşam kalitesi bakımından ortalama bir şehri kabul edilen Kahramanmaraş ili merkezinde bulunan, 2011-2012 eğitim ve öğretim yılında Kahramanmaraş İlköğretim Okulu'nda okuyan ve ölçeğin uygulandığı günlerde okulda bulunan 572 ilköğretim ikinci kademe (6.,7. ve 8. sınıf) öğrencisiyle sınırlıdır.

2- Araştırma, alt problemlerdeki sorularla sınırlıdır.

3- Araştırma, Mesleki Olgunluk Ölçeği ile sınırlıdır.

1.6.Sayıtlar

1- Veri toplama aracı bu araştırma için yeterli, geçerli ve güveniliridir.

2- Araştırmaya katılan öğrencilerin sorulara verdikleri yanıtlar gerçeği yansıtmaktadır.

1.7.Tanımlar

Öğrenci: Bu araştırmada ilköğretim 6,7 ve 8. sınıf öğrencileri ifade edilmektedir.

Meslek: İnsanlara yararlı mal yada hizmet üretmek ve karşılığında para kazanmak için yapılan, belli bir eğitimle kazanılan sistemli bilgi ve becerilere dayalı, kuralları toplumca belirlenmiş etkinlikler bütünü olarak tanımlayabiliriz(Kuzgun,2003).

Mesleki Rehberlik: Bireyin kendi nitelik ve şartlarını kavrayarak onlara en uygun mesleği seçmesi, bu meslek için hazırlanması ve bu mesleğe girip orada başarıyla ilerlemesi oluşumuna yardım faaliyetleridir (Tan, 1986).

Meslek Seçimi: Bireyin kendine açık olan meslekleri çeşitli yönleri ile değerlendirip, kendi gereksinimleri açısından istenilir yönleri çok, istenmeyen yönleri az olan bir mesleğe karar vermesidir (Kuzgun, 1982, s.2). Bireyin çeşitli meslekler arasından en iyi yapabileceğini düşündüğü faaliyetleri içeren ve kendisine en üst düzeyde doyum sağlayacağına inandığı birisine yönelmesidir (Çoban, 2003, s. 29).

Mesleki Olgunluk: Super (1957)'e göre mesleki olgunluk, bireyin çocuklukta fantazi seçim yapma evresinden başlayarak, yaşlılıkta çalışma yaşamından emekli olana

kadar süren mesleki gelişim sürecinde ulaştığı yerdir (Bacanlı, 2005, s.1). Belirli mesleklerin yapılabilmesi için o mesleğin talep ettiği becerilere sahip olma sürecidir (Kulaksızoğlu ve Kulaksızoğlu,1994, s.29).

BÖLÜM II

İLGİLİ LİTERATÜR

2.1. Mesleki Olgunluk Kavramı

Mesleki olgunluk kavramının, mesleki gelişim kuramlarının ortaya konmaya başladığı 1950'li yıllarda kullanıldığını görmekteyiz. Ginzberg, Ginsburg, Axelrad ve Herma (1951)'ya göre, bir gencin meslek seçimiyle bir ölçüde başa çıkma şekli onun genel olgunluğunun göstergesidir.

Mesleki olgunluk karar verme, bireyin Talep ettiği işin içeriği, etkinlikleri planlama, meslek seçimi ve yeteneklerin gelişimi ile ilgili tutumları kapsar. Bu mesleki tutumlar, kariyer ile ilişkili davranışlar üzerinde geçmişteki deneyimlerin şu anki deneyimlere etkisini yansıtır (Pietrofesa ve Splete, 1975).

Super (1957:185-186) mesleki olgunluğu, bireyin araştırma evresinden çöküş evresine kadar mesleki gelişim sürecinde ulaştığı yer olarak tanımlamıştır.

Super, Crites, Hummel, Moser, Overstreet ve Warnath 1957 yılında yayınladıkları Mesleki Gelişim adlı kitaplarında, gelişimin değerlendirilebilmesinde sorulması gereken en uygun soruların 'bireyin davranışının olgun olup olmadığı, bireyin davranışının akran gruplarının davranışlarıyla kıyaslandığında nasıl olduğu ve bu norm grubu içindeki değişikliklerle bireyin davranışının nasıl değiştiği' olduğunu belirtmişlerdir.

Super ve arkadaşları (1957) mesleki olgunluğun iki ölçütü değerlendirilebileceğinden söz eder. Bunlardan birincisi, bireyin kronolojik yaşıdır. Bu yaş, bireyin içinde bulunduğu mesleki gelişim basamağını gösterir. Birey içinde bulunduğu mesleki gelişim basamağındaki gelişimsel görevlerin üstesinden gelmek durumundadır. Gerçek gelişim basamağı ile beklenen gelişim basamağı arasındaki ilişki mesleki olgunluk hakkında temel bir kaynak sağlar. Mesleki olgunluğun bu ölçütü 'Mesleki Olgunluk I' olarak adlandırılır. Mesleki olgunluğun ikinci bir ölçütü de mesleki olgunluğun değerlendirilmesi, bireyin üstesinden gelmesi gereken gelişimsel görevlerle baş etmesinde sahip olduğu davranış dağarcığından temel alır. Bireyin bu görevlerinin, yaşı ve beklenen gelişim basamağı için uygun olduğu varsayılır. Mesleki olgunluğun bu ölçütü de 'Mesleki Olgunluk II' olarak adlandırılır. İkinci ölçütte, gelişimsel görevlerle baş etme yöntemleri ile ilgilidir. Bu değerlendirmede bireyin kullandığı yöntemlerle diğerlerinin kullandığı yöntemlerin kıyaslamasına odaklanılır. Bu ölçütte gelişimsel görevlerin bireyin yaşına ve ondan

beklenen mesleki gelişim basamağına uygunluğuna odaklanılmaz. Birey yaşına ve gelişim basamağına uygun olan gelişimsel görevlerin üstesinden geliyorsa gerçek yaşam basamağı ve beklenen yaşam basamağı çoğu zaman birbiriyle çakışır. Bu nedenle MO I ile MO II sıklıkla aynı gelişim basamaklarının görevlerini temel alır. Olgunluğun ölçütlerinin bu şekilde biçimlendirmenin avantajı, yetişkinliğe girdikten sonra bireyin gelişimine devam ederken ortaya çıkacak sorunlardan korunmasını sağlamaktır.

2.2. Mesleki Rehberlik ve Meslek Seçimi İle İlgili Kuramsal Yaklaşımlar:

Mesleki rehberlik; bireyin kendi kişisel özellikleri ve meslekler hakkında bilgi sahibi yaparak kendine uygun bir mesleği seçip bu alanda ilerlemesine yardım etme sürecidir. Bu süreç içerisinde bireyin geleceğini planlamasını ve bir iş bulması konusunda alacağı kararlara yardım etmek önemlidir.

Mesleki rehberlik bireyin kendisi, çevresi ve meslek olanakları hakkında bilgilere sahip olmasını ve bu alandaki bilgiyi değerlendirip doğru bir karara varmasına yardımcı olmak gibi hizmetlerden oluşmaktadır. Meslek bireyin toplum içindeki gereksinimlerini karşılamasına olanak veren bir araçtır. Mesleğe yöneltme faaliyetlerinde hem bireyin, hem de işin tüm özellikleri incelenip, ikisi arasında ortak noktalar tespit edilerek bireyin kendine uygun bir meslek seçmesine yardım edilmelidir.

Mesleki rehberlik hizmetleri, bu hizmetlerin yaygınlaştığı ilk yıllarda bir meslek seçme aşamasında olan bireylere verilen anlık bir hizmet olarak algılanmıştır. Ancak daha sonraları meslek seçimi gelişimsel bir süreç içerisinde çocukluktan yaşamın sonuna kadar incelenmeye başlanmıştır. Mesleki gelişim, mesleğe yönelme ile ilgili düşünceler, meslek seçimi, mesleğe giriş, mesleğe uyum, meslekte ilerleme, emeklilik ve sonrası gibi bireyin yaşamının büyük bir kısmını kapsamaktadır (Kaya;2004:138-139-140).

Meslek seçimi ve bir mesleğe girme, genel hatları ile, insan hayatında psikolojik bir gelişim sonucudur. Küçük yaşlardan başlayıp gelişerek son ergenlik çağlarında ve daha sonra şekil kazanır ve somutlaşır. Meslek seçimi yönünden büyüme ve gelişim; bedensel, bilişsel, sosyal ve duygusal gelişimlerle yakından ilgilidir. Çocuk, büyüyüp öğrendikçe yeni ilgi alanları geliştirir ve bazı alanlardaki ilgilerini derinleştirir. Yaşadıkça ve öğrendikçe yeni deneyim ve beceriler kazanır.

Çevresindeki yetişkinlerin çalışmalarını gözlemler. Geliştirdiği yeni bedensel ve bilişsel becerilerden iş hayatında nasıl yararlanacağını görür ve öğrenir. Bunlar meslek kavramının ve ihtiyacının gelişmesinde temel başlangıçtır ve meslek gelişiminin ilk aşamasını oluşturur. Meslek gelişimini açıklamak üzere birçok kuram geliştirilmiştir (Tan ve Baloğlu, 2006, s.124). Mesleki gelişim kuramları, bireyin hangi düşünce, yetenek ve becerisinin meslek seçimi aşamasına etki edeceği sorusu üzerinde sistematik çalışmalar yapmaktadır (Ultanır, 2003). Bu kuramlardan en yaygın olanları aşağıda açıklanmaktadır.

2.2.1.Özellik-Faktör Kuramı

Meslek rehberliği, henüz alt yapısı oluşturulmadan, bir kurama dayanmadan meslek alanlarına uygun elemanları yetiştirme gibi acil bir soruna çözüm bulmak amacıyla başlatılmıştır. İlk mesleki rehberlik uygulamaları ABD'de 19 yy. sonlarında eğitimciler tarafından okullarda öğrencilere iş olanakları ve iş ortamına uyum hakkında bilgi verme hizmetleri ile başlamıştır. Bu yaklaşımın temelindeki görüşler şöyle özetlenebilir:

1. Her birey kendine özgü özelliklere sahiptir.
2. Mesleklerde başarılı olmak için insanların belli özelliklere sahip olmaları gerekir. Bu bakımdan her meslek grubu diğerlerinden farklı bir yapı gösterir.
3. Meslek seçimi oldukça yalın bir süreçtir; bireyin özellikleri ile mesleğin özelliklerini karşılaştırarak bireyin uygun mesleği seçmesi hedeflenir.
4. Her mesleğin, o meslekte bulunan insanların belli ölçme araçları ile ölçülen özelliklerine göre profilleri oluşturulabilir.
5. Mesleğin gerektirdiği niteliklerle bireyin nitelikleri birbirine ne kadar yakın olursa meslekte başarı olasılığı o derece yüksek olur (Gülbahçe,2007).

O'Hara'ya göre (1969) özellik- faktör kuramı, sınırlılıklarına rağmen hala meslek danışmanlığı uygulamalarında başvurulan bir yaklaşım olarak varlığını korumaktadır. Çünkü eğitimi süresince kariyer gelişiminde yardım hizmeti gören bir kimse de sonunda bir gün tek bir meslek seçme sorunu ile karşı karşıya gelmektedir. Ayrıca, özellik-faktör yaklaşımında meslek seçimi, sadece bir test puanını yordayıcı olarak ele alıp bireyin bir tek meslekle bağlantısını kurma işi olarak ele alınmaktadır. Aslında yapılan bu iş, nitelik örüntülerinin göz önüne alınması ve bunların iş dünyasında kendine uygun bir yer edinmek isteyen bireyin, zaman zaman yaptığı tercihlerle ilişkisinin kurulmasıdır. Özellik-faktör yaklaşımı böyle anlaşılıp,

uygulandığı sürece, gelişimsel yaklaşımın tamamlayıcısı olarak yararlı işlevi olabilir (Kuzgun, 2000a, s.128).

2.2.2.Holand'ın Tipoloji Kuramları

Bu kuram, kişilik özellikleri ile mesleklerin yürütüldüğü çevre veya mesleklerin gerektirdiği faaliyetler arasındaki ilişkiye dayanır. İnsanların kişilik özellikleri bakımından altı grupta toplanabileceği, yaşadıkları çevrelerinde aynı şekilde gruplanabileceği sonucuna varmış ve meslek danışmanlığı alanında tipoloji kuramı olarak da bilinen kişilik kuramını geliştirmiştir.

Holland'a göre insanlar belli bir kalıtsal donanımla dünyaya gelirler. Çevre ile etkileşim sırasında ilgileri gelişir. Bu konuda ana-babalar en önemli rolü oynarlar. Her ana-baba belli bir tipi temsil eder ve çocuğuna, o tipe özgü gelişim olanakları sağlar. Örneğin gerçekçi (realistic) ana-babalar evde ve dışarıda gerçekçi etkinliklerle uğraşırlar, alet, araç-gereç bulundururlar, gerçekçi arkadaşlar ve komşular edinirler ve sosyal etkinliklerden kaçınırlar. Böyle bir ortamda yetişen çocuğun da gerçekçi eylemleri desteklenecek ve pekişecektir. Çocuğun özel kalıtımı ve geçirdiği deneyimler onu bazı etkinlikleri tercih etmeye bazılarından kaçmaya yöneltecektir. Zamanla bu tercihler belirgin ilgiler haline gelecektir. Böylece çocuk başkalarının takdirlerini alırken aynı zamanda özünü de gerçekleştirmiş olacaktır (Kuzgun, 2000, s.135).

Holland bireyleri altı tip olarak gruplamıştır. Gerçekçi, araştırmacı, sosyal, gelenekçi, girişimci, sanatçı. Holland'a göre insan bu altı tipten birisine benzer. Tip teorik bir kavram, bir modeldir. Her tip çeşitli kültürlerin, akranların, ana babaların, sosyal sınıf ve fiziksel çevrenin ürünüdür. Tıpkı tipler gibi aynı adlarla tanımlanan altı çeşit çevre vardır. Her bir çevre belli bir kişilik tipinin başat olduğu bir ortamdır. İnsanlar yeteneklerini, becerilerini kullanmalarına, tutum ve değerlerini ifade etmelerine, üstesinden gelebilecekleri rolleri oynamalarına izin verecek çevreler ararlar. Bir kimsenin davranışı, onun kişiliği ile çevrenin özelliklerinin etkileşimi ile belirlenir. Bu durumda bir kimsenin kişilik özelliklerini ve çevresinin örüntüsünü bilirsek onun nasıl davranacağını, örneğin hangi mesleği seçebileceğini tahmin edebiliriz.

Holland'ın tanımladığı kişilik tipleri:

Gerçekçi Tip: Bu insanlar el ile yapılan işleri tercih eder; nesneleri, alet ve makineleri, hayvanları üretim amacı ile kullanmaya önem verirler. Alet ve makineleri

çalıştırmaktan, bitki ve hayvan üretmekten zevk alırken, sosyal ve zihinsel faaliyetlerden hoşlanmazlar. Atletik yapılı, mekanik yeteneği ve ilgisi gelişmiş, açık havada çalışmaktan zevk alan kişilerdir.

Araştırmacı Tip: Bu gruptaki insanlar doğal ve sosyal olayların nedenlerini anlamaktan, onları sistematik bir şekilde gözlemekten, soyut kavramlarla uğraşmaktan hoşlanırlar. İçer dönük bir kişilik yapısına sahip olan araştırmacı tiplerin soyut düşünme yetenekleri çok gelişmiş olup, ilgi alanları bilimsel çalışmalardır.

Sosyal Tip: Bu gruptaki bireyler başkalarını bilgilendirmeye, eğitmeye, geliştirmeye, ikna etmeye ve aydınlatmaya önem verirler. Sosyal ilgileri güçlü olan bu kişiler psikolog, din adamlığı, öğretmenlik gibi meslekleri tercih ederler.

Gelenekçi Tip: Verilerle ilgilenmekten ve bunları sistematik bir şekilde işlemekten, örneğin kayıt tutma, yazıları dosyalarına yerleştirmekten hoşlanırlar. Büro işleri ve hesaplama başlıca ilgi alanlarını oluşturur. Belli başlı yetenekleri ayrıntıyı algılama ve hesaplama.

Girişimci Tip: Ekonomik çıkar elde etmek ya da bir hedefe erişmek için insanları etkilemekten hoşlanırlar. Liderlik, kişiler arası iletişim ve ikna etme özelliklerini sahip olan bu kişiler pazarlama, hukuk gibi alanlarda çalışabilirler.

Sanatçı Tip: Hep aynı şekilde yapılan işlerden hoşlanmazlar. Net, sistemli ve belirli olmayan şeylere yönelirler. Bağımsız, kendini ifade eden, yaratıcılık özellikleri gelişmiştir.

Holland bireylerin hangi tipe girdiğini belirlemek için Kendini Araştırma Envanteri adı verilen bir ölçme aracı geliştirmiştir. Bu envantere verdiği yanıtlara göre, birey 6 tür puan almaktadır. Bu puanlar altı tipin her birine karşı gelmektedir. Kişi bu altı tipe özgü puanlardan hangisinde en yüksek değeri almışsa birinci derecede o tipi temsil ediyor demektir. Ancak salt bir tipe özgü insan sayısı çok azdır. İnsanları çoğu birden fazla tipin özelliklerine sahiptir. Aldığı puanlar en yüksekten aşağı doğru sıralanarak, kişilik örüntüsü üç harfle belirtilmektedir. Bir kişilik örüntüsü ayrılmış veya ayrılmamış olabilir. Ayrışma, bir kişilik profilinde altı tipten bir veya ikisinin diğerlerinden daha yüksek bir puanla ifade edilmesidir. Bir kişinin profili ne kadar ayrılmışsa onun tercihlerini tahmin etmek mümkün olacaktır.

2.2.3.Psikanalitik Kuramlar

Psikanalitik kuramcılara göre birey, toplumca uygun görülen etkinliklere katılarak libidosunu, toplumca kabul edilebilecek bir biçimde ifade eder. Bordin arkadaşları (1963)'na göre meslek de kişiliğin bir yansımasıdır. Hayatın ilk altı yılı kişiliğin oluştuğu dönemdir. Bu dönemde yemek yeme, yürüme, tuvalet eğitimi gibi çevreye uyum mekanizmaları, daha karmaşık davranışların gelişimi için gerekli temeli oluşturur. Ancak, yetişkinlerin davranışları da bebeklerinki gibi aynı içgüdüsel doyum kaynaklarına yöneliktir. Psikanalitik kuramcılardan Brill (1949)'e göre, normal insanın meslek seçme konusunda rehber ihtiyacı yoktur. Çünkü insanın bilinçdışı dürtüleri, onun hangi alanda doyum sağlayacağını söyleyen en iyi rehberdir (Kuzgun,1988a, s.93).

Meslek seçiminde, bireyin vücudundaki enerji (libido) toplumsal olarak kabul edilebilir bir şekle dönüşü etkili olmaktadır. Mesleki davranışlar kişilerin bilinçdışı ihtiyaçlarını doyuma ulaştırma yolunda toplum tarafından kabul edilebilir davranışlardır. Bordin ve arkadaşları'na göre, çocukluğun ilk yıllarındaki gelişim dönemlerindeki saplantılar ve açığa çıkmamış enerji birikimi, bazı mesleki davranışlar ile tatmin edilmeye çalışılır. Çok fazla düzenlilik isteyen mesleklerde çalışanların anal dönemlerdeki figsasyonlara uğradığını belirtmektedir. Ayrıca sözlü ifadenin baskın olduğu mesleklerin oral dönemdeki figsasyonlar olduğunu söylemektedir (www.ruhsagligi.org.2006). Örneğin; sadistlik içtepileri bireyleri kasaplık, operatörlük (cerrah) gibi mesleklere yöneltir (Yeşilyaprak ve ark.,1996, s.132).

Meslek seçimi konusuyla yakından ilgilenen psikanalitik yönelimli bazı araştırmacılar, mesleğin bilinçdışı ihtiyaçları doyurma yolu olduğunu ileri sürmüşlerdir. Psikanalistlere göre meslek seçimi, zevk (pleasure) ve gerçeklik (reality) ilkelerine göre yapılan bir davranıştır. Zevk ilkesi insanı, doğurgularını düşünmeksizin hemen hoşlanacağı sonuçlara götüren davranışlara yöneltirken, gerçeklik ilkesi kişinin dikkatini bu zevkin mahiyetine ve suresine çeker. İnsan iş seçerken o andaki ve gelecekteki zevki hesaba katar. İnsanın içgüdüleri onun hangi uğraş alanlarından zevk alacağı konusunda bir iç rehber rolü oynar (Kuzgun, 2000a, s. 138).

Psikanalistler, meslek seçimini savunma mekanizmaları ve bilinçdışı gereksinimlerle açıklamakta, bireylerin mesleki gelişimleri ile cinsel gelişimlerinin

bir paralellik gösterdiğini, meslek seçimini etkileyen en önemli etmenin cinsel gelişim olduğunu belirtmektedirler (Özgüven, 2000, s.153) .

Psikanalitik kuramcılara göre, savunma mekanizmalarından özdeşim (identification), meslek seçiminde önemli rol oynamaktadır. Özdeşim, normal gelişim süreci içinde çocuk ya da ergenin, benliğine örnek olarak, erkekse babasını, kızsaa annesini ya da başka bireyleri seçip onlara benzemeye çalışması, yani taklit yoluyla öğrenme süreçlerinin bir parçası olarak yaşanır. Yetişkin dönemde özdeşim, bireyin değerini koruma ve artırma amacını güden bir savunma mekanizması olarak kullanılır (Gençtan,1993c, s.87).

Çocuk, bedence küçük olduğu için kendini yetersiz hisseder ve bu yetersizliğini güçlü yetişkinlerle (örneğin babası) özdeşim kurarak gidermek ister. Yetişkin rolleri de kendini iş de en iyi biçimde gösterir. Çocuk böylece yetişkinlerin iş etkinliklerini oyunlarında temsil eder ve bu yolla yetişkinlerle özdeşleştiğine inanır. Böylece yetersizlik duygusunu kısmen gidermiş olur ve yetişkinlerin değerlerini içselleştirir. Hayal döneminde çocuğun gerçek ile pek ilgisi yoktur; yeteneklerini, mali olanaklarını düşünmez. Zaman perspektifi gelişmemiştir. Bu oyun faaliyetleri çocuğu daha sonraki aşamada meslek seçimi dönemlerine hazırlar (Kuzgun, 2000,s.167).

2.2.4. Roe'nin Gereksinim Kuramı

Roe yaşamın ilk yıllarında geçirilen yaşantılar ile yetenekler, ilgiler ve tutumlar arasındaki ilişkileri ve bunların hayatta genel yöneliş ve özel olarak meslek seçimi kararına nasıl yansıdığını ortaya koymaya çalışmıştır.

Meslek gelişiminde ilk çocukluk yıllarındaki çocuk-aile ilişkilerini temel alan Roe (1956)'a göre, bireylerin ihtiyaç yapıları büyük ölçüde çocukluk yıllarında yaşadıkları doyum veya hayal kırıklıkları ile ilişkilidir. Meslek seçiminde büyük rol oynayan ihtiyaçların şekillenmesi de bu dönemlerde gerçekleşmektedir. Örneğin Roe, insan ilişkilerinden hoşlanan kişilerin sıcak bir aile ortamında yetişmelerine karşın, insanlarla ilişkileri zayıf kişilerin reddedici ailelerden geldiğini savunmaktadır. Roe bu temelden yola çıkarak, meslekleri iki ana kategoriye ayırmıştır: Birey-merkezli ve birey-dışı merkezli. İnsanlara yardım meslekleri, pazarlamacılık ve sanatsal meslekler birey merkezli mesleklere örnek olarak verilebilir. Birey-dışı merkezli meslekler ise tarım, ormancılık ve temel bilimlerle ilgili mesleklerdir (Tan, Baloğlu, 2006,s.127).

Roe'ya göre bütün insanlarda fiziksel ihtiyaçlar vardır ve bunlar çok az düzeyde değişirler. Ancak anlama ihtiyacı, güzellik ihtiyacı gibi ihtiyaçlar bireyler

üzerinde çok fazla değişime uğrarlar ve farklılaşırlar. Örneğin bazı insanlar için estetik ihtiyacı çok güçlüdür ve bu nedenle estetik ihtiyacı meslek seçimi üzerinde etkili olabilir; ancak bu, diğer insanlar için çok önemli olmayabilir. İhtiyaçlar kuvvetli güdeleyiciler haline gelebilirler ve bazı güdülerin doğası belirgin olmayabilir. Eğer bir ihtiyaç minimum düzeyde doyuma ulaştırılmış ise o ihtiyaç birey üzerinde etkisiz hale gelir. Ancak bunların doyuma ulaşması önlenirse bu ihtiyaçlar etkin (dominant) bir konuma geçerler. Bireyin hareketlerini kısıtlarlar. Doyuma ulaştırılması önlenen veya geciktirilen ihtiyaçlar, belirsiz güdeleyiciler haline gelirler ve bunların birey üzerindeki etkisi ihtiyacın doyurulma düzeyine göre değişir. Bu da bireydeki ilgilerin gelişiminin kilit noktasıdır. Meslek, ihtiyaçları doyuma ulaştırma kaynaklarından birisidir. Bir mesleğin birey üzerindeki fonksiyonunu anlamak için bireyin ihtiyaçlarının neler olduğunu ve bunların nerede ve nasıl doyuma ulaştırılacağına bilinmesi gerekir (Akt. Nazlı, 1993, s.15).

2.2.5. Ginzberg'in Gelişim Kuramı

Gelişimsel kuramlar, bir kişinin yaşamı boyunca yer alan meslek seçimi süreci, bunun aşamaları ve meslek yaşamında uyum üzerinde durmaktadır (Nelson-Jones, 1982, s.142).

1950'li yıllara kadar A.B.D.'de meslek seçimine yardım hizmetleri ampirik bir yöntemle yürütülüyordu ve çalışmalara temel olabilecek bir kuramsal çerçeve henüz geliştirilmemişti. Daha sonra meslek seçimi sorununa ekonomik, sosyolojik ve psikolojik açılardan açıklamalar getiren kuramlar ortaya atılmaya başlamıştı. Bunlardan özellik-faktör (trait and factor) yaklaşımı meslek seçimini yaşamın belli bir anında verilen bir karar, kaza kuramcıları (Miller ve Form) ise, meslek seçimini savaş, ekonomik bunalım, bir mirasa konma, aileden birini kaybetme gibi beklenmedik olayların etkisine göre biçimlenen bir olgu olarak görüyorlardı. Bu görüşlere tepki gelişim kuramcılarından gelmiştir (Kuzgun, 2000a, s.166).

Meslek seçimi sorununu gelişim açısından açıklama girişiminin ilk temsilcileri Ginzberg, Ginzburg, Axelrad ve Herma adlarındaki ekonomist ve sosyologlardır. Ginzberg ve arkadaşlarına (1957) göre, meslek seçimi kararı belli bir ana özgü bir olay olmayıp, yaşamın ilk 20 yılında gelişen bir süreçtir. Meslek gelişimi tersine çevrilemez, geri dönülmez bir süreç olup, esas olarak bireyin istekleriyle ona sağlanan olanakların uzlaşmasıdır (Kuzgun,2000 s.128).

Meslek seçimini bir gelişim süreci olarak gören Ginzberg ve arkadaşlarına göre birey mesleğini bir anda verilen gelişigüzel bir karar sonucunda değil, hayat

boyunca oluşan ve gelişen ve büyük ölçüde geri dönülemez olan davranış örüntüleri yoluyla seçer. Meslek gelişim süreci, hayal dönemi, deneme dönemi ve gerçeklik dönemi olmak üzere üçe ayrılır. 7-12 yaş arasında olan hayal döneminde çocuk genellikle çevresindeki kimselere karşı geliştirdiği özdeşime göre bazı meslek tercihlerini ifade eder. Çocuk, yeteneklerin meslek seçimindeki önemini bilmediği gibi, kendi yeteneklerinin de farkında değildir. 12-18 yaş dönemi arasındaki deneme dönemi geçici seçim dönemi olarak da adlandırılır. Ergenlik dönemine rastlar. Birey sırasıyla şu aşamalardan geçer:

1. Seçimlerin ilgilere dayandığı dönem.
2. Yeteneklerin göz önüne alındığı dönem.
3. Farklı mesleklerin farklı yaşam biçimleri sağladığını görme dönemi.
4. Bireyin bir iş veya ileri eğitimi düşünmeye başladığı dönem.
5. 18-22 yaş arası gerçekçi dönem ise, araştırma, billurlaşma ve belirleme olmak üzere üç alt basamağa ayrılmaktadır.

Bu kuramda meslek seçimi ergenlik dönemi boyunca en az on yıl boyunca süren bir gelişim sürecinin ürünü olarak görülmektedir.

2.2.6. Tiedeman ve O'Hara'nın Meslek Gelişimi Kuramı

Tiedeman ve O'Hara'ya (1963) göre bir kimsenin kariyer gelişimi, benliği ile ilgili krizleri çözdükçe oluşan genel bilişsel gelişim sürecine paralel olarak gerçekleşir. Bu da kişinin özünün farkına vardığı andan başlayarak yaşantıları değerlendirme, geleceği tasarlama ve deneyimlerini belleğinde gelecek çerçevesinde depolama gücüne eriştiği noktaya kadar devam eder.

Tiedeman meslek seçimi sorununu kavramsallaştıran bir paradigma oluşturmuştur. Bunun başlıca iki boyutu vardır. Birincisi bekleme ve hazırlık, ikincisi ise uygulama ve uyum dönemleridir. Bekleme ve hazırlık dönemi; araştırma, billurlaştırma, seçme ve açıklığa kavuşturma olarak dört alt basamağa ayrılmaktadır. Uygulama ve uyum dönemi de mesleğe kabul edilme, kabul yeniden biçimlenme ve bütünleşme olarak üç alt basamağa ayrılmaktadır (Kuzgun, 2006).

2.2.7. Gottfredson'un Daraltma ve Uzlaştırma Modeli

Gottfredson'a göre meslek seçimi kişinin kendini sosyal düzen içinde bir yere yerleştirme girişimi ve çabasıdır. Psikolojik özellikler meslek seçiminde kuşkusuz önemli rol oynar ama insanlar bir engelle karşılaştıklarında sosyal kimliklerini

koruma uğruna bunlardan fedakarlık edebilirler. Gottfredson'a göre kişinin özüne ilişkin algıları kararlarını belirlemektedir. Ne var ki bu algılar her zaman gerçekçi ve doğru olmayabilmekte veya kişi kendini her hususta açık ve net bir biçimde açıklayamamaktadır.

Meslek seçimi bir uzlaşma işlemidir. Bu işlem seçeneklerin daraltılması yani istenmedik seçeneklerin listeden çıkarılması, uzlaştırma süreci ise en çok istenen seçeneklerle (isteklerle) dış gerçeklerin uygunluğunun sağlanmasıdır (Kuzgun, 2006). Meslek tercihi, benlik algısı ile meslek algısı arasındaki karşılaştırma sürecinin bir ürünü olarak ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda birey, benlik algısı ile bağdaştırdığı mesleklere yönelirken bağdaştıramadığı meslekleri reddeder. Bütün mesleklere giriş aynı derecede zorluk taşımaz. İşte mesleğe girebilme kavramı, bir mesleğe girişin kolaylığını, zorluğunu ifade etmektedir. Meslek seçimi kavramı da bireyin idealist ve gerçekçi eğilimlerinin karşılaştırılmasının bir sonucudur.

Ulaşılabilir seçimler bölgesi, girilebilir meslekler, meslek türü ve sosyal statü kavramlarının birbirleriyle ilişkilerinin bir grafik üzerinde gösterilmesi durumunda, mesleklerin yığılma gösterdikleri alanlardır. Bu bölge, bireyin iç dünyasında kendisi için uygun bulduğu meslekleri oluşturduğu bölgedir. Gottfredson'un kuramı, öne sürdüğü gelişim aşamalarının evrensel yönünü geliştirecek titizliği göstermemiş olması, kuramın geçerliliğine ilişkin olarak kanıt/destek niteliği taşıyan deneysel araştırmalarla yeterince desteklenmemiş olması, meslek tercihi sürecindeki statik yapı ve uzlaşma sürecindeki belirsizlik gibi gerekçelerle eleştirilmektedir (Külahoğlu, 2001, s.357-379).

2.2.8.Sosyal Öğrenme Kuramı

Sosyal öğrenme kuramı, mevcut meslek gelişimi kuramlarının bütünleştirilmesi ve bunların uygulamaya daha etkin biçimde yansıtılması çabalarının bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır. İki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısım meslek seçiminin kaynağını, ikinci kısım ise meslek seçimi ile ilgili sorunlarla karşılaşan danışmanların neler yapabileceklerini açıklamaktadır. Kuram bütünü ile kısaca Meslek Danışmanlığında Öğrenme Kuramı olarak adlandırılmaktadır. (Kuzgun, 2006)

Kuram belli başlı iki öğrenme yöntemine dayanmaktadır. Bunlardan birincisi vasıtalı öğrenme veya koşullanma, ikincisi ise çağrışıma dayalı öğrenme yaşantıları yöntemidir. Yetkinlik beklentisi kuramı da sosyal öğrenme kuramının bir uzantısı olarak gelişmiştir. Sosyal öğrenme kuramı, insanların neden belli eğitim

programlarına veya mesleklere yöneldiklerini ya da yaşamlarının belirli dönemlerinde neden mesleklerini değiştirmek istediklerini açıklamaya çalışmaktadır (Kuzgun, 2000a, s.198).

Krumboltz meslek seçiminde Bandura'nın sosyal öğrenme kuramından etkilenmiştir. Krumboltz ve arkadaşları bilgiyi arama ve keşif davranışlarında model alma ve pekiştirme gibi mesleki karar verme süreçlerine özel bir önem vererek meslek seçimi süreçleri konusunda bir dizi deney yapmışlardır. İnsanların meslek kararları, genetik etmenler, çevresel koşullar, öğrenme yaşantıları ve performans becerilerinin birbirleriyle etkileşiminden etkilenir (Nelson- Jones,1982, s.153).

2.2.9. İşe Uyum Kuramı

İşe uyum kuramı, özellik faktör kuramı gibi bireysel nitelikler ile işlerin gereklerinin eşleştirilmesine dayalı bir meslek seçimi kuramıdır. Bu kuram mesleki rehabilitasyon çalışmaları sırasında Lofquist ve Dawis tarafından geliştirilmiş olup, daha sonra yaşam boyu kariyer danışmanlığı alanını kapsayacak kadar genişletilmiştir, psikolojinin temel öğelerine dayanır ve çevre içinde hayatta kalabilme savaşı veren insanın temel eğilimlerini inceler. İşe uyum kuramına göre insan, varlığını sürdürebilmek için temel ihtiyaçlarını karşılamak zorundadır. Bu istek ve ihtiyaçlar, biyolojik ve psikolojik ihtiyaçlar olarak genel olarak iki kategoride incelenebilir. İhtiyaçları karşılayan ve insanın huzurunu ve mutluluğunu sağlayan nesnelere pekiştireç adı verilir. Çünkü bunlar ihtiyacın başlattığı davranışın sürdürülebilmesini ve/veya ortaya çıkma olasılığının (frekansının) artmasını sağlar. İnsan her yoksunluk ya da ihtiyaç hissedildiğinde bunu gideren nesneyi arar ve insanın deneyimleri arttıkça nesneye erişmede başarısı da artar (Kuzgun, 2000a, s.210).

İşe uyum kuramı açısından insan, bir çalışan (işgören) dir. iş çevresi, işin yürütüldüğü ortam ya da geniş anlamda tüm kurum veya işletme ya da işveren olabilir. Çalışan kişi çalışma ihtiyaçlarına sahiptir. Bunlar ücret veya ilginç iş gibi çalışma pekiştireçleri ile ilgili ihtiyaçlardır ve bu ihtiyaçlar iş çevresi ve iş ortamı tarafından karşılanabilir. Aynı şekilde, iş ortamının da gerekleri vardır. Bunlar çalışma ortamının varlığını sürdürmesi için karşılanması gereken isteklerdir. Bu istekler bir örgütün üyesinden beklenen temel iş görevleri ve diğer görevlerdir. Bir çalışana verilen görevler takımı teknik olarak pozisyonudur. Buna genel olarak iş (job) denir. Bir kurumda ya da iş yerinde ortak ya da benzer görevleri olan iş grubuna da

meslek denmektedir. Kariyer ise bir meslekteki kıdemi ifade etmek için kullanılan bir terimdir (Kuzgun, 2000a, s.211).

2.2.10. Değer Destekli Bütüncül Kariyer ve Yaşam Roller Modeli

Brown (1996) günümüze kadar meslek seçimini yetenek ve ilgiler, yetkinlik algısı, öz kavramı ve öz saygı gibi kişilik özelliklerine dayandıran çeşitli kuramlar geliştirildiğini, değerlerin ise göz ardı edildiğini ileri sürerek değerlerin önemini öne çıkaran kariyer ve yaşam rolleri seçiminin ve doyumun Değer Destekli Bütüncül Modeli adını verdiği bir görüş ortaya atmıştır. Brown'a göre değerler kişiye halen ve gelecekte doyum sağlayacak durumlar ve durumlara erişmede çeşitli yollar olarak tanımlanmaktadır.

Kişinin çok önem verdiği değerler davranışlarının en önemli belirleyicileridir. Bir karar verme durumunda birey seçeneklerin kendi değerleri ile ilgili yönleri hakkında bilgi sahibi olursa ve seneler arasında, her birini uygulamaya koymada yaşanacak güçlükler bakımından önemli fark olmazsa, birey en çok benimsediği değerlerine uygun olan seçeneğe yönelir (Kuzgun, 2006).

2.2.11. Super'in Benlik Kuramı

Super'e göre mesleki benlik kavramı (Super, 1963), bir yerde yapılan mesleki seçimle eş anlamlıdır. Mesleki benlik kavramı zaman içerisinde ben algılarının, mesleki terimlerde toplanması ve bu algıların mesleki terimlere çevrilmesidir.

Donald Super'in kuramının temel varsayımları aşağıda sıralanmıştır:

1. Bireylerin yetenekleri, becerileri, kişilikleri gereksinimleri, değerleri, özellikleri ve benlik kavramları farklılık gösterir.
2. Bireyler özellikleri nedeniyle pek çok işi yapabilme donanımına sahiptirler.
3. Her bir meslek, karakteristik bir beceri ya da kişilik özelliğine sahip olmayı gerektirir. Ancak her bir meslek içinde farklı özelliklere sahip bireyler vardır. Her birey için de farklı mesleklere yönelebilecek söz konusudur.
4. Sosyal öğrenmenin bir ürünü olan benlik kavramının kararlılığı ergenliğin sonundan yetişkinliğin sonuna kadar olan dönemde giderek artmaktadır.
5. Bu değişim süreci yaşam boyu devam eder ve bu süreç büyüme, keşfetme, yerleşme, sürdürme ve çöküş olmak üzere beş yaşam dönemini kapsar.
6. Kariyer örüntüleri, (geçici ve kalıcı işlerin sayısı ve bu işlerde geçirilen süre ile meslekte ulaşılan düzey) bireylerin ebeveynlerinin sosyoekonomik düzeyi, zihinsel

kapasite, eğitim düzeyi, becerileri, kişilik özellikleri (gereksinimler, ilgiler, benlik kavramı), kariyer olgunluğu ile kişinin karşısına çıkan kariyer fırsatlarına göre şekillenir.

7. Bireyin herhangi bir yaşam-kariyer basamağında çevrenin ve organizmanın istekleri ile başarılı bir şekilde başa çıkması, bireyin bu görevlerle başa çıkmadaki hazır bulunuşluğuna yani 'kariyer olgunluğuna' bağlıdır.

8. Kariyer olgunluğu hipotetik bir yapıdır. Bu kavramın operasyonel bir tanımını yapmak zekayı formüle etmek gibi zordur.

9. Yaşam dönemlerindeki gelişme, kısmen ilgi ve yeteneklerin olgunlaşmasını kolaylaştırarak, kısmen de kavramların gelişiminde gerçeğin test edilmesine yardımcı gerçeğin test edilmesine yardımcı olarak rehberlik edilebilir.

10. Kariyer gelişimi temelde, mesleki benlik kavramının gelişimi ve uygulanmasıyla ilgilidir. Benlik kavramı, bireyin yetenekleri ve fiziksel oluşumunun etkileşiminin bir ürünü olup yaptığı gözlemler ile rol oynamaya ilişkin olarak büyüklerinden ve arkadaşlarından aldığı onayın derecesine göre oluşan bir sentez ve uzlaşma sürecidir.

11. Bireysel ve sosyal etmenler ile gerçeklik ve benlik kavramları arasındaki sentezleme ve uzlaşma süreci, rol oynama ve verilen geribildirimler doğrultusunda öğrenme ile ilgilidir. Rol oynama psikolojik danışma oturumlarındaki bir fantezide veya sınıflarda, kulüp çalışmalarında, yarı zamanlı yapılan işlerde veya ilk girilen işlerde olduğu gibi gerçek yaşam etkinliklerinde gerçekleştirilebilir.

12. İş doyumu ve yaşam doyumu bireyin kendi beceri, gereksinim, değer, ilgi, kişilik özellikleri ve benlik kavramına uygun seçenekler bulmasına bağlıdır.

13. İşten elde edilen doyumun derecesi, benlik kavramına uygulanabilme derecesi ile orantılıdır.

14. İş ve meslek, erkeklerin büyük çoğunluğu ve kadınların da pek çoğu için kişiliğin organizasyonunu sağlar. Bazı insanlar için iş ya da meslek önemli bir odak noktası olmayabilmekte hatta bunları göz ardı edebilmekte ve ev işleri, boş zaman aktiviteleri gibi aktiviteler kişinin yaşamında merkezi bir rol oynayabilmektedir.

Super'in bu varsayımları bireyler arasındaki ve meslekler arasındaki farklılıkları (1-3), benlik kavramının gelişimi ve meslek seçimine uygulanması (4-6 ve 9-11), kariyer olgunluğu (7-8), iş ve yaşam doyumunu sağlayan faktörler (12-14) ile ilgilidir.

Super'in önermeleri arasında en temel varsayım, gelişimin bir süreç olduğudur. Super'e göre, benlik tasarımının oluşması ve bir mesleki tercihe

dönüşmesi süreci bir gelişim süreci boyunca gerçekleşmektedir (Kuzgun, 1988). Mesleki gelişim Super ve arkadaşlarına göre beş yaşam evresine ayrılır:

1. Büyüme Dönemi: (4-13 yaş) Hem fiziksel hem de psikolojik büyümeyi içeren bu dönem çocukların içinde bulundukları çevreyi keşfetme sürecidir. Gelecekle ilgilenmek, kişinin yaşamı üzerindeki kontrolünün artması, kişinin okulda ve işte başarılı olacağına inanması ve bunun için gerekli olan çalışma alışkanlıklarının ve tutumların kazanılması bu dönemin görevleri arasında yer almaktadır. Çocuklar, fantezi ve oyunlar aracılığıyla yetişkin rolleri denerler. Böylelikle de çocukların iş dünyasına ilişkin bilgi dağarcıkları oluşmaya başlar.
2. Keşfetme Dönemi: (14-24 yaş) bu dönem yoğun bir araştırma ve inceleme dönemidir. Kişinin kendini çeşitli rollerde denediği, deneyimleri üzerinde düşündüğü, kazandığı becerilerle meslek arasında bağlantı kurduğu bir dönemdir. Keşfetme dönemi, bireyin mesleklere ilişkin daha net bir fikrinin olduğu, kariyer alternatifleri arasından seçim yaptığı, hangi işte çalışacağına karar verdiği ve bir işte çalışmaya başladığı dönemdir.
3. Yerleşme Dönemi: (25 ile 45 yaş) yerleşme kavramı, bir düzen kurma ve bunu devam ettirmeyi de beraberinde getirir. Uygun bir alan ve o alanda kararlı bir işin bulunması ile nitelendirilir.
4. Sürdürme Dönemi: (45-65 yaş) İşıyaşamında ilerlemenin olmadığı fakat iş yerindeki statünün korunduğu dönemdir.
5. Çöküş Dönemi: bireylerin işle ilgili enerjileri ve mesleğe karşı ilgilerinin azaldığı dönemdir. Super, çöküş kavramının pek çok insanda olumsuz çağrışımlara neden olması nedeniyle bu dönemin adını 'geri çekilme' olarak değiştirmiştir (Kuzgun, 2000)

Super mesleki gelişim görevleri kavramını ileri sürmüştür. Mesleki gelişim görevleri yaşamın belli bir anında ortaya çıkan, iş etkinliklerine katılma ve buna hazırlanmada bireylerden beklenen bir dizi davranış kalıplarıdır:

- (1) Meslek tercihlerini billurlaştırma,
- (2) Bir meslek tercihi belirleme,
- (3) Bir meslek tercihini uygulamaya konma,
- (4) Bir meslekte karar kılma,
- (5) Durumu sağlamlaştırma ve meslekte ilerlemedir.

Meslek gelişimi ve meslek gelişimi görevleri kavramları doğal olarak meslek olgunluğu kavramını ortaya çıkarmıştır. Toplum belli yaşlardaki bireylerden belli bazı

davranışları yapmasını beklemektedir. Birey kendisinden beklenen bu görevleri yaşına uygun olarak yerine getiriyorsa bu kişinin mesleki olgunluğunun yüksek olduğu söylenebilir.

2.2.12.Karar Kuramları

Karar verme, bir gereksinimi gidereceği düşünülen bir objeye götürecek birden fazla yol olduğu, ya da bir gereksinimi gidereceği kesin olan belli bir tek hedef bulunmadığında, yaşanan sıkıntıyı gidermek amacıyla seçeneklerden birine yöneliş olarak tanımlanabilir. Okul veya meslek seçimi gibi, insanın yaşamını önemli ölçüde etkileyecek kararların verilmesi sırasında genellikle kaygı ve gerginlik yaşanır. Çünkü bu kararlar etraflica düşünmeyi, uzun ve sistemli düşünmeyi gerektirir.

Gelatt'a göre karar verme sürecinde yordayıcı sistem, değer sistemi ve karar sistemi olarak üç unsur bulunmaktadır. Yordayıcı sistemde birey olası eylemleri, eylemlerin olası sonuçlarını ve bu sonuçların gerçekleşme olasılıkları ile ilgili bilgi edinmek durumundadır. Değer sisteminde, birey seçeneklerinin olası sonuçlarını öznel olarak değerlendirmekte; karar sisteminde ise karar verme durumunun içerdiği öncelikleri ve kuralları göz önüne almalıdır. Birey daha iyi ve yeterli bilgi sahibi oldukça daha uygun kararlar verebilmekte ve riski en aza indirebilmektedir.

Wrom karar verme durumunda bireyin sonuçlara yönelik duygusal değerlendirmelerinin ve beklentilerinin etkili olduğunu belirtmektedir. Bu kuramsal görüşe göre, birey istediği hedeflere ulaşmasına yardımcı olacak seçenekleri öznel olarak değerlendirmekte ve en olumlu gördüğü seçeneğe yönelmektedir.

Karar verme sürecini açıklamaya çalışan farklı alanlardaki uzmanlar, bu süreçle ilgili olarak benzer açıklamalarda bulunmaktadır. Genel olarak karar verme bireyin amaçlarını açık seçik bir şekilde oluşturmasını, konuyla ilgili veri toplamasını ve işlemesini, olası seçenekleri gözden geçirmesini ve bir seçim yaparak sonuçları değerlendirmesini gerekli kılmaktadır.

- (1) ☐ Karar verilmesi gereken durumun farkına varılması,
- (2) ☐ Karar probleminin tanımlanması,
- (3) ☐ Seçenekler oluşturma,
- (4) ☐ Oluşturulan seçenekleri değerlendirme,
- (5) ☐ Seçeneklerin elenmesi,
- (6) ☐ Kararın verilmesi,
- (7) ☐ Kararın uygulamaya konulması,
- (8) ☐ Kararın sonuçlarının değerlendirilmesi,

(9)□ Gerekirse yeniden karar verilmesi.

Allison ve arkadaşları ise insanın karar vermesine ilişkin şu sonuçları belirlemişlerdir;

- (1)□□ Karar verme toplumsal bir süreçtir, verilen karar doğrudan ya da dolaylı olarak diğer insanları etkilemektedir.
- (2)□□ Karar verme risk içermektedir.
- (3)□□ Karar verme bireyde bazı duyguların ortaya çıkmasına neden olmaktadır.
- (4) □□ Karar verme çok boyutlu ve karmaşık bir süreçtir.

Doğru ve uygun karar verebilmek sağlıklı bir kişilik gelişiminin en önemli göstergesidir. İnsanların hepsi, her zaman sistematik davranarak akılcı karar verememektedirler. Bazı kişiler karar verme sorumluluğu ile karşılaştıklarında bunalıma girer, bir kısmı erteler, bazıları ise sorumluluğu başkalarına bırakır, kararsızlar ise karar verip kararından hemen vazgeçer. Bu nedenle karar verme becerilerinin geliştirilmesi veya öğretilmesi meslek rehberliğinin en önemli amaçları arasındadır.

2.3. Mesleki Olgunlukla İlgili Yapılan Araştırmalar

Bu bölümde yerli ve yabancı literatürde bulunan bazı araştırmaların sonuçlarına yer verilmiştir. Araştırmalar, konu, amaç veya sonuç yönünden tezin çalışma konusu ile ilgili olma özelliklerine göre seçilmiştir.

2.3.1. Mesleki Olgunlukla İlgili Türkiye’ de Yapılan Araştırmalar

Kuzgun (1976), “Öğrencilerin Mesleki Doyum ve Tercihleri” adlı çalışmada, öğrencilerin meslek seçerken, mesleki doyum kaynaklarından hangisine önem verdiklerini araştırmış ve çocukların kendilerinden beklenen mesleki olgunluk düzeyine ulaştıklarını tespit etmiştir. Öğrencilerin kazanç ve şöhret gibi yüzeysel ve dışsal faktörlerden çok, kendi ilgi ve yeteneklerine uygun meslekleri tercih ettiklerini saptamıştır.

Başarılı öğrencilerin genel meslek sıralamasında, sosyal güvenceye ilgiden daha çok önem verdiklerini, başarısız öğrencilerin ise bağımsızlığa daha çok önem verdiklerini ortaya çıkarmıştır.

Üzer (1987), lise son sınıf öğrencilerinin yükseköğretim programı tercihleri ile kendi yetenek alanlar, yetenek düzeyleri ve ilgi alanları arasındaki uyumsuzluğun

ortaya koyduğu mesleki rehberlik ihtiyacı ile mesleki tutum ve kendini tanıma ölçülerinde ortaya çıkan mesleki olgunluk arasındaki ilişkiyi saptamaya çalışmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular; erkek öğrencilerin kız öğrencilere oranla yetenek alanına daha uygun tercihler yaptıklarını; kız öğrencilerin ise yetenek düzeyine ve ilgi alanına erkeklere göre daha uygun tercihler yaptıklarını göstermiştir. Kız öğrencilerin mesleki tutum ve kendini tanıma yönünden erkeklerden daha fazla mesleki olgunluğa eristikleri ortaya çıkmıştır.

Akbalık (1991), “Ortaokul III. Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeyleri” adlı çalışmasında, ortaokul III. Sınıf öğrencilerinin mesleki tutum ve davranışları ne kadar geliştirdiklerini tespit etmek amacıyla yeni bir “Mesleki Olgunluk Ölçeği” geliştirmiştir.

Araştırmasında öğrencilerin, gelişim dönemlerinin gerektirdiği meslek seçiminde ilgi ve yetenekleri göz önüne alma, meslek seçiminin sorumluluğunu üstlenme ve çalışma hayatına karşı olumlu tutum geliştirmeye ilgili gelişim görevlerini yerine getirdiklerini bulmuştur.

Ayrıca erkekler ile kızların mesleki olgunlukları arasında kızların lehine manidar bir fark bulunmuş, sosyo-ekonomik düzey ile mesleki olgunluk arasında bir ilişki bulunmamıştır.

Bacanlı (1995), “Mesleki Grup Rehberliğinin Lise Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeylerine Etkisi” adlı araştırmasında, deney grubundaki öğrencilerle 10 hafta süreli, haftada iki saat mesleki grup rehberliği yapmış, deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin ön-test ve son-test aşamalarında mesleki olgunluk düzeylerini “Mesleki Olgunluk Ölçeği” ile ölçmüştür. Araştırmanın bulguları, araştırmada denenen mesleki grup rehberliğinin, lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerini artırmasına, bir başka ifade ile öğrencilerin içinde bulundukları gelişim döneminde üstlenmeleri gereken mesleki gelişim görevine ilksin mesleki tutum ve davranışları kazanmalarına yardımcı olduğunu ortaya koymuştur.

Akbıyık (1996), meslek liselerine devam eden öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerini incelemiştir. Araştırma bulguları, okul türüne göre öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri arasında önemli farkların olduğunu göstermiştir. Okul türlerine göre mesleki olgunluk düzeyleri bakımından Ticaret Lisesi öğrencilerinin mesleki olgunluk puanları ortalamalarının diğer okullara göre düşük olduğu, Endüstri Meslek Lisesi, İmam Hatip Lisesi ve Kız Meslek Lisesi’nde okuyan öğrencilerin mesleki

olgunluk düzeyi puanlarının ortalamaları arasında önemli bir fark olmadığı saptanmıştır.

Usluer (1996), “Meslek İnceleme Yaşantısının Mesleki Olgunluğa Etkisi” adlı çalışmada Kuzgun ve Bacanlı(1992) tarafından geliştirilen “Mesleki Olgunluk Ölçeği” kullanılmış ve mesleki olgunluğu geliştirmede bir model olarak denenen “Meslek İnceleme Yaşantısı”nın mesleki olgunluğu geliştirmede etkili bir model olduğu ortaya konmuştur.

Çakar (1997), lise son sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile denetim odağı düzeylerinin karşılaştırdığı araştırmasında, mesleki olgunluk ile denetim odağı arasında bir ilişkinin olduğunu, içten denetimlilik özelliği gösteren öğrencilerin meslek seçmek gibi karar verme aşamalarında daha kolay, daha etkili ve daha isabetli kararlar verebildiklerini, dıştan denetimlilik özelliği gösteren öğrencilerin ise karar verme aşamalarında zorlandıklarını, çevrelerinden gelen uyarınları dikkate aldıklarını, kararsız bir tutum sergilediklerini ve kaygı düzeylerinin yüksek olduğunu saptamıştır.

Yazar (1997), “Genel Lise ve Meslek Lisesi Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi” adlı çalışmada, okul türünün mesleki olgunluk düzeyine etkisinin olup olmadığı araştırmış ve meslek lisesine ve genel liseye devam eden öğrencilerin mesleki olgunluk puanları arasındaki fark “t” testi ile kontrol etmiştir. Araştırmanın sonucunda fark, genel lise öğrencileri lehine önemli düzeyde bulunmuştur. Otrar (1997), Endüstri Meslek Liseleri ve Çıraklık Eğitim Merkezi öğrencilerinin kişilik özellikleri ile mesleki olgunluk düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını araştırmıştır. Araştırma sonucunda, Çıraklık Eğitim Merkezi öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile başarı, başatlık, sebat, düzen, bağımsızlık, özgüven ve askeri liderlik kişilik özelliklerinden aldıkları puanlar arasında .05 düzeyinde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Kalafat (1998), “Lise Öğrencilerinde Mesleki Geleceğe Bakış” adlı çalışmada, lise öğrencilerinin mesleki gelecek değerlendirmeleri ve mesleki olgunluk düzeyleri karşılaştırmalı olarak incelenmiş ve araştırmaya katılan öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ve mesleki geleceğe bakışları arasında farklılıklar belirlenmiştir. Mesleki geleceğe bakışta; belirlilik, iyimserlik ve erimlilik özellikleri yönünden okullar arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Mesleki Geleceğe Bakış Anketi’nden elde edilen sonuçlara göre mesleki geleceğe bakışın belirlilik, iyimserlik ve erimlilik özelliklerinde İmam Hatip Meslek Lisesi öğrencileri

birinci sırayı almışlardır. Mesleki olgunluk ölçeğinden alınan puanlar ise genel liseyi birinci sırada göstermektedir.

Bu bulgular ışığında; lise öğrencilerinin mesleki geleceğe bakışlarının okul türü ve cinsiyet değişkenlerinden etkilendiği, mesleki olgunluk düzeyi ve mesleki geleceğe bakışları arasında belirli farklılıkların olduğu sonucuna varılmıştır.

Bal (1998), ergenlik döneminde mesleki karar verme olgunluğunu incelemiş ve “mesleki karar verme eğitim programı”nın etkisini araştırmıştır. Araştırma sonucunda lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile benlik kavramları, aile ortamının psiko-sosyal algılayışı ve akademik başarı arasında ilişki olduğu saptanmış; öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin, eğitim düzeyine, anne-baba eğitim düzeyine, cinsiyete ve okul türüne göre farklılık gösterdiği ortaya çıkmıştır. Okullarında rehberlik servisi olan ve olmayan öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri arasında bir fark bulunmazken, “mesleki karar verme eğitim programı”nın lise 2.sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerini yükseltmede etkili bulunmuştur. Bireyin mesleki olgunluğunun; rasyonel, içsel psikolojik faktörlerden, bireyin çevresinden gelen dışsal olanaklar ve engellerden önemli ölçüde etkilendiği saptanmış ve mesleki olgunluğun eğitimle geliştirilebileceği ortaya konmuştur.

Akbaba (1999), “Bireyin Akademik Benlik Kavramı Ölçeğinin Puanlamasının Mesleki Olgunluk Düzeyine Etkisi” adlı çalışmada, bireylerin Akademik Benlik Kavramı Ölçeğindeki yetenek ve ilgilerini tanımlayıp puanlayarak profilini çıkarmalarının, mesleki olgunluk düzeyine etkisini incelemiştir. Araştırmanın sonucunda, bireylerin mesleki olgunluk düzeylerinde önemli bir artışın olmadığı ancak Mesleki Olgunluk Ölçeğinin kendini tanıma ve incelemeye ilişkin maddelerinden aldıkları puanlarda, istatistiki bakımdan önemli bir artışın olduğu bulunmuştur.

Zeren (1999), “Yabancı Dil Ağırlıklı Lise, Özel Lise ve Anadolu Lisesi Son Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeyleri” adlı araştırmasının sonucunda, lise son sınıf öğrencilerinden aldıkları mesleki rehberlik yardımını yeterli görenlerin mesleki olgunluk düzeyleri, bu yardımı yeterli görmeyenlerin mesleki olgunluk düzeylerine göre daha yüksek çıkmıştır. Okul türü, cinsiyet, ana-babalarının eğitimi, ana-babalarının sağ olma ve evlilik durumu ile ailelerinin gelir düzeyi değişkenleri açısından gruplar arasında, mesleki olgunluk düzeyine ilişkin anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Uskaner (1999), yapmış olduğu deneysel çalışmada, mesleki grup rehberliğinin lise birinci sınıf ğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerine etkisini araştırmış ve araştırmada denenen mesleki grup rehberliğinin lise 1. Sınıf ğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerini yani meslek seçimiyle ilgili kişilik özelliklerini ve meslekleri tanımlarına ve bunlar arasında içinde bulundukları döneme uygun bir şekilde ilişki kurarak mesleki tutum ve davranışları kazanmalarına etki ettiğini saptamıştır. Bu durum özellikle yeni sınav sisteminde lise 1.sınıf sonunda alan seçimini çok dikkatli yapmak zorunda kalan öğrencilerin alan seçimine yardımcı olacak ve kişiliklerine uygun meslekler seçmelerine yardımcı olarak, mesleki grup rehberliği yönteminin önemini vurgulayacaktır.

Evren (1999), mesleki grup rehberliği uygulaması alan ve almayan cinsiyetleri farklı öğrencilerin mesleki olgunlukları, mesleki benlik algıları ve mesleki benlik algıları doğrultusunda meslek tercihi yapmaları arasında fark olup olmadığı incelenmiş ve deney ve kontrol gruplarının mesleki olgunluk puanları arasında mesleki grup rehberliği alan deney grubu lehine anlamlı farklar bulmuştur. Bunun yanında deneklerin mesleki benlik algıları doğrultusunda ilgi ve yeteneklerine ilişkin meslek tercihlerinin tutarlı olduğu deney grubu ve deney grubundaki kızlar lehine anlamlı farklar saptanmıştır.

“Bireylerin Mesleki Olgunluk Düzeyleri ile Anne-Babalarının Tutumlarını Algılamaları Arasındaki İlişkiler” adlı yüksek lisans çalışmasında Bayındır (1999), kız ve erkek öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri arasında kız öğrenciler lehine anlamlı fark tespit etmiştir. Mesleki olgunluk ile demokratik anne-baba tutumu arasında (.001) düzeyinde olumlu, koruyucu-istekçi anne (.05) ve baba (.001), otoriter anne (.001) ve baba (0.1) arsında olumsuz ilişki bulunmuştur. Ayrıca, bireylerin anne-baba tutumlarını algılama düzeyinde cinsiyet ve SED’e göre farklılaşma olup olmadığı incelenmiş ve sonuç olarak alt SED’den gelen erkek öğrencilerin annelerini tüm SED gruplarında yer alan diğer kız ve erkek öğrencilere göre daha otoriter algıladıkları saptanmıştır.

Kağnıcı (1999), niversite öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmada, kız ve erkek öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri arasında anlamlı bir fark olmadığını bulmuştur. Yaş ve annenin eğitim durumu değişkenlerine göre öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri arasında bir fark olmadığını tespit edilirken, baba eğitim düzeyine göre öğrencilerin mesleki olgunluklarında arasında fark saptanmıştır.

Sekmenli (2000), lise birinci sınıf öğrencilerinin sürekli kaygı düzeyi ile mesleki olgunlukları arasında bir ilişki olup olmadığını araştırmış ve öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ile sürekli kaygı düzeyleri arasında ters yönlü bir ilişki bulmuş. Okullarda öğrencilere karar verme becerilerini artırıcı rehberlik çalışmaları yapılmasını önermiştir.

Sayın (2000), “Lise Öğrencilerinin Mesleki İlgilerini Yordayan Bazı Değişkenler” adlı doktora çalışmasında, üniversiteye hazırlık amacıyla dershanelere devam eden lise 2. ve 3. sınıf öğrencilerinin mesleki ilgilerini yordayan değişkenler incelemiştir. Mesleki ilgilerin mesleki olgunluk, denetim odağı, sosyal destek, yaş, cinsiyet, sınava girilecek puan turu ve devam edilen dershanenin niteliği tarafından yordanıp yordanmadığı araştırılmıştır. Öğrencilerin mesleki olgunlukları, içten denetimleri ve sosyal destekleri arttıkça, kendilerinde var olan ilgilerin belirginleştiği dikkati çekmektedir.

Sahranc (2000), lise öğrencilerinin denetim odağına göre mesleki olgunluk düzeylerinin cinsiyet, sınıf, akademik başarı algısı, aile parçalanmışlık durumu, anne babanın eğitim düzeyi, anne ve babanın yaşı açısından değişip değişmediğini araştırmıştır. Araştırma sonuçlarına göre; incelenen diğer öğrencilerin, sınıfları farklı lise öğrencilerinin, akademik başarı algıları farklı lise öğrencilerinin aile parçalanmışlık durumunun, anne babanın eğitim ve yaşı açısından denetim odağı ile mesleki olgunluk düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır.

Ocakçı ve arkadaşları (2000), meslek seçimi aşamasına gelmiş olan lise son sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerini belirlemek amacıyla yaptıkları çalışmalarında, mesleki olgunluk puanlarının; kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre, meslek grupları hakkında bilgisi olan öğrencilerin bilgisi olmayan öğrencilere göre, dil bölümü öğrencilerini fen bölümü öğrencilerine göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğunu belirlemişlerdir. Ayrıca, aynı çalışmada öğrenim görülen okul ve dershaneye gitme durumunun ise mesleki olgunluk puanı yönünden bir fark yaratmadığı tespit edilmiştir.

Sayın (2001), Edirne ilindeki dershanelere devam eden 386 öğrenci üzerine yaptığı çalışmasında üniversiteye hazırlanan lise 2. ve 3. sınıf öğrencilerinin denetim odakları ile mesleki olgunluk düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Denetim odakları ile mesleki olgunluk düzeyleri arasında .01 düzeyinde önemli bir ilişki bulunmuştur. Cinsiyet ve denetim odakları arasında .01 düzeyinde önemli bir fark

olmasına rağmen, yaşa göre öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri arasında önemli fark olmadığı görülmüştür.

Akbaba (2002), “Ana-babaları Farklı Rehberlik Anlayışına Sahip Olan Öğrencilerin Mesleki Olgunluk Düzeylerinin Karşılaştırılması” adlı çalışmasında, rehberlik anlayışı yüksek ve düşük olan ana-babaların lisede okuyan çocuklarının mesleki olgunluk düzeylerini karşılaştırmış ve farklı rehberlik anlayışı olan ana-babaların çocuklarının mesleki olgunluk düzeyleri arasında önemli bir fark bulunmamıştır.

Acısu (2002), yaptığı araştırmasında, farklı illerde Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu’na bağlı yetiştirme yurtlarında kalan, koruma altındaki lise ve meslek lisesi öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerini bazı değişkenlere göre incelemiş ve koruma altında olan meslek lisesi öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinin lise öğrencilerinden düşük olduğunu saptamıştır. Bu bulgu, koruma altında olan lise öğrencilerinin, meslek lisesi öğrencilerinden mesleki olgunluk yönünden daha olgun olduklarını, bu nedenle de lise öğrencilerinin kendi yetenek, ilgi ve değerlerinin çok daha farkında olduklarını ortaya koymaktadır.

Çiğdem (2002), 8. ve 9.sınıf öğrencilerinin mesleki araştırma davranışlarında kendileri hakkındaki yetkinlik inançlarını belirlemek amacıyla yaptığı çalışmada, mesleki araştırma davranışlarında kendini yetkin görme ölçeğinin geliştirilmesi ile ilgili bir ön çalışma yapmıştır. Bu çalışmada, ilköğretim 8. sınıf ve ortaöğretim 9.sınıf öğrencileri için geliştirilen “Mesleki Araştırma Davranışlarında Kendini Yetkin Görme Ölçeği”nin yapı geçerliliği ve güvenirlik çalışmaları yapılmıştır.

Çakır (2004), “Mesleki Karar Verme Envanterinin Geliştirilmesi” adlı çalışmada, envanterin halihazır geçerliliğini saptamak için Bacanlı ve Kuzgun (1996)’un lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerini ölçmek amacıyla geliştirdikleri “Mesleki Olgunluk Ölçeği”ni kullanmış ve mesleki kararsızlık içinde olan bireylerin mesleki olgunluk düzeylerinin de düşük olduğunu saptamıştır. Bu sonuç, mesleki kararsızlık ölçeğinin geçerliliğinin bir kanıtı olarak kabul edilmiştir.

Çoban (2005), lise son sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerini bazı değişkenlere göre incelemiş ve öğrencilerin okuldaki psikolojik danışmandan bilgi ya da yardım alıp almama ve meslek seçimi için bilgiye ihtiyacı olup olmama durumlarına göre mesleki olgunlukları arasında bir fark olup olmadığını belirlemeye çalışmıştır. Psikolojik danışmandan yardım alan öğrenciler ile almayanların ve mesleki yardıma ihtiyacı olan öğrenciler ile olmayanların mesleki olgunlukları

arsında anlamlı bir fark bulunmuştur. Elde edilen sonuçlar ışığında öğrencilerin daha çok mesleki bilgilendirilmeye ihtiyacı olduğu ve mesleki rehberlik ve danışma hizmetlerinin daha etkili, planlı ve sistemli yapılması gerekliliği sonucuna varılmıştır.

Sürücü (2005), genel liselerdeki öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ile genel, aile, arkadaş ve öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma bulguları, lise öğrencilerinin mesleki olgunluk puanları ile genel sosyal destek, aile, arkadaş ve öğretmenlerden algılanan sosyal destek puanları arasında pozitif ve anlamlı ilişkiler olduğunu göstermiştir. Lise öğrencilerinin mesleki olgunluk puanları cinsiyetlerinin ve SED'lerinin (alt, orta ve üst) temel ve ortak etkilerine bağlı olarak anlamlı bir farklılık göstermemiştir.

Albayrak ve Türkmen (2006), lise öğrencileriyle 8 hafta süren mesleki grup çalışması gerçekleştirmişlerdir. Mesleki grup rehberliğinin gerçekleştiği bu 8 haftalık grup çalışmasının öncesi ve sonrası uygulanan “Mesleki Olgunluk Ölçeği” (Kuzgun ve Bacanlı,1996) sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmemiş, ancak araştırma niteliksel bir bakış açısıyla incelendiğinde grup çalışmasına katılan öğrencilerin mesleki olgunluk açısından olumlu yönde farklılıklar gösterdikleri bulunmuştur.

Hamamcı ve Çoban (2007), Gaziantep'te liselerde okuyan 282 öğrenci üzerinde yaptıkları çalışmada, “Mesleki Olgunluk Ölçeği” ve “Mesleki Kararsızlık Envanteri ve Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği”ni kullanarak verilerini elde etmişlerdir. Yapılan analizler sonucunda mesleki olgunluk ve mesleki kararsızlığın genel akılcı olmayan inançlardan çok, meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlarla ilişkili olduğu bulunmuştur. Araştırmada meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançların genel akılcı olmayan inançlara göre, mesleki kararsızlığı ve mesleki olgunluğu daha çok yordadığı belirlenmiştir. Ayrıca meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar mesleki olgunluktan çok, mesleki kararsızlıkla ilişkili olduğu belirlenmiştir.

2.3.2. Mesleki Olgunlukla İlgili Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Smith ve Evans (1973), mesleki grup rehberliği ve bireysel danışmanın mesleki olgunluğu artırmadaki etkilerini karşılaştırmışlardır. Bu karşılaştırma sonucunda, mesleki grup rehberliğinin, üniversite öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerini artırmada bireysel danışma ve hiç eğitim vermeyen daha etkili olduğu bulunmuştur. Bu araştırmanın diğer bir sonucu da bireysel rehberliğin, mesleki olgunluğu artırmada, hiç eğitim vermeyen daha etkili olduğunun bulunmasıdır.

Post ve Kammer (1987), 9. ve 11.sınıflarda öğrenim gören 402 erkek ve 483 kız öğrencinin doğuştan gelen ve sonradan kazanılan iş değerleri ile mesleki olgunlukları arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Araştırma sonuçlarına göre, meslek değerlerinde ve mesleki olgunlukta cinsiyet farkının sınıf farkından daha fazla olduğu ortaya çıkmıştır (Akt.Orhan, 1997).

Burke ve arkadaşları (1989), deneklerin nispeten serbest oldukları kendini değerlendirme çalışma grubu ile materyalleri konferans şeklinde sunulan didaktik bir grubun, mesleki olgunluğu artırmada etkili olup olmadıklarını araştırmışlardır. Araştırma bulguları bu iki grubun birbirinden farklı olmadıklarını, ancak gerek didaktik çalışma grubunun gerekse kendini değerlendirme grubunun, kontrol grubuna oranla, mesleki olgunluk düzeylerinde sınırlı bir artışın olduğunu göstermiştir (Akt.Akbaba, 1999, s.108).

Luzzo (1995), büyük bir kolejde öğrenim gören 103 kız, 31 erkek olmak üzere toplam 134 lisans öğrencisi üzerinde yaptığı araştırmasında, mesleki olgunluk ile meslekten beklenti ve iş doyumu arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Araştırma sonuçları, meslekten beklenti ve iş doyumu ile mesleki olgunluk üzerindeki iki ayrı ölçüm arasında manidar düzeyde bir ilişki olduğunu göstermiştir (Akt.Bal, 1998).

Smith ve Herman (1996), atlet olmayan öğrencileri karşılaşmadığı ancak atlet olan öğrencilerin sıklıkla karşılaştıkları akademik başarı engellerini incelemişlerdir. Atlet olan öğrencilerin akademik başarılarını engelleyen faktörler arasında sportif faaliyetler için ayırdıkları zamanın fazlalığı ve sportif faaliyetlere katılmak için okullarından uzaklaşmaları ve sık sık yolculuklar yapmaları gelmektedir. Bu olumsuzlukları ortadan kaldırmak amacıyla, 1994 yılında “Atlet Öğrenci Akademik Destek Programı” oluşturulmuş ve programın amaçları şöyle sıralanmıştır: 1) Öğrencilere mesleki olgunluk kazandırarak, mevcut meslekler hakkında bilgi vermek, ilgili mesleklerin akademik ön şartları açıklamak, hedeflenen meslekte bulunan birileriyle zaman geçirmelerini sağlamak. 2) Lisans üstü çalışmalara katılmaları için yeterli not ortalamasına ve beceriye sahip olmalarını sağlamak. 3) Akademisyen olarak benlik imgelerini gelişmesine yardımcı olmak ve böylece güçlü bir akademik kimlik oluşturmak.

Lee (2001), öğrencilerin mesleki tutum, davranış ve performanslarını ölçmek amacıyla kültürler arası bir araştırma yapmıştır. Amerika’da 331, Kore’de 266 lise öğrencisine Mesleki Olgunluk Envanterini uygulamıştır. Koreli öğrencilerin mesleki olgunluk ve gelişim düzeyleri Amerikalı öğrencilerin mesleki olgunluk ve gelişim

düzeyleri arasında benzerlikler gözlenmiştir. Mesleki olgunluğun benzer çıkması kültüre bağlanmıştır. Amerikalı öğrencilerin kendilerine olan güvenlerinin daha fazla olduğu, Koreli öğrencilerin ise derse daha hazırlıklı olarak geldikleri tespit edilmiştir.

Bingham (2001), kariyer değerlendirme çalışmalarının çok farklı alanlarda (ölçme aracı geliştirme, mesleki kararsızlık, öz-yeterlik, psikolojik ortam vs) yapıldığını, bu araştırmaların konularından birisinin de mesleki olgunluk olduğunu ifade etmiştir.

Patton ve Creed (2002), yaptıkları çalışmalarında 337 Avusturalyalı lise öğrencisine Kariyer Geliştirme Envanteri ve Mesleki Karar Ölçeği uygulamışlar, kendini işine adanmanın ılımlı bir şekilde kariyer gelişimiyle ilişkili olduğu ortaya çıkmıştır. Kız öğrencilerin mesleki olgunluk ve kararlılık düzeylerinin erkek öğrencilere oranla daha yüksek olduğunu tespit etmişlerdir.

Patton ve arkadaşları (2002) tarafından yapılan bir başka araştırmada, liseden sonra okula sürekli devam eden öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri, psikolojik durumları ve akademik başarıları araştırılmış, mezuniyetlerinden 9 ay sonra araştırmaya katılan toplam 132 öğrenciyle beraber 4. sınıfa devam eden 254 Avustralyalı öğrenci incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda, okula sürekli devam eden öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin daha yüksek, psikolojik olarak daha rahat ve verilen eğitimi almada da daha yüksek performans gösterdiklerini saptamışlardır.

Roessler (2002), 3M modeli (match, maturity, mastery) ile iş bulma konusunda sorunları olan bireylerin mesleki olgunluk problemlerine yardımcı olacak rehabilitasyon uzmanlarının, bireyleri 3M modeline göre incelediğini ve bu özelliklere uyan bireylerin işlerine devam etmelerinde bir sakınca olmadığını belirtmektedir.

Brown (2002), yaptığı araştırmada bir Amerikan Lisesinde atletizm takımında bulunan öğrencilerle diğer öğrencilerin mesleki gelişim ve olgunlukları arasındaki farkları incelemiştir. Araştırmanın sonucunda atletizm takımında bulunan öğrencilerle diğer öğrenciler arasında mesleki gelişim, mesleki olgunluk ve yetenek değişkenleri konusunda kayda değer bir fark olmadığı tespit edilmiştir. (Akt.Murat, 2003, s.41)

Busacca ve Taber (2002), tarafından 157 lise öğrencisine Mesleki Olgunluk Ölçeği ve Meslek Planlama Anketi uygulanmış, analizler sonucunda Mesleki Olgunluk Ölçeğinin yapı ve kriterlerinin geçerliği yeterli görülmüştür.

Flouri ve Buchanan (2002), 2722 İngiliz ergenle yaptıkları çalışmalarında, meslekle ilgili becerilerin ve mesleki rol modellerinin; sosyo-demografik özellikler, aile desteği ve kişisel özellikler incelendiğinde, mesleki olgunluk ile ilişkilerinin nasıl olduğu araştırılmış, meslekle ilgili beceriler ve mesleki rol modellerine sahip olma ile mesleki olgunluk arasında pozitif bir ilişki tespit edilmiş, aile yapısı ve sosyoekonomik durum ile mesleki olgunluk arasında bir ilişki bulunamamıştır.

Smedley ve arkadaşları (2003), sorunları olan ya da olmayan, okul içinde herkes tarafından tanınan (popüler) ve tanınmayan (vasat) erkek lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerini incelemiş ve sonuçta aralarında bir farklılık olmadığını tespit etmişlerdir. Duygusal ve öğrenme sorunları olan tanınmış öğrenciler, mesleki olgunluk ölçeğinin tamamında, tanınmamış öğrencilerden daha düşük sonuçlar almışlardır.

Creed ve Patton (2003), 8-12 yaş arası 367 ortaokul öğrencisinin, mesleki olgunluk (meslekler hakkında sahip olunan bilgi ve tutum), kendini işine adanma, işin değerini bilme, mesleki kararlılık (kararsızlık ve belirsizlik), meslek seçimi aşamasında kendini kabul ve öz yeterlilik düzeylerini yaş, cinsiyet, sosyo-ekonomik düzey ve okul başarıları ve mesleki tecrübe açısından incelemişlerdir. Çalışma sonucunda, öğrencilerin %52'lik bir bölümünde mesleki olgunluk tutumunun, %41'lik bir bölümünde ise mesleki olgunluk bilgisinin mevcut olduğu tespit edilmiştir. Mesleki olgunluk tutumunun temel belirleyicisi olarak özyeterlilik, yaş, mesleki kararlılık ve işine kendini adanma olduğu, mesleki bilginin temel belirleyicilerinin ise, yaş, cinsiyet, mesleki kararlılık ve işine kendini adanmanın olduğu ortaya çıkmıştır. Araştırmanın sonuçları, mesleki olgunluğun iki yönünün (tutum ve bilgi) önemine dikkat çekmiştir.

Legum ve Hoare (2004), 9 haftalık bir mesleki müdahale programı sonucunda okuldan kaydı silinen ve kaydı silinme tehlikesiyle karşı karşıya olan öğrencilerin okul başarıları, özsaygı ve mesleki olgunluk seviyelerinin düşük olduğunu tespit etmişlerdir. Davranışlarından dolayı okuldan kaydı silinme riski taşıyan öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeylerinin düşük olduğu ve sürekli devamsızlık sorunu yaşayan gençler oldukları da saptanmıştır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama teknikleri, bilgi toplama süreci, verilerin analizinde kullanılan istatistikî yöntemlere yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma genel tarama modelinde hazırlanmıştır. İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile sınıf, yaş, cinsiyet, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi, gelir düzeyi, aile durumu, kardeş sayısı ve daha önce mesleki rehberlik eğitimi alma durumu arasındaki ilişki incelenmiş nicel bir çalışmadır.

Genel tarama modeli, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacıyla evrenin tümü yada ondan alınacak çalışma grubu üzerinde yapılacak taramadır. Bu tarama, izleme ya da kesit alma yaklaşımıyla yapılır. İzleme yaklaşımında zamansal bir gelişim ya da değişimi belirlemek istenen değişken; aynı eleman ya da birimler üzerinde belli bir başlangıç noktasından alınarak sürekli ya da belirli aralıklarla gözlenir. Derinliğine ve genişliğine kapsamlı gözlemler yapılmak istendiğinde özellikle kullanılabilecek bir yaklaşımdır (Karasar, 1984, s.83).

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2011–2012 eğitim ve öğretim yılında Kahramanmaraş ili merkezinde bulunan, Milli Eğitime Bakanlığı'na bağlı “Kahramanmaraş İlköğretim Okulu” ikinci kademe yani 6.,7. ve 8. sınıf öğrencileri oluşturmuştur.

Kahramanmaraş il merkezinde bulunan ilköğretim okulları arasından, okulların içinde bulunduğu sosyo-ekonomik durumları ve il genelini temsil edebilecek ortalama bir okul olarak değerlendirilmesi sebebiyle Kahramanmaraş İlköğretim Okulu çalışma grubu olarak tercih edilmiştir.

Kahramanmaraş İlköğretim Okulu ikinci kademe öğrencilerinin toplam sayısı 594 kişidir. Araştırmanın yapıldığı günlerde okulda bulunmayan öğrencileri çıkardığımızda çalışma grubunun evreni 6. sınıfta bulunan 201, 7. sınıfta bulunan 179 ve 8. sınıfta öğrenim gören 192 olmak üzere toplam 572 öğrenciden oluşmaktadır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada ilköğretim 6,7,8. sınıf öğrencilerinin kendi mesleki olgunluk düzeylerini nasıl algıladıkları belirlenmeye çalışılmış ve sınıf, yaş, cinsiyet, anne-baba eğitim düzeyi, gelir düzeyi gibi demografik özellikler ile ilgisi karşılaştırılmıştır. Veri toplama aracı olarak Gül Akbalık (1991) tarafından geliştirilen Mesleki Olgunluk Ölçeği (MOÖ) kullanılmıştır. Çalışma grubunun demografik özelliklerinin belirlenmesinde ise araştırmacı tarafından hazırlanan 'Kişisel Bilgi Formu' kullanılmıştır.

3.3.1 Mesleki Olgunluk Ölçeği

Mesleki Olgunluk Ölçeği, Gül Akbalık (1991) tarafından geliştirilmiştir. Akbalık (1991), Super'in mesleki gelişim kuramını, bu ölçek için esas çıkış noktası olarak kabul etmiştir. Bu kurama göre bireyin mesleki gelişimi 4-13 yaşlarında Büyüme Dönemi, 14-24 yaşlarında Keşfetme Dönemi, 25-45 yaşlarında Yerleşme Dönemi, 54-65 yaşlarında Sürdürme Dönemi ve Çöküş Dönemi olmak üzere beş mesleki gelişim evresinde değerlendirilir. Kendi yaş grubuna denk gelen döneme ait görevleri yerine getiren bireyin ise mesleki gelişimini tamamladığı kabul edilmektedir.

Bu kuram esas alınarak hazırlanan ölçek ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinin belirlenebilmesine yönelik olarak, 'Meslek seçiminde ilgi ve yetenekleri göz önüne alma' 8 madde, 'Meslek seçiminde sorumluluk üstlenme ve meslek seçme ihtiyacı duyma' 6 madde ve 'Çalışma hayatına ilişkin olumlu tutum gösterme, bilgi toplama ve plan yapma' 7 madde olmak üzere toplam 21 sorudan oluşmaktadır.

MOÖ' nin cevaplama işlemi için 'evet' ya da 'hayır' şeklinde hazırlanan bir değerlendirme ölçeği kullanılmıştır.

MOÖ' nin kullanılabilmesi için Dr. Gül Akbalık'tan yazılı izin alınmış ve ölçek kullanılmıştır (EK-2).

3.3.1.1. Mesleki Olgunluk Ölçeğinin Puanlanması

MOÖ' nin cevaplama işlemi için 'evet' ya da 'hayır' şeklinde hazırlanan bir değerlendirme ölçeği kullanılmıştır. Ölçeğin puanlanmasında beklenen yanıt türlerine uygunluğuna göre '1' ya da '0' değerleri esas alınmıştır. Elde edilen toplam puanlara göre ortalamadan bir standart sapma üstünde olan öğrencilerin mesleki olgunluk

düzeyi yüksek, ortalamadan bir standart sapma altında olanlar ise mesleki olgunluk düzeyi düşük olarak hesaplanmaktadır (Akbalık, 1991).

3.3.1.2. Mesleki Olgunluk Ölçeğinin Güvenirlik ve Geçerliliği

Akbalık (1991) tarafından hazırlanan mesleki olgunluk ölçeğinin ön uygulama çalışmaları yapılmış, ve ön uygulama neticesinde yapılan madde analizi sonucu ayırt etme gücü en az .05 düzeyinde anlamlı derecede yüksek olan 21 madde ölçeğe alınarak son form oluşturulmuştur.

Mesleki Olgunluk Ölçeği 36 kişilik bir gruba bir hafta ara ile iki kez uygulanmış ve kararlılık katsayısı .78 olarak bulunmuştur. Bu kararlılık katsayısının, Mesleki Olgunluk Ölçeğinin bu araştırmada kullanılabilmesi için yeterli olduğu sonucuna varılmıştır (Akbalık, 1991). Araştırmacı tarafından yapılan güvenirlik çalışmalarında ise bulunan alfa katsayısı $\alpha = .68$ dir ($0,60 \leq \alpha < 0,80$). Bu da oldukça güvenilir kabul edilmektedir.

3.3.2. Kişisel Bilgi Formu

Çalışma grubuna alınan ilköğretim II.kademe öğrencilerinin sınıf, yaş, cinsiyet, aile gelir düzeyi, anne-baba eğitim durumu gibi demografik özelliklerini tespit etmek amacı ile araştırmacı tarafından 9 maddeden oluşan “Kişisel Bilgi Formu” düzenlenmiştir.

3.4. Verilerin Toplanması

Verileri toplamak amacı ile ilk olarak daha önceden belirlenmiş çalışma grubundaki öğrencilerin okullarında araştırmayı yürütmek için Kahramanmaraş İl Milli Eğitim Müdürlüğünden gerekli izinler alınmıştır (EK-1). Kahramanmaraş İlköğretim Okulu Müdürü ve okulda bulunan psikolojik danışmanlar ile gerekli bağlantılar kurularak, belirlenen gün ve saatlerde bizzat araştırmacı ve okulun psikolojik danışmanı Öğ. Huriye Kılınç ile birlikte belirlenen sınıflarda 40 dakikalık ders süresinde MOÖ ve Kişisel Bilgi Formu uygulanmıştır. Uygulama yapılan sınıflar ilköğretim ikinci kademe kapsamında olan bütün 6.,7., ve 8. sınıflardan oluşmaktadır. Uygulamadan önce öğrencilere, araştırmanın amacı detaylı olarak açıklanmıştır.

Uygulama sırasında öğrencilere, isimlerini belirtmemeleri ve içtenlikle anket formlarını doldurmaları gerektiği söylenmiştir. Uygulama 2011–2012 öğretim yılı içerisinde gerçekleştirilmiştir.

3.5. Verilerin Analizi

Çalışma grubuna uygulanan anket formları ve ölçekler istatistiksel analizleri için SPSS 16,0 (Sosyal Bilimler İçin Paket Program) kullanılmıştır.

Araştırmada elde edilen verilerin analizinde yüzde ve frekans dağılımı, aritmetik ortalama, t-testi, varyans analizi (Anova) kullanılmıştır. Varyans analizinde iki tane değişken vardır; bunlardan birisi kategorik özellik gösteren bağımsız değişkendir ve diğeri de metrik özellik gösteren bağımlı değişkendir. Tek yönlü varyans analizi ile bu gruplara göre, bağımlı değişkendeki ortalama arasında fark olup olmadığı test edilmektedir (Öztürk, 2006).

Normal dağılım gösteren değişkenlerde iki grup arasındaki anlamlılık ilişkisi t-testi, ikiden fazla gruplarda ise varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Söz konusu testlerde anlamlılık katsayısı 0,05 olarak alınmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde araştırma bulguları demografik özelliklere ait bulgular ve mesleki olgunluk düzeyleri ile ilgili bulgular olarak iki başlık halinde incelenmiş, her bir araştırma alt problemine ilişkin analiz sonuçlarına yer verilmiştir.

4.1. Demografik Özelliklere Ait Bulgular

Bu bölümde ilköğretim II.kademe öğrencilerinin demografik yapıları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu amaçla öğrencilerin cinsiyet, yaş, sınıf durumu, anne-baba eğitim düzeyleri ve gelir durumları vb. ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

4.1.1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Sınıf Değişkeni İle İlgili Bulgular

Araştırma kapsamında öğrencilerin sınıflarına göre dağılımları Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Sınıflara Göre Dağılımı

Sınıflar	n	Oran (%)	Geçerli Oran %)
6. sınıf	201	35,1	35,1
7. sınıf	179	31,3	31,3
8. sınıf	192	33,6	33,6
Toplam	572	100,0	100,0

Tablo 1 incelendiğinde, öğrencilerin %35,1'i 6. sınıf, %31,3'ü 7. sınıf ve %33,6'sı ise 8 sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. Tablo incelendiğinde sınıflara göre anket dağılımının homojen yapıldığı ortaya çıkmaktadır.

4.1.2. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Yaş Değişkeni İle İlgili Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin yaşları toplamda 3 grup olarak gruplandırılmış Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. *Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı*

Yaş grupları	n	Oran (%)	Geçerli Oran (%)
11-12	193	33,7	34,3
13-14	338	59,1	60,1
15-16	31	5,4	5,5
Toplam	562	98,3	100,0

Tablo 2 incelendiğinde, araştırma sonucuna göre çalışmaya katılan öğrencilerin %33,7’si 11-12 yaş aralığında, %59,1’i 13-14 yaş aralığında ve %5,4’ü ise 15-16 yaş aralığında olduğunun tespit edildiği görülmektedir.

4.1.3. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı İle İlgili Bulgular

Tablo 3’de araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyet durumu itibariyle dağılımı verilmiştir.

Tablo 3. *Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Cinsiyet Dağılımı*

Cinsiyet	n	Oran (%)	Geçerli Oran (%)
Kız	253	44,2	46,4
Erkek	292	51,0	53,6
Toplam	545	95,3	100,0

Tablo 3’te görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerin %44,2’si (n=253) kız öğrencilerinden oluşurken %51’i (n=292) ise erkek öğrencilerden oluşmaktadır.

4.1.4. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Anne ve Baba Eğitim Düzeyleri Değişkeni İle İlgili Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin anne ve baba eğitim düzeyleri itibariyle dağılımı Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Anne ve Baba Eğitim Düzeyleri

Anne Eğitim Düzeyi	n	Oran (%)	Geçerli Oran (%)
Eğitim Almamış	6	1,0	1,1
İlkokul	128	22,4	22,9
Ortaokul	109	19,1	19,5
Lise	181	31,6	32,4
Üniversite	110	19,2	19,7
Yüksek Lisans ve Üzeri	25	4,4	4,5
Toplam	559	97,7	100,0
Baba Eğitim Düzeyi			
Eğitim Almamış	39	6,8	7,0
İlkokul	212	37,1	37,9
Ortaokul	119	20,8	21,3
Lise	129	22,6	23,1
Üniversite	48	8,4	8,6
Yüksek Lisans ve Üzeri	12	2,1	2,1
Toplam	559	97,7	100,0

Tablo 4'e göre araştırmaya katılan öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyi incelendiğinde, %1,1'inin hiç eğitim almadığı, %22,9'unun ilkokul, %32,4'ünün annesi lise eğitim düzeyine sahip oldukları, %19,7'sinin üniversite, %4,5'inin ise yüksek lisans ve üzeri eğitim düzeyine sahip oldukları saptanmıştır. Bunun yanı sıra öğrencilerin babalarının eğitim düzeyi ise; araştırmaya katılanların %7'sinin hiç eğitim almadığı, %37,9'unun babası ilkokul, %21,3'ünün ise ortaokul mezunu, %23,1'inin lise mezunu, %8,6'sının üniversite mezunu ve %2,1'inin de yüksek lisans ve üzeri eğitim düzeyine sahip oldukları saptanmıştır.

4.1.5. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Ailelerinin Gelir Düzeyleri İle İlgili Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin ailelerinin gelir düzeyleri ile ilgili bulgular Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. *Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Ailelerinin Gelir Gruplarına Göre Dağılımı*

Gelir Grupları	n	Oran (%)	Geçerli Oran (%)
0-810 TL	150	26,2	29,0
811-1500 TL	144	25,2	27,8
1501-2000 TL	88	15,4	17,0
2001-2500 TL	53	9,3	10,2
2501-3000 TL	40	7,0	7,7
3001 TL ve üzeri	43	7,5	8,3
Toplam	518	90,6	100,0

Tablo 5 incelendiği zaman, ankete katılan öğrencilerin ailelerinin %29,0'ı 0-810 TL gelir grubunda, %27,8'i 811-1500 TL gelir grubunda, %17,0'ı 1501-2000 TL gelir grubunda, %10,2'si 2001-2500 TL gelir grubunda, %7,7'si 2501-3000 TL gelir grubunda ve %8,3'ü 3001TL ve üzeri gelir grubunda yer aldığı görülmektedir.

4.1.6. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Aile Birliktelik Durumları İle İlgili Bulgular

Araştırma kapsamında öğrencilerin aile birlikteliği incelenmiş olup sonuçlar Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. *Araştırmaya Katılanların Aile Birlikteliğine Göre Dağılımı*

Aile Durumları	n	Oran (%)	Geçerli Oran (%)
Annem ve babam sağ ve beraber yaşıyoruz	494	86,4	87,1
Sadece annem sağ	20	3,5	3,5
Sadece babam sağ	17	3,0	3,0
Annem de babam da sağ değiller	7	1,2	1,2
Annem ve babam boşandılar	29	5,1	5,1
Toplam	567	99,1	100,0

Tablo 6'ya göre çalışmaya katılan öğrencilerin %87,1'inin anne ve babasının sağ ve beraber yaşadıkları, %3.5'inin sadece annesinin sağ olduğu, %3'ünün sadece babasının sağ olduğu, %1,2'sinin anne ve babasının öldüğü, %5.1'inin ise anne-babasının boşandıklarının tespit edildiği görülmektedir.

4.1.7. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Kardeş Sayıları İle İlgili Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin kardeş sayıları Tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Kardeş Sayılarına Göre Dağılımı

Kardeş Sayısı	n	Oran (%)	Geçerli Oran (%)
Ben evin tek çocuğuyum	29	5,1	5,1
2 kardeşiz	193	33,7	34,0
3 kardeşiz	227	39,7	40,0
4 kardeşiz	79	13,8	13,9
5 veya daha fazla kardeşiz	39	6,8	6,9
Toplam	567	99,1	100,0

Tablo 7'de öğrencilerin %5,1'inin evin tek çocuğu olduğu, %34'ünün 2 kardeş oldukları, %40'ının 3 kardeş, %13,9'unun 4 kardeş ve %6,9'unun ise 5 veya daha fazla kardeş oldukları görülmektedir.

4.1.8. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Daha Önce Mesleki Rehberlik Hizmeti Alma Durumu İle İlgili Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin daha önce mesleki rehberlik hizmeti alma durumu ile ilgili bulgular Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Daha Önce Mesleki Rehberlik Hizmeti Alma Durumu

	n	Oran (%)	Geçerli Oran (%)
Evet	81	14,2	15,2
Hayır	453	79,2	84,8
Toplam	534	93,4	100,0

Tablo 8’de araştırmaya katılan öğrencilerin, mesleki rehberlik hizmeti alma durumları incelendiğinde, %84,8’inin daha önce mesleki rehberlik hizmeti almadıkları yalnızca %15,2’sinin mesleki rehberlik hizmetlerinden yararlandıklarının saptandığı görülmektedir.

4.2. Mesleki Olgunluk Düzeyleri İle İlgili Bulgular

Araştırma bulgularının analizi yapılmadan önce mesleki olgunluk ölçeği puan ortalamalarının hesaplanması ve ANOVA analizlerinin bu puana dayandırılarak yapılması gerekmektedir. Mesleki olgunluk ölçeğinde puanlar 6 ila 21 arasında yer alırken ortalaması 16,9545 standart sapması ise 2,89175 olarak hesaplanmıştır. Buna göre 1 standart sapma miktarı farkı $16,9545 \pm 2,89175 = 14,06275$ veya 19,84625 olarak hesaplanmıştır. Bu durumda mesleki olgunluk ölçeği puanları 3 grupta incelenmiş ve analizler söz konusu gruplara göre yapılmıştır;

Mesleki olgunluk ölçeği puanı 14’ün altında olanlar düşük mesleki olgunluk düzeyine sahip,

Mesleki olgunluk ölçeği puanı 19’un üstünde olanlar yüksek mesleki olgunluk düzeyine sahip,

Mesleki olgunluk ölçeği puanı 14 ile 19 arasında olanlar ortalama mesleki olgunluk düzeyine sahip bireylerden oluşmaktadır.

4.2.1. Öğrencilerin MOÖ’ den Aldıkları Puanlar İle İlgili Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin MOÖ’den aldıkları puanlar Tablo 9’da gösterilmiştir.

Tablo 9. Mesleki Olgunluk Ölçeği Puanlarının Dağılımı

Mesleki Olgunluk	n	Oran (%)	Geçerli Oran (%)
Orta	258	45,1	45,1
Düşük	113	19,8	19,8
Yüksek	201	35,1	35,1
Toplam	572	100	100,0

Tablo 9 incelendiği zaman, araştırmaya katılan öğrencilerin %45,1'i ortalama mesleki olgunluk düzeyine sahip öğrencilerden oluşurken, %35,1'i yüksek mesleki olgunluk düzeyine sahip öğrencilerden ve %19,8'i düşük mesleki olgunluk düzeyine sahip öğrencilerden oluştuğu görülmektedir.

4.2.2. Öğrencilerin MOÖ Puan Ortalamaları İle Sınıf Değişkeni Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular

Öğrencilerin Mesleki Olgunluk Ölçeği (M.O.Ö) Puanlarının sınıf değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını bulmak üzere ANOVA testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10. Öğrencilerin M.O.Ö. Puan Ortalamaları İle Sınıf Değişkeni Arasındaki İlişki

	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	2,011	2	1,006	1,268	0,282
Gruplar içi	451,308	569	,793		
Toplam	453,320	571			

$p>0,05$

Tablo 10'da görüldüğü gibi, ilköğretim II.kademe öğrencilerinin mesleki olgunluk ölçeği puan ortalamaları sınıf değişkenine göre anlamlı bir farklılaşma oluşturmamaktadır. ($p>0,05$)

4.2.3. Yaş Değişkeni İle MOÖ Puan Ortalamaları Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular

Öğrencilerin Mesleki Olgunluk Ölçeği (M.O.Ö) Puanları ile yaş değişkeni arasında anlamlı farklılık olup olmadığı ANOVA testi ile incelenmiş ve sonuçlar Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11. Öğrencilerin M.O.Ö. Puan Ortalamaları İle Yaş Değişkeni Arasındaki İlişki

	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	4,486	2	2,243	2,817	0,061
Gruplar içi	445,131	559	,796		
Toplam	449,617	561			

Tablo 11 incelendiği zaman, ANOVA testi sonuçlarına göre öğrencilerin yaşı ile mesleki olgunluk ölçeği puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p>0,05$).

4.2.4. Öğrencilerinin Cinsiyetleri İle MOÖ Puan Ortalamaları Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular

Öğrencilerin Mesleki Olgunluk Ölçeği (MOÖ) Puanları ile cinsiyetleri arasında anlamlı farklılık olup olmadığını incelemek için t-testi yapılmış olup sonuçlar Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12. Öğrencilerin M.O.Ö. Puan Ortalamaları İle Cinsiyetleri Arasındaki İlişki

	n	X	S	SD	t	p
Kız	253	1,984	0,930	543	1,892	0,059
Erkek	292	1,839	0,860			

$p>0,05$

Tablo 12 incelendiği zaman görülmektedir ki, t-testi sonuçlarına göre öğrencilerin cinsiyeti ile mesleki olgunluk ölçeği puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p>0,05$).

4.2.5. Öğrencilerinin MOÖ Puan Ortalamaları İle Baba Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular

Mesleki Olgunluk Ölçeği (M.O.Ö) Puanlarının babanın eğitim düzeyi itibarıyla anlamlı farklılık olup olmadığı ANOVA testi ile incelenmiş ve sonuçlar Tablo 13’de verilmiştir.

Tablo 13. Öğrencilerin M.O.Ö. Puan Ortalamaları İle Baba Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişki

	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	2,741	5	,548	0,683	0,637
Gruplar içi	444,032	553	,803		
Toplam	446,773	558			

$p>0,05$

Tablo 13’de görüldüğü gibi, ANOVA testi sonuçlarına göre babanın eğitim düzeyi ile mesleki olgunluk ölçeği puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p>0,05$).

4.2.6. Öğrencilerinin MOÖ Puan Ortalamaları İle Anne Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular

Öğrencilerin Mesleki Olgunluk Ölçeği (M.O.Ö) Puanları ile annelerinin eğitim düzeyi arasında anlamlı farklılık olup olmadığı ANOVA testi ile incelenmiş, Tablo 14’te sunulmuştur.

Tablo 14. Öğrencilerin M.O.Ö. Puan Ortalamaları İle Anne Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişki

	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	8,070	5	1,614	2,035	0,072
Gruplar içi	438,713	553	,793		
Toplam	446,784	558			

$p>0,05$

Tablo 14 incelendiği zaman, ANOVA testi sonuçlarına göre öğrencilerin anne eğitim düzeyi ile mesleki olgunluk ölçeği puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p>0,05$).

4.2.7. Öğrencilerinin MOÖ Puan Ortalamaları İle Ailenin Aylık Geliri Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular

Öğrencilerin Mesleki Olgunluk Ölçeği (M.O.Ö) puanları ile ailelerin gelir düzeyleri arasında anlamlı farklılık olup olmadığı ANOVA testi ile incelenmiş, sonuçlar Tablo 15'te gösterilmiştir.

Tablo 15. Öğrencilerin M.O.Ö. Puan Ortalamaları İle Ailelerin Aylık Gelir Durumu Arasındaki İlişki

	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	6,754	5	1,351	1,700	0,133
Gruplar içi	406,798	512	,795		
Toplam	413,552	517			

$p>0,05$

Tablo 15'de görülen araştırma sonuçlarına göre, gelir grupları ile mesleki olgunluk ölçeği puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p>0,05$).

4.2.8. Öğrencilerinin MOÖ Puan Ortalamaları İle Aile Birliktelik Durumları Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular

Öğrencilerin Mesleki Olgunluk Ölçeği (M.O.Ö) Puanlarının, ailelerin durumu itibariyle anlamlı farklılık olup olmadığı incelenmiş, sonuçlar Tablo 16'da sunulmuştur.

Tablo 16. Öğrencilerin M.O.Ö. Puan Ortalamaları İle Aile Durumu Arasındaki İlişki

	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	1,924	4	,481	0,603	0,661
Gruplar içi	448,545	562	,798		
Toplam	450,469	566			

$p>0,05$

Tablo 16'da görüldüğü gibi, ANOVA testi sonuçlarına göre öğrencilerin mesleki olgunluk ölçeği puan ortalamaları ile aile durumları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.

4.2.9. Öğrencilerinin MOÖ Puan Ortalamaları İle Kardeş Sayıları Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular

Mesleki Olgunluk Ölçeği (M.O.Ö) Puanlarının kardeş sayıları itibariyle anlamlı farklılık olup olmadığı incelenmiş olup sonuçlar Tablo 17’de gösterilmiştir.

Tablo 17. Öğrencilerin M.O.Ö. Puan Ortalamaları İle Kardeş Sayıları Arasındaki İlişki

	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	7,016	4	1,754	2,221	0,066
Gruplar içi	443,841	562	,790		
Toplam	450,857	566			

$p>0,05$

Tablo 17’de belirtilen, ANOVA testi sonuçlarına göre kardeş sayıları itibariyle mesleki olgunluk ölçeği puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p>0,05$).

4.2.10. Mesleki Rehberlik Eğitimi Alma Durumu İle Öğrencilerinin MOÖ Puan Ortalamaları Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular

Öğrencilerin daha önce mesleki rehberlik eğitimi alma durumu ile M.O.Ö puan ortalamaları arasında anlamlı farklılığın olup olmadığını ortaya koymak için t-testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 18’de verilmiştir.

Tablo 18. Öğrencilerin M.O.Ö. Puan Ortalamaları İle Mesleki Rehberlik Eğitimi Alma Durumu Arasındaki İlişki

	n	X	S	SD	t	p
Evet	81	1,839	0,828	532	-0,468	0,640
Hayır	453	1,889	0,897			

$p>0,05$

Tablo 18’de görülen t-testi sonuçlarına göre, mesleki rehberlik eğitimi alma durumu ile MOÖ puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde, ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinin incelenmesi amacıyla yapılan araştırmadan elde edilen bulgular, tartışılıp yorumlanmıştır. Tartışma ve yorumlar, bulgular bölümündeki sıraya uygun olarak yapılmıştır.

5.1. İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Ölçeğinden Aldıkları Puan Bulgularının Tartışma ve Yorumu

Çalışma grubunu oluşturan öğrencilere MOÖ uygulanmış ve öğrencilerin % 35,1' inin mesleki olgunluk düzeyi yüksek çıktığı bulgusuna ulaşılmıştır. Çalışma grubunun % 45,1'i ortalama mesleki olgunluk düzeyinde, % 19,8' inin ise mesleki olgunluk düzeyinin düşük olduğu görülmektedir. Bu bulgular Akbalık (1991)' ın 8. sınıf öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmalar ile benzerlik göstermektedir.

Her ne kadar mesleki olgunluk düzeyi büyük oranda ortalama ve ortalamanın üzerinde çıksa da % 19,8 lik düşük mesleki olgunluğa sahip olan öğrencilerden oluşan dilimin, mesleki olgunluk düzeyini artıracak çalışmaların yapılması gerekmektedir.

5.2. İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Ölçeğinden Aldıkları Puanlar ile Sınıf Değişkeni Arasındaki İlişki Bulgularının Tartışma ve Yorumu

Çalışma grubunun mesleki olgunluk ölçeğinden aldıkları puanlar ile bulundukları sınıflar arasında anlamlı bir ilişki olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Öğrencilerin bulundukları sınıflara göre yaşları da orantılı olarak değiştiğinden yaş ile sınıf değişkenlerini beraber değerlendirmek mümkündür. Super'in mesleki gelişim dönemlerinin aynı yıllara denk gelmesi (4-13 yaş büyüme dönemi), 6,7 ve 8. sınıflar arasında mesleki olgunluk düzeyi açısından anlamlı bir fark bulunamaması bulgusunu açıklamaktadır. Ayrıca mesleki olgunluk ile sınıf değişkeni arasındaki ilişkiyi inceleyen Akbıyık (1996)'ın ve Sahranç(2000)'ın lise öğrencileri (14-24 yaş keşfetme dönemi) üzerine yaptığı araştırma bulgularında sınıf değişkeninin (9,10,11. sınıflar) anlamlı farklılık yaratmadığı görülmektedir.

Ancak bu bulgularla tutarlılık göstermeyen araştırmalar da mevcuttur. Örneğin, Yazar (1997) ve Oğuz (2008) genel lise ve meslek lisesi öğrencileri, Acısu (2002) Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na bağlı yetiştirme yurtlarında kalan lise öğrencileri, ve Zeren (1999) tarafından yabancı dil ağırlıklı lise öğrencileri üzerinde yapılan araştırmalar mesleki olgunluk düzeyi ile sınıf değişkeni arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulgusuna ulaşmıştır.

5.3. İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Ölçeğinden Aldıkları Puanlar ile Yaş Grupları Arasındaki İlişki Bulgularının Tartışma ve Yorumu

Çalışma grubunun mesleki olgunluk ölçeğinden aldıkları puanlar ile bulundukları yaş grupları arasında anlamlı bir ilişki olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Bu bulgu Sayın (2001)' in lise öğrencileri üzerinde yaptığı çalışması ile paralellik göstermektedir. Sayın, yaşı mesleki olgunluk üzerinde etkisinin olmadığı bulgularına ulaşmıştır.

Çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin tamamına yakını 14 yaş ve altı oluşturmaktadır. 6,7 ve 8. sınıflar arasında pek yaş farkı olmadığından birbirine yakın puanlar alınmasını olağan karşılamak gerekir. Bu yaş grubu Super'in 'Büyüme Dönemi' olarak adlandırdığı dönemdir. Bu dönemde çocuk yetişkinlerin rollerini izler ve onlara benzeme arzusu ile birtakım mesleklere özenir. Bu tercihler özentisi ve heveslerini yansıtır. Özentisi ve heveslerinin yardımıyla yeteneklerini geliştirir, neler yapabileceği ve ne olmak istediğine ilişkin bir öz kavramı geliştirir. Meslekler ve çalışma yaşamı hakkında fikir edinir (Kuzgun,2006).

Ayrıca Ginzberg'in 'Hayal Dönemi'de aynı yaşlara denk gelmektedir. Ginzberg, 12 yaşına kadar olan hayal döneminde çocuğun genellikle çevresindeki kimselere karşı geliştirdiği özdeşime göre bazı meslek tercihlerinde bulunduğunu ifade eder. Çocuk, yeteneklerin meslek seçimindeki önemini bilmediği gibi, kendi yeteneklerinin de farkında değildir (Kuzgun,2006). 12 yaşından (Deneme Dönemi) itibaren kendi yeteneklerinin farkına varmaya, yetenekleri ile meslekler arasında bağlantı kurmaya başlar. Çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin yaşları da bu geçiş dönemine denk gelmektedir.

5.4. İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Ölçeğinden Aldıkları Puanlar ile Cinsiyetleri Arasındaki İlişki Bulgularının Tartışma ve Yorumu

Çalışma grubunun mesleki olgunluk ölçeğinden aldıkları puanlar ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Zeren (1999)' in çalışmaları bu araştırma bulgusunu destekler niteliktedir. Zeren lise öğrencileri ile yaptığı çalışmada cinsiyetin mesleki olgunluğa etkisinin olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Aynı bulguya Sürücü (2005)' nün genel liselerde okuyan öğrenciler üzerinde yaptığı çalışmasında da rastlamak mümkündür.

Fakat, Akay (1983), Uzer (1987) Evren (1999), Kalafat (1998), Bal (1998) gibi önceki yıllarda yapılan pek çok çalışma cinsiyetin, mesleki olgunluğu kızların lehine etkilediğine yöneliktir. Örneğin Akabalık (1991), çalışmasında 8. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk puanlarının kızların lehine olarak daha yüksek çıktığı sonucuna ulaşmıştır.

Ginzberg ve arkadaşları (1951), kızların 17 yaşlarında genellikle evlenmeye yöneldiklerini, meslek sahibi olmayı ikinci derecede düşündüklerini saptamışlardır. Kızlar da erkekler gibi Super'in bahsettiği aynı gelişim basamaklarından geçmektedirler ama meslek planlarını kesinleştirememekte, bunu hep evliliğe göre ayarlamaya çalışmaktadırlar (Kuzgun, 2000).

Yapılan bütün bu çalışmaları göz önünde bulundurduğumuzda, kız öğrencilerin, önceki yıllarda yani 1999 ve öncesine ait yapılan araştırmalarda mesleki olgunluk düzeylerinin erkek öğrencilere göre oldukça yüksek iken daha sonraki yıllarda kız öğrenciler ile erkek öğrenciler arasında, farkın giderek kapandığı ve anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir. Bunu kadının toplum hayatındaki yerinin artmasına bağlamak mümkündür. Anadolu'da daha önce sadece hemşirelik, öğretmenlik gibi çok az sayıda meslek kadına yakıştırılıyor iken kadının toplum hayatındaki yerinin giderek artması ile erkekler ile kadınlar arasında mesleki anlamda fark nerede ise kalmamıştır. Günümüzde kadını, otobüs şoförlüğünde de, yönetici koltuğunda da, devlet bakanı olarak da görmek mümkündür. Yapılan araştırmalarda kız ile erkek öğrenciler arasındaki mesleki olgunluk düzey farkının son yıllarda kapanması bu sebeplere bağlanabilir.

5.5. İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Ölçeğinden Aldıkları Puanlar ile Babanın Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişki Bulgularının Tartışma ve Yorumu

Çalışma grubunun mesleki olgunluk ölçeğinden aldıkları puanlar ile babanın eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Akbıyık (1996), Zeren (1999) ve Sahranç (2000) da çalışmalarında babanın eğitim düzeyi ile öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri arasında anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşmışlardır.

Ancak bu bulgu, Bal (1998) ve Sekmenli (2000)'nin çalışmalarıyla çelişmektedir. Sekmenli (2000) babası en az yüksek okul mezunu olan öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin, babası ilköğretim mezunu olan öğrencilerden daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşmıştır.

5.6. İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Ölçeğinden Aldıkları Puanlar ile Annenin Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişki Bulgularının Tartışma ve Yorumu

Çalışma grubunun mesleki olgunluk ölçeğinden aldıkları puanlar ile annenin eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Bu bulgu Akbıyık (1996), Otrar (1997), Zeren (1999) ve Sahranç (2000)' in çalışmalarını destekler niteliktedir.

Ancak Sandis (1970) ana babanın özellikle annenin eğitim düzeyi ile üst düzey mesleklere yöneliş arasında da ilişki saptamıştır. Annenin eğitim düzeyi ile Öğrenci Seçme Sınavı puanları arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (Kuzgun,2006).

5.7. İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Ölçeğinden Aldıkları Puanlar İle Ailenin Gelir Düzeyi Arasındaki İlişki Bulgularının Tartışma ve Yorumu

Çalışma grubunun mesleki olgunluk ölçeğinden aldıkları puanlar ile gelir düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Bu bulgu Akbalık (1991), Akbıyık (1996), Otrar (1997), Zeren (1999), Sekmenli (2000) ve Sürücü (2005)'nün genel liselerde okuyan öğrenciler üzerinde yaptığı çalışmalarını destekler niteliktedir.

Ancak daha eski tarihlerde yapılan araştırmalar bu bulgularla çelişmektedir. Örneğin, Özgüven (1978), üniversite sınavlarındaki başarı ile ailenin sosyo ekonomik

düzeyinin, gencin yetiştiği çevrenin büyüklüğünün ve kültürel yönden zenginliğinin üniversiteye giriş sınavlarındaki başarıyı artırıcı etmenler olduğu ortaya konmuştur. Ayrıca ülkemizde bu konuda yaptığı çalışmada Ceylan (1981), çiftçi ve zanaatkar çocuklarının mesleki beklentilerinin sınıf öğretmenliği, polislik, astsubaylık, hemşirelik gibi mesleklerle sınırlandığını saptamıştır. Bu grubun meslek hedeflerinin de, kentlerdeki yaşlılarıninkinden düşük olmakla birlikte, babalarınınkinden yüksek olduğu görülmektedir (Kuzgun,2006).

5.8. İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Ölçeğinden Aldıkları Puanlar İle Aile Durumu Arasındaki İlişki Bulgularının Tartışma ve Yorumu

Çalışma grubunun mesleki olgunluk ölçeğinden aldıkları puanlar ile aile durumu arasında anlamlı bir ilişki olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Sahranç (2000), lise öğrencileri ile yaptığı çalışmada aile parçalanmışlık durumunun mesleki olgunluk düzeyine etkisinin olmadığı sonucuna varmıştır. Flouri ve Buchanan (2002) da 2722 İngiliz ergenle yaptığı çalışmada aile yapısının mesleki olgunluğa etkisinin olmadığı bulgusuna ulaşmıştır.

Bu bulgular anne babası hayatta olan ve beraber yaşayan öğrencilerin daha iyi bir mesleki olgunluk düzeyine sahip olacağı düşüncesini ortadan kaldırmaktadır.

5.9. İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Ölçeğinden Aldıkları Puanlar İle Kardeş Sayısı Arasındaki İlişki Bulgularının Tartışma ve Yorumu

Çalışma grubunun mesleki olgunluk ölçeğinden aldıkları puanlar ile kardeş sayısı değişkeni arasında anlamlı bir ilişki olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Bu bulgu Çoban (2005)' in çalışmalarını destekler niteliktedir; kardeş sayısı arttıkça ve ya azaldıkça bireyin daha iyi mesleki tercihlerde bulunacağı düşüncesini ortadan kaldırmaktadır.

Ancak Blau ve Duncan (1967) az nüfuslu ailelerin çocuklarının, kalabalık ailelerin çocuklarına göre daha üst düzeyde mesleklere girdiklerini belirtmektedirler. ÖSYM'de 1978, 1991 ve 2002 yıllarında yapılan araştırmalarda ise bir ve iki çocuklu ailelere mensup adaylar bir yana bırakıldığında, çocuk sayısı arttıkça adayların üniversiteye giriş sınavlarındaki başarısında düşme eğilimi olduğu görülmüştür (Kuzgun,2006).

Yoksul ailelerde çocuk sayısı fazla olduğundan (Kuzgun,2006), kardeş sayısı ile ekonomik düzey birlikte değerlendirilebilir. Şu var ki daha önce bahsedilen, Akbalık (1991), Akbıyık (1996), Otrar (1997), Zeren (1999), Sekmenli (2000) ve Sürücü (2005) gibi pek çok araştırma bulguları ekonomik düzeyin de mesleki olgunluk düzeyine etki etmediğini göstermektedir. Yani ekonomik düzeyi düşük ailelerde kardeş sayısının arttığı görülse de bunun mesleki olgunluk düzeyine etkisinin olmadığı görülmektedir.

5.10. İlköğretim II.Kademe Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Ölçeğinden Aldıkları Puanlar İle Mesleki Rehberlik Eğitimi Alma Durumu Arasındaki İlişki Bulgularının Tartışma ve Yorumu

Çalışma grubunun mesleki olgunluk ölçeğinden aldıkları puanlar ile mesleki rehberlik eğitimi alma durumu arasında anlamlı bir ilişki olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin bulunduğu okulda rehberlik servisi vardır. Fakat ankete katılan öğrencilerin çoğunluğunun (% 79,2) mesleki rehberlik eğitimi almadığını ifade etmiş olması, belki de mesleki rehberlik eğitime çok az yer verildiği, öğrenciler tarafından tam olarak anlaşılması sağlanamadığı ve etkili olunamadığını göstermektedir.

Bal (1998), Okullarında rehberlik servisi olan ve olmayan öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri arasında bir fark bulunmazken, “mesleki karar verme eğitim programı”nın lise 2. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerini yükseltmede etkili olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Bireyin mesleki olgunluğunun; rasyonel, içsel psikolojik faktörlerden, bireyin çevresinden gelen dışsal olanaklar ve engellerden önemli ölçüde etkilendiği saptanmış ve mesleki olgunluğun eğitimle geliştirilebileceği ortaya konmuştur. Buna göre çalışma grubuna iyi bir mesleki eğitim programı uygulamanın mesleki olgunluk seviyesini olumlu yönde etkileyebileceği söylenebilir.

Bununla birlikte çalışma grubunun, mesleki rehberlik eğitimi almamış olmasına karşın MOÖ'den aldıkları puanın yüksek olduğu görülmektedir. Bu bulgu psikanalitik kuramcılar destekler niteliktedir. Psikanalitik kuramcılardan Brill (1949)'e göre, normal insanın meslek seçme konusunda rehber ihtiyacı yoktur. Çünkü insanın bilinçdışı dürtüleri, onun hangi alanda doyum sağlayacağını söyleyen en iyi rehberdir. Bordin ve arkadaşları'na göre, çocukluğun ilk yıllarındaki gelişim dönemlerindeki saplantılar ve açığa çıkmamış enerji birikimi, bazı mesleki

davranışlar ile tatmin edilmeye çalışılır. Örneğin; sadistlik içtepileri bireyleri kasaplık, operatörlük (cerrah) gibi mesleklere yöneltir.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1.Sonuç

1. Araştırmaya katılan İlköğretim II.kademe öğrencilerin %45,1'inin mesleki olgunluk düzeyleri orta seviyede, %19,8'inin düşük, %35,11'inin ise mesleki olgunluk düzeyleri yüksek çıkmıştır.

2. Araştırmaya katılan İlköğretim II.kademe öğrencilerin mesleki olgunluk ölçeğinden aldıkları puanlar ile bulundukları sınıflar arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

3. Araştırmaya katılan İlköğretim II.kademe öğrencilerin mesleki olgunluk ölçeğinden aldıkları puanlar ile yaşları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

4. Araştırmaya katılan İlköğretim II.kademe öğrencilerin mesleki olgunluk ölçeğinden aldıkları puanlar ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

5. Araştırmaya katılan İlköğretim II.kademe öğrencilerin mesleki olgunluk ölçeğinden aldıkları puanlar ile anne-babalarının eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır

6. Araştırmaya katılan İlköğretim II.kademe öğrencilerin mesleki olgunluk ölçeğinden aldıkları puanlar ile ailelerin aylık geliri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

7. Araştırmaya katılan İlköğretim II.kademe öğrencilerin mesleki olgunluk ölçeğinden aldıkları puanlar ile aile durumları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

8. Araştırmaya katılan İlköğretim II.kademe öğrencilerin mesleki olgunluk ölçeğinden aldıkları puanlar ile kardeş sayıları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

9. Araştırmaya katılan İlköğretim II.kademe öğrencilerin mesleki olgunluk ölçeğinden aldıkları puanlar ile mesleki rehberlik eğitimi alma durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

MOÖ' den düşük puan alan, araştırma grubunun %19,8' ini Donald Super' in mesleki gelişim kuramına göre değerlendirdiğimizde çocukların içinde bulundukları çevreyi yeterince keşfetme çabası içinde bulunmadıkları, kendi yaşamları üzerindeki kontrollerinin artmadığı, gelecekleriyle yeterince ilgilenmedikleri ve iş dünyasına ilişkin bilgi dağarcığının yeterince gelişmediği ve ya öğrencilerin sorulara verdiği cevaplara göre kendilerini bu şekilde ifade ettiği görülmektedir.

Bu bulguların yanı sıra, aynı sınıftaki öğrencilerin bir kısmı mesleki rehberlik eğitimi aldığını ifade ederken diğer bir kısım öğrencilerin bu kelimeyi dahi ilk defa duyduklarını söylemeleri gözlemlerim arasında yer almaktadır ki bu bulgu öğretmenlerin de mesleki rehberlik anlamında daha yeterli ve ilgili olmaları gerektiği sonucunu ortaya koymaktadır. Bu rehberlik, kimin hangi mesleği seçmesi gerektiği anlamında değil, öğrencinin kendi kişiliğinin, fiziksel özelliklerinin ve ruhsal yapısının, ilgi ve yeteneklerinin daha erken yaşta farkındalığını sağlamaya yönelik olmalıdır.

Daha önce lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile ilgili yapılan pek çok araştırma, bu araştırmadan elde edilen sonuçlarla kısmen benzerlik göstermektedir. Ancak ilköğretim ikinci kademe seviyesinde çok az araştırma yapılmış olması araştırmacı ve akademisyenler tarafından bu konuya daha fazla değinilmesi gerektiği sonucunu ortaya koymaktadır.

Öğrencilerin çoğunun mesleki rehberlik eğitimi almadıklarını ifade etmelerine rağmen MOÖ' den elde edilen puanların yüksek olduğu da (%35,11)görülmektedir. Bu orana dahil olan öğrencileri Super'in mesleki gelişim dönemlerine göre değerlendirdiğimizde büyüme dönemine denk gelen bu öğrencilerin, yaşından beklenen mesleki olgunluk davranışlarını yerine getirdikleri, içinde bulundukları çevreyi keşfetme çabası içinde oldukları, kendi gelecekleriyle ilgilenmeye başladıkları, fantezi ve oyunlar aracılığıyla yetişkin rolleri izleyerek iş dünyasına ilişkin bilgi dağarcıklarının oluşmaya başladığını söylemek mümkündür.

Super (1990) çocukluktaki kariyer gelişiminin boyutlarını belirlemek amacıyla Buehler (1935) ve Jodaan'ın (1963) çocukların merak ve araştırma davranışlarını inceledikleri çalışmalarına dayanarak çocukluktaki kariyer gelişiminin teorik modelini geliştirmiştir. Bu model; merak, araştırma, bilgi, anahtar figürler, ilgiler, denetim odağı, zaman perspektifi, benlik kavramı ve planlılık adları verilen dokuz boyuttan oluşmaktadır. Super'e göre (1990) çocukların bu dokuz boyuttaki davranışları başarılı bir şekilde kazanmaları onların etkili problem çözme ve karar verme davranışlarını öğrenmelerine yol açar. Super, bu dokuz boyutta belirlediği davranışların sadece çalışma ve iş yaşamıyla ilişkili davranışlarla sınırlı olmadığını, özellikle merak ve araştırma boyutlarındaki davranışları çocukların okulda ve oyunlarında kazandıklarını ileri sürmektedir. Dolayısıyla Super'in çocuklukta kariyer gelişimi modelinin içeriği, doğrudan kariyer seçimiyle ilişkili olmayan fakat

çocukların okulda ve oyunlarında kazandıkları kariyer gelişimlerine katkıda bulunan davranışlardan oluşmaktadır.

Super'in dokuz boyutta ele aldığı ilgi, merak, araştırma, bilgi gibi temel kavramların eğitimciler tarafından öğrencilere zamanında öğretilmesi, öğrencilerin benlik algısının oluşmasına ve yaşından beklenen mesleki olgunluk düzeyine ulaşmasına yardımcı olacaktır. Dolayısıyla okullarda rehber öğretmenler ve eğitimciler mesleki rehberlik çalışmalarını, daha titiz, sistemli ve öğrencilerin yaş grubuna/mesleki gelişim dönemlerine göre yapmaları gerekmektedir.

Luzzo ve Pierce (1998), bilgisayar destekli eğitim programının 12-15 yaşlarındaki öğrencilerin mesleki olgunluklarının artmasında olumlu yönde etkisi olduğunu tespit etmiştir. Buna bağlı olarak çağımızın değişen ve gelişen olanakları mesleki olgunluğu etkileyen değişkenlerin çeşitliliğinin de arttığını göstermektedir. Yani evdeki bilgisayar, televizyon gibi pek çok unsurun mesleki olgunluk düzeyini anne ve babanın eğitim durumu, kardeş sayısı veya cinsiyetten çok daha fazla etkileyici ve yönlendirici olabileceği görülmektedir.

Bu sonuçlara bağlı olarak hazırlanan öneriler aşağıda belirtilmiştir.

6.2. Öneriler

Öneriler araştırmaya yönelik öneriler ve uygulamaya yönelik öneriler olmak üzere iki başlık altında ele alınmıştır.

6.2.1. Araştırmaya Yönelik Öneriler

1. Bu araştırma bulguları yaş, cinsiyet, kardeş sayısı, gelir durumu gibi pek çok değişkenin mesleki olgunluğu etkilemediğini göstermektedir. Çağımızın değişen ve gelişen şartlarına bağlı olarak mesleki olgunluk düzeyini etkileyebileceği düşünülen daha fazla değişken (cep telefonu, bilgisayar, sinema, tiyatro v.b.), araştırmacılar tarafından değerlendirilebilir.
2. Pek çok araştırma bulgularına göre öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerini etkileyen değişkenlerin (yaş, cinsiyet, anne-baba eğitim düzeyi v.b.), başka araştırmacıların bulgularında mesleki olgunluk düzeyini etkilemediği görülmektedir. Aynı konuda araştırma yapan pek çok araştırmacının bulgularının birbiriyle çelişmesinin nedenleri, akademisyenler tarafından araştırılması faydalı olabilir.

6.2.2. Uygulamaya Yönelik Öneriler

1. Sınıf öğretmenleri ve branş öğretmenleri öğrencilerle uzun süre beraber oldukları için onları daha fazla gözlemlene imkânına sahiptirler. Elde ettikleri gözlem sonuçlarını okuldaki psikolojik danışmanla paylaşmaları öğrenciler adına mesleki olgunluklarının gelişmesine yardımcı olmak adına daha faydalı olabilir.
2. Her dersin mesleklerle ilgisinin kurulması ve öğrencilere bilgi verilmesi, öğrencilerin dersleri ile gelecekteki meslekleri arasında ilişki kurmalarına yardımcı olabilir.
3. Öğretmenlerin öğrencilerinin kendilerini daha iyi tanımalarına ve anlamalarına fırsat verecek eğitsel kol çalışmalarına gönüllü olarak katılmalarına fırsat vermeleri mesleki olgunluklarının gelişimi açısından önemlidir.
4. Okullarımızda uygulanan rehberlik saatlerine giren sınıf rehber öğretmenleri ve okul yöneticilerinin rehberlik hizmetlerine ilişkin beceri ve anlayışlarını değiştirmeleri ve eksikliklerini gidermeleri mesleki rehberlik hizmetlerinden yararlanacak öğrencilere katkı sağlayacaktır. Rehberlik saatlerinin kariyer gelişimine yardımcı olacak etkinlikler yerine bu surenin farklı etkinliklerle geçirilmesinin önlenmesi önem taşımaktadır. Okul yöneticilerine ve sınıf rehber öğretmenlerine verilecek hizmet içi eğitim kursları yararlı olacaktır.
5. Öğretmenler, öğrencilerin çalışma hayatını daha yakından tanımalarına yardımcı olmak için çeşitli işletmelere, kurum ve kuruluşlara geziler düzenleyip, çeşitli meslek mensuplarını okula davet ederek mesleki olgunluğun gelişmesine yardımcı olabilirler.
6. Devlete ait TV kanallarında çocukların ilgi ve yeteneklerinin farkında olmasını sağlayıcı ve meslekleri tanıtıcı yayınlar yapılabilir.
7. Eğitimin sadece okulda değil bireyin dünyaya geldiği andan itibaren başladığının ve bu eğitimin bireyin mesleki kariyerini dahi etkilediği bilgisi ebeveynlere öğretilmelidir. Bu amaçla halk eğitim merkezlerinde ve ya okullarda yapılan veli toplantılarında verilecek kısa süreli kurslar etkili olabilir.

KAYNAKÇA

Acısu, Süreyya., “Koruma Altında Olan Lise ve Meslek Lisesi Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi”, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2002.

Akbaba, Sırrı, “Bireyin Akademik Benlik Kavramı Ölçeğini Puanlamasının Mesleki Olgunluk Düzeyine Etkisi”, Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt/ 3, Sayı/2, Ankara, Temmuz 1999.

Akbalık, Gül, “Ortaokul III. Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeyleri” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1991.

Akbalık, Gül, “Ortaokul III. Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeylerinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi” Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi. Cilt:27. Sayı:2. . Ankara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, Ankara, 1994

Akbıyık, Yeter., “ Meslek Liselerine Devam Eden Öğrencilerin Mesleki Olgunluk Düzeyleri”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı, Ankara, 1996.

Akdemir, Çağatay., “Okullarımızda Mesleki Rehberliğin Önemi”, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, Cilt:1, Sayı:2, Eylül 1991.

Arslan, M. Metin, “Bazı Avrupa Ülkelerinde ve Türkiye’de Zorunlu Eğitimde Yönlendirme Çalışmalarının Değerlendirilmesi”, Millî Eğitim Dergisi, Sayı:148.Ekim-Kasım-Aralık 2000

Ay, Mehmet (2002), Meslekî Yönlendirme “İlköğretim Okulları Sekizinci Sınıf Öğrencileri Üzerine Bir Alan Araştırması”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Bacanlı, Feride., “Lise Öğrencileri İçin Mesleki Rehberlik Programı ve Uygulama Kılavuzu”, Rehberlik ve Psikolojik Danışmada Kullanılan Ölçme Araçları ve Programlar Dizisi:4, Nobel Yayın-Dağıtım, Ankara, Ocak 2005.

Bacanlı, Hasan., “Eğitim Psikolojisi” Alkım Yayınevi, İstanbul, 1998.

Bal, N.Pervin.,“Ergenlik Döneminde Mesleki Karar Verme Olgunluğunun İncelenmesi ve Mesleki Karar Verme Eğitim Programının Etkisinin Araştırılması, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul, 1998.

Balkıs, Murat., “Kendini Araştırma Ölçeğinin (KAO)Türk Kültürüne Uyarlanması”, Eğitim Araştırmaları Dergisi, Sayı:17, Anı Yayıncılık, Bahar 2004.

Bandura, A. (1986). Social Foendation of Thought and Acation: A Social Cognitive Theory. Englewood, N.J: Prentice- Hall.

Bandura, A., Barbaronelli, C., Caprora, G. ve Patorelli, C. (2001). Sociocognitive Self-Regulatory Mechanisims Governing Transgressive Behavior. Journal of Personality and Social Psychology, 80 (1), 125-135.

Bandura, A. (1995). Exercise of Personal and Collective Efficacy in Changing Societies. In A. Bandura (Eds). Self-Efficacy in Changing Societies (p.1–45). Cambridge: Cambridge University Press.

Barut, Yaşar ve Ayyıldız, Ayla., “İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Öz Kavramı Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Göre Karşılaştırılması” XII. Ulusal Psikoloji Kongresi, ODTU. Ankara, 9-13 Eylül 2002.

Başak, Bayar.,Kariyer Seçimi :Holland Mesleki Tercih Envanteri ve Myers-Brigg Type Envanterinin kullanımı. www.insankaynaklari.com. 26 Temmuz 2006.

Bayındır, Aşkın., “Bireylerin Mesleki Olgunluk Düzeyleri ile Anne-Babalarının Tutumlarını Algılamaları Arasındaki İlişki”,Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi,

Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı, Ankara, Kasım, 1999.

Blustein, D. (1987). Decision-Making Styles and Vocational Maturity: An Alternative Perspective. *Journal of Vocational Behavior*, 30, 61–71.

Borges, N., J., Richard, G., V. ve Duffy, R., D. (2007). Career Maturity of Students in Accelerated Versus Traditional Programs. *The Career Development Quarterly*, 56, 171- 176.

Bozgeyikli, Hasan., “Meslek Kararı Verme Yetkinlik Ölçeğinin Geliştirilmesi”, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Dergisi, Sayı:11, Yıl 2004

Bozkurt, G.Songul., “Çocuk Psikopatolojisinde Gelişimsel Modeller” *Türk Psikoloji Bülteni*, Cilt.9, Sayı.30-31, Eylül-Aralık 2003.

Bölükbaşı, Beyza., “Aile Ortamı, Benlik Algısı ve Okul Tutumunun 9. Sınıf Öğrencilerinin Akademik Başarılarına Etkisi” Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2005.

Capuzzi, D. ve Stauffer, M., D. (2006). *Career Counseling Foundation, Perspectives and Applications*. Boston: Pearson Education, Inc.

Choi, N. (2005). Self-Efficacy and Self-Concept As Predictors of College Students' Academic Performance. *Psychology in the School*, 42 (2), 197–205.

Crites, J.,O. (1969). *Vocational Psychology*. United States of America: McGraw-Hill Book Company.

Çakar, Murat., “Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeyleri ile Denetim Odağı Düzeylerinin Karşılaştırılması”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı, İstanbul, .1997

Çakır, M. Ali., “Mesleki Rehberlik” Psikolojik Danışma ve Rehberlik, Ed:Alim Kaya, Anı Yayıncılık, Ankara, 2004.

Çoban, Ahmet., “Bireylerin Mesleklere İlişkin Yaklaşımları ve Etkili Olan Faktörlerin Değerlendirilmesi” VII. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi, Bildiri Özetleri, Malatya, 9-11 Temmuz, 2001

Çoban, E.Aysel., “Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeylerinin Yordayıcı Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi”, İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt:6, Sayı:10, Guz 2005, s. 39

Dewitz, S., J. ve Walsh, B., B. (2002). Self-efficacy and College Student Satisfaction. *Journal of Career Assessment*, 10, 315–326.

Duggan, M., H. ve Jurgens, J. C. (2007). *Career Interventions and Techniques*. Boston: Pearson Education, Inc.

Evren, Melda., “Mesleki Grup Rehberliğinin Cinsiyetleri Farklı Olan İlköğretim Okulu Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Meslek Olgunluklarına, Mesleki Benlik Algılarına ve Meslek Tercihlerine Etkisi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1999.

Farrell, S. J. ve Horvath, P. (1999). Career Maturity and Work Orientation: Predictors of Vocational Choice Certainty. *Guidance and Counseling*, 15 (1).

Flouri, E. Ve Buchanan, A. (2002). The Role of Work-Related Skills and Career Role Models In Adolescent Career Maturity. *The Career Development Quarterly*, 51, 36,43.

Hall, A., S. (2003). Expending Academic and Career Self Efficacy: A Family Systems Framework. *Journal of Counseling & Development*, 81, 33-29.

Hamamcı, Zeynep., “Çocuğunuzun Meslek Gelişimine Nasıl Yardımcı Olabilirsiniz?” Anne-Baba El Kitabı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmada Kullanılan Ölçme Araçları ve Programlar Dizisi: 5, Nobel Yayın-Dağıtım, Ankara, Ocak 2005.

Hamamcı, Zeynep., Coban, E.Aysel., “Mesleki Olgunluk ve Mesleki Kararsızlığın Akılcı Olmayan İnançlarla İlişkisi”, Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, Cilt:3, Sayı/No:27, Pegem A Yayıncılık, Mart 2007ss:31-42.

Herr, E., L. ve Cramer, S., H. (1996). Career Guidance And Counseling Through The Life Span. (Fifith Edition). United States of America: Longman.

Johnson, R.,H. (1978). Individual Styles of Decision Making: A Theoretical Model for Counseling. Personnel and Guidance Journal, 530-536.

Kağnıcı, Y. Dilek., “ODTU.Hazırlık Okulu Öğrencilerinin Mesleki Olgunluğu” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1999.

Kalafat, Zehra., “Lise Öğrencilerinde Mesleki Geleceğe Bakış” Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Bursa, 1998.

Kargı, Eda., “Okulöncesi Öğretmenliği Programında Okuyan Üniversite Öğrencilerinin Benlik Algıları ve Mesleki Olgunluk Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2002.

Keller, K. (2004). The Relation Between Parental Behavior and the Career Maturity and Self-Efficacy of Young Adolescents. Unpublished doctoral's thesis, University of India, United States of America.

King, S. (1989). Sex Differences in a Causal Model of Career Maturity. Journal of Counseling and Development, 68, 208–214.

Kuzgun, Yıldız, Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı Adayları için Üniversiteler, Yükseköğretim Programları ve Meslekler Rehberi, OSYM Yayınları, Genişletilmiş Dördüncü Basım, Ankara, Mayıs 1998.

Kuzgun,Yıldız, “Meslek Danışmanlığı Kuramlar Uygulamalar”, Ankara, 2000.

Kuzgun,Yıldız, “Meslek Rehberliği ve Danışmanlığına Giriş”, Ankara, 2006.

Kuzgun, Yıldız., Bacanlı, Feride., “Lise Öğrencileri İçin Mesleki Olgunluk Ölçeği El Kitabı” Rehberlik ve Psikolojik Danışmada Kullanılan Ölçme Araçları ve Programlar Dizisi 3, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, Ocak 2005.

Külahoğlu, Sermin., “Meslek Gelişimine Bütünsel Bir Bakış: Gottfredson’un Kuramı” Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri/ Educational Sciences: Theory & Practice I/2 –Aralık 2001.

Lee, K. (2001). A Cross-Cultural Study of the Career Maturity of Korean and United States High School Students. *Journal of Career Development*, 28 (1), 43- 57.

Lee, Y. ve Hughey, K., F. (2001). The Relation of Psychological Separation and Parental Attachment to the Career Maturity of College Freshmen From Intact Families. *Journal of Career Development*, 27(4), 279- 293.

Lennings, C.J. (1994). An Investigation of The Effects Of Agency and Time Perspective Variables on Career Maturity. *Journal of Psychology*, 128 (3), 243.

Levinson, E.,M., Ohler,D.,L., Caswell, S. ve Kiewra,K. (1998). Six Approaches to the Assessment of Career Maturity. *Journal of Counseling & Development*, 76, 475-482.

Lundberg, D.,J. ve Osborne, W.,L. (1997). Career Maturity and Personality Preferences of Mexican-American and Anglo-American Adolescents. *Journal of Career Development*, 23 (3), 203–213.

Luzzo, A, D. (1993). Predicting the Career Maturity of Undergraduates: A Comparison of Personal, Educational and Psychological Factors. *Journal of College Student Development*, 34, 271–275.

Luzzo, A,D. (1995). The Relationship Between Career Aspiration-Current Occupation Congruence and The Career Maturity of Undergraduates. *Journal of Employment Counseling*, 32, 132–140.

Luzzo, A., D. (1995). Gender Differences in College Students' Career Maturity and Perceived Barriers in Career Development. *Journal of Counseling and Development*, 73, 319–322.

Luzzo, A., D. ve Pierce, G. (1998). Effects of DISCOVER on The Career Maturity of Middle School Students. *The Career Development Quaterly*, 45, 170- 172.

Manning, M.,M. ve Wright, T., L. (1983). Self-Efficacy Expectations, Outcome Expectation and the Persistence of Pain Control in Childbirth. *Journal of Personality and Social Psychology*, 45 (2), 421–431.

Mau, W. (2000). Cultural Differences in Career Decision-Making Styles and Self Efficacy. *Journal of Vocational Behavior*, 57, 365–378.

McWhirter, A. ve Chronister, M. (2005). Self-Efficacy and Vocational Outcome Expectations for Adolescents of Lower Socioeconomic Status: A Pilot Study. *Journal of Career Assessment*, 13, 40–58.

Miller, J. ve Miller, A. (2005). Theoretical Application Holland's Theory to Individual Decision-Making Styles: Implications for Career Counselors. *Journal of Employment Counseling*, 42, 20- 28.

Miner, C., ve Osborne, L. (1997). The Ability of Career Maturity Indicators To Predict Interest Score Differentiation, Consistency And Elevation. *Measurement & Evaluation Counseling & Development*, 29 (4), 187.

Murat, Gülşen, “Lise Öğrencilerini Mesleki Değer ve Tercihleri ile Psikolojik İhtiyaçları Arasındaki İlişkiler” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Erzurum, 2003.

Nauta, M., M. (2007). Career Interests, Self- Efficacy and Personality as Antecedents of Career Exploration. *Journal of Assessment*, 15, 162-180.

Oğuz, Ö., “Lise Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2008.

Otrar, Mustafa., “Endüstri Meslek Liseleri ve Çıraklık Eğitim Merkezlerinde Öğrenim Görmekte Olan 16-18 Yaş Grubundaki Öğrencilerin Mesleki Olgunluk Düzeyleri ile Bazı Kişilik Özelliklerinin Karşılaştırılması”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 1997.

Opisow, S., H. Ve Fitzgerald, L., F. (1996). *Theories of Career Development*. (Fourth Edition). United States of America: Allyn & Bacon.

Öncü, Hüseyin., “Grupla Mesleki Psikolojik Danışmanın Lise Öğrencilerinin Meslekleri Tercihlerine Etkisi” Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1991.

Patton, W. ve Creed, P. (2001). Development Issues In Career Maturity and Career Decision Status. *The Career Development Quarterly*, 49, 336–351.

Patton, W. ve Creed, P. (2002). The Relationship Between Career Maturity and Work Commitment in a Sample of Australian High School Students. *Journal of Career Development*, 29 (2), 69–85.

Patton, W. ve Creed, P. (2003). Predicting Two Components of Career Maturity in School Based Adolescents. *Journal of Career Development*, 29 (4), 277–290.

Philips,S., Pazienza, N. ve Ferrin, H. (1984). Decision-Making Styles and Problem Solving Appraisal. *Journal of Counseling Psychology*, 31 (4), 497–502.

Pietrofesa, J., J. ve Splete, H. (1975). *Career Development: Theory and Research*. New York: Grune & Stratton, Inc.

Razon, Norma.“Meslek Seçimi, Bir Gencin Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler”www.dersisteyen.com.

Sahranc, Ümit., “Lise Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeylerinin Denetim Odaklarına Göre Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi”,Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Ağustos, 2000.

Sayın, Saime., “Lise Öğrencilerini Mesleki Olgunluk Düzeyleri ve Denetim Odaklarının İncelenmesi”,Eğitim Araştırmaları Dergisi, Anı Yayıncılık, Sayı:3-4, Mart 2001.

Sayiner, Banu., Savaşan, Esra., Sözen, Didem., Köknel, Özcan., “Yükseköğretim Gençliğinin Benlik Algısının Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi: İstanbul Ticaret Üniversitesi Örneği” İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl: 6, Sayı: 11, Bahar 2007/2 s.253-265

Sauermann, H. (2005). Vocational Choice: A Decision Making Perspective. *Journal Vocational Behavior*, 66, 273–303.

Savickas, L., Bariddick, C. ve Watkins, C.,E. (2002). The Relation of Career Maturity to Perdonality Type and Social Adjustment, *Journal of Career Assessment*, 10 (1), 24–31.

Sekmenli, Tarık., “Lise 1. Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeyleri ile Sürekli Kaygı Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi” İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Malatya, 2000.

Selcuk, Ziya., Eğitim Psikolojisi, Atlas Kitabevi, 3. Baskı, 1994.

Spencer, N.,G., Bradley, E., T., Brandon, H. ve Randolph, W., H. (1997). Decision-making Styles and Career Development in College Students. *Journal of College Student Development*.

Super,D.,E., Saviskas M.,L. ve Super, C., M. (1996). The Life-Span, Life-Space Approach to Careers. In Brown, D., Brooks,L. and Associates, *Career Choice and Development* (p.121-177). (Third Edition). San Francisco: Jossey-Bass Publishers.

Super, D., E. ve Bohn, M., J. (1970). *Occupational Psychology*. California: Wadsworth Publishing Company, Inc.

Super,D., E., Crites,J.,O., Hummel,R.,C., Moser, H., L., Overstreet, P.,L. And Warnath, C.,F. (1957). Vocational Development A Framework for Research. New York: Teachers College Pres, Columbia University.

Swanson, J. ve Fouad, N,A. (1999). Career Theory and Practice Learning Through Case Studies. California: Sage Publications

Şahin, Ahmet., “Öğretmen Lisesi Öğrencilerinin Benlik Algısı ile Mesleki Benlik Algısı Arasındaki İlişki” Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1992 .

Şahin, Cengiz., “Kişilik, Ahlak, Duygusal ve Sosyal Gelişim” Eğitim Psikolojisi, Editörler: Sırrı Akbaba ve Sakire Anlıak., Lisans Yayınevi, 1. Baskı, İstanbul, Şubat 2007.

Ultanır, Emel., “Eğitsel ve Mesleki Rehberlik” Psikolojik Danışma ve Rehberlik, Editor:Gurhan Can, PegemA Yayıncılık, Ankara, 2003.

Üzer, S. Ayse., “Lise Öğrencilerinin Yükseköğretim Programlarını Tercihleri ile Kendi Yetenek, İlgi ve Mesleki Olgunluk Düzeyleri Arasındaki İlişkiler” Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, 1987.

Ülgen, Gülten., Eğitim Psikolojisi, Birey ve Öğrenme, Bilim Yayınları, Ankara, 1995

Ülgütol, Kenan., “Bursa Polis Okulu Öğrencilerini Benlik Kavramları ile Mesleki Benlik Kavramları Arasındaki ilişki Düzeyini Etkileyen Faktörler” Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa, 1998.

www.ruhsagligi .org “.meslek seçiminin önemi ve meslek seçme süreci.” 24 ağustos 2006.

www.termbank.net/psychology/838.html.psikoloji sözlüğü Yanbastı Gülgün, Kişilik Kuramları, Ege Üniversitesi Basımevi, Bornova, İzmir. 1990 s.254.

Westcot, A. (1991). The Assessment of Career Decision-making. Guidance & Counseling, 6(4).

Yazar, Ali Rıza., “Genel Lise ve Meslek Lisesi Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi,Eğitim Bilimleri Enstitüsü,Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı, Ankara, 1997.

Yazıcı, Hikmet, Eğitsel ve Mesleki Rehberlik, “Psikolojik Danışma ve Rehberlik” Ed:Gürhan Can, Pegem Yayıncılık, 7. Baskı, Ankara, 2006.

Yeşilyaprak, Binnur, “Eğitimde Rehberlik Hizmetleri” Nobel Yayın –Dağıtım, Ankara, Ekim 2006.

Yeşilyaprak, B., Güngör, A., Güzin, K., “Eğitsel ve Mesleki Rehberlik” Vatan Matbaası, Ankara, 1996 s.132.

Yıldız, T.Türker,ve Yıldız, Özgül., “Mesleki Yönlendirmede Web Desteği”, X.Türkiye’de İnternet Konferansı, Bahçeşehir Üniversitesi, 9-11 Aralık 2005, İstanbul.

Zeren, S.Gonca., “Yabancı Dil Ağırlıklı Lise, Özel Lise ve Anadolu Lisesi Son Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeyleri”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, Haziran, 1999.

EKLER

**KKTC
YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK ANABİLİM DALI**

**İLKÖĞRETİM İKİNCİ KADEME ÖĞRENCİLERİNİN MESLEKİ
OLGUNLUK DÜZEYLERİNİN ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLERE
GÖRE İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Muharrem GÜLTEKİN

Tez Danışmanı: Dr. Yeliz AKINTUĞ

LEFKOŞA

Mayıs, 2012

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI

Eğitim Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Muharrem GÜLTEKİN'e ait "İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi " adlı çalışma jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı'nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

İMZA

Başkan Doc. Dr. Zehra Altınay Gazi

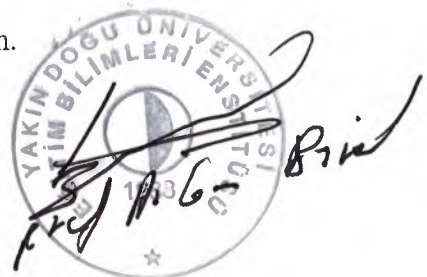
Üye Dr. YELİZ AKINTILIG (Danışman)

Üye Yrd. Doc. Dr. Ergin BAYSEN

ONAY

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

...../...../2012

ÖZET

İLKÖĞRETİM İKİNCİ KADEME ÖĞRENCİLERİNİN MESLEKİ OLGUNLUK DÜZEYLERİNİN ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLERE GÖRE İNCELENMESİ

MUHARREM GÜLTEKİN

Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Danışman: Dr. Yeliz AKINTUĞ

MAYIS-2012

Bu araştırmanın amacı ilköğretim öğrencilerinin mesleki gelişim görevlerini yerine getirme düzeylerini tespit etmek ve yaş, sınıf, cinsiyet, gelir durumu, kardeş sayısı gibi kriterlerin mesleki olgunluk düzeylerine olan etkisini belirlemektir.

Meslek seçimi insan hayatında önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle erken yaşlarda mesleki olgunluğu belirlemek ilk adım olacaktır. Bu araştırma bahsedilen bu durumun öğrenciler arasında nasıl gerçekleştiğini incelemektedir.

Araştırmada genel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 2011-2012 eğitim ve öğretim yılında Kahramanmaraş İlköğretim Okulu ikinci kademe öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplamak amacıyla “Mesleki Olgunluk Ölçeği” ve “Kişisel Bilgiler Formu” kullanılmıştır.

Araştırma bulguları, mesleki olgunluk ölçeğinden elde edilen puanlar ile Kişisel Bilgiler Formundaki değişkenler arasında anlamlı bir ilişki olmadığı yönünde ortaya çıkmıştır. Bu araştırmanın sonuçları ilgili literatür çerçevesinde tartışılmış ve gelecek araştırmalara yönelik öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Öğrenci, ilköğretim II.kademe, meslek, mesleki olgunluk

ABSTRACT**SECONDARY SCHOOL STUDENTS' VOCATIONAL MATURITY LEVELS
ACCORDING TO SEVERAL VARIABLES ANALYSIS****MUHARREM GÜLTEKİN****Master Thesis, Department of Educational Sciences****Supervisor: Dr. Yeliz AKINTUĞ****MAY - 2012**

The purpose of this study; to determine the students' levels of professional development to fulfill their duties and to determine the effect of the levels of professional maturity such as age, class, gender, income status, number of siblings.

The choice of profession has an important place in human life. Therefore, to determine professional maturity in early ages is the first step to be followed. In this study, the mentioned situation is examined how it occurs among the students.

General screening model was used in this study. The study group was consisted by students in the second stage Kahramanmaras Primary School in 2011-2012 education and training year. Also, to collect data, "Career Maturity Scale" and "Personal Information Questionnaire" was used.

The research findings show that there is no significant relationship between scores which obtained from Professional Maturity Scale and variables which in Personal Information Questionnaire. The results of this research was discussed within the framework of the relevant literature and suggestions were presented for future research.

Key words: student, secondary school, profession, vocational maturity

ÖNSÖZ

Meslek, kişinin en önemli kaynağı olup, onun etrafında saygı görmesine, toplumda bir yer edinmesine, geçimini temin etmesine ve kendini gerçekleştirmesine sebep olan en önemli unsurlardan biridir. Bu da doğru meslek tercihinin ne kadar önemli ve hayati bir karar olduğunu göstermektedir.

Kendi kişisel özelliklerinin farkında olan öğrenciler, kendi özelliklerine en uygun mesleği tercih etmeleri ve böylece hem topluma daha faydalı olan, hem de mutlu iş yaşamı süren bireyler haline gelmelerine katkı sağlayacaktır.

Meslek liselerine giden lise öğrencilerinin büyük oranda meslek tercihinin yapmış olduğu göz önünde bulundurulduğunda, ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyinin önemi daha iyi anlaşılmaktadır.

Bu nedenle bu araştırmada 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri tespit edilmiş, yaş, sınıf, cinsiyet, gelir düzeyi, kardeş sayısı ve aile durumlarının mesleki olgunluk düzeyine etkisi araştırılmaya çalışılmıştır.

Muharrem GÜLTEKİN

Mayıs,2012

Lefkoşa

TEŞEKKÜR

Bu çalışmada, günümüzde daha da artan meslek rehberliğinin önemini vurgulamak ve geleceğin memurları, patronları, işçileri, sanatçıları, doktor ve mühendisleri olan ilköğretim II. kademe öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri araştırılmıştır.

Araştırma boyunca eleştirileri ve yardımlarıyla yanımda olan Dr. Yeliz AKINTUĞ hocama, mesleki olgunluk ölçeğini kullanmamda yardımcı olan Dr. Gül AKBALIK (DEMREN)' a, Kahramanmaraş İlköğretim Okulu Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Servisinde Öğretmen Huriye KILINÇ'a, her türlü kaynağı bulmamda yardımcı olan Kahramanmaraş Rehberlik ve Araştırma Merkezi'nden Sayın İbrahim DAŞKIRAN'a, Vahap GÜLTEKİN' e, değerli jüri üyelerime, çalışmam boyunca büyük bir sabırla bana destek olan eşim Zeynep GÜLTEKİN'e teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ	iii
TABLolar LİSTESİ	viii

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Problem Durumu.....	2
1.2. Araştırmanın Alt Problemleri.....	2
1.3. Araştırmanın Amacı.....	3
1.4.Araştırmanın Önemi.....	3
1.5.Araştırmanın Sınırlılıkları.....	4
1.6.Sayıtlılar.....	4
1.6.Tanımlar.....	4

BÖLÜM II

İLGİLİ LİTERATÜR

2.1.Meleki Olgunluk Kavramı.....	6
2.2.Mesleki Rehberlik ve Meslek Seçimi ile İlgili Kuramsal Yaklaşımlar.....	7
2.2.1.Özellik-Faktör Kuramı	8
2.2.2.Holand'ın Tipoloji Kuramları	9
2.2.3.Psikanalitik Kuramlar.....	11
2.2.4.Roe'nin Gereksinim Kuramı	12
2.2.5.Ginzberg'in Gelişim Kuramı.....	13
2.2.6.Tiedeman ve O'Hara'nın Meslek Gelişim Kuramı	14
2.2.7.Gottfredson'un Daraltma ve Uzlaştırma Modeli.....	14
2.2.8.Sosyal Öğrenme Kuramı	15
2.2.9.İşe Uyum Kuramı	16
2.2.10.Değer Destekli Bütüncül Kariyer ve Yaşam Roller Modeli.....	17
2.2.11.Super'in Benlik Kuramı.....	17
2.2.12.Karar Kuramı.....	20

2.3. Mesleki Olgunlukla ilgili Yapılan Araştırmalar	21
2.3.1. Mesleki Olgunlukla İlgili Türkiye’de Yapılan Araştırmalar.....	21
2.3.2. Mesleki Olgunlukla ilgili Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar	28

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli.....	32
3.2. Çalışma Grubu.....	32
3.3. Veri Toplama Araçları.....	33
3.3.1. Mesleki Olgunluk Ölçeği.....	33
3.3.1.1. Mesleki Olgunluk Ölçeğinin Puanlanması.....	33
3.3.1.2. Mesleki Olgunluk Ölçeğinin Geçerlilik ve Güvenirliği.....	34
3.3.2. Kişisel Bilgi Formu	34
3.4. Verilerin Toplanması.....	34
3.5. Verilerin Analizi.....	35

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1. Demografik Özelliklere Ait Bulgular.....	36
4.1.1. Ankete Katılan Öğrencilerin Sınıf Değişkeni İle İlgili Bulgular.....	36
4.1.2. Ankete Katılan Öğrencilerin Yaş Değişkeni İle İlgili Bulgular.....	37
4.1.3. Ankete Katılan Öğrencilerin Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı İle İlgili Bulgular.....	37
4.1.4. Ankete Katılan Öğrencilerin Anne ve Baba Eğitim Düzeyleri Değişkeni İle İlgili Bulgular.....	38
4.1.5. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Ailelerinin Gelir Düzeyleri İle İlgili Bulgular.....	39
4.1.6. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Aile Durumları İle İlgili Bulgular.....	39
4.1.7. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Kardeş Sayıları İle İlgili Bulgular.....	40
4.1.8. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Daha Önce Mesleki Rehberlik Hizmeti Alma Durumu İle İlgili Bulgular.....	40

4.2. Mesleki Olgunluk Düzeyleri İle İlgili Bulgular	41
4.2.1. Öğrencilerin MOÖ' den Aldıkları Puanlar İle İlgili Bulgular.....	41
4.2.2. Öğrencilerin MOÖ Puan Ortalamaları İle Sınıf Değişkeni Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular.....	42
4.2.3. Yaş Değişkeni İle MOÖ Puan Ortalamaları Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular.....	42
4.2.4. Öğrencilerinin Cinsiyetleri İle MOÖ Puan Ortalamaları Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular.....	43
4.2.5. Öğrencilerin MOÖ Puan Ortalamaları İle Baba Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular.....	43
4.2.6. Öğrencilerin MOÖ Puan Ortalamaları İle Anne Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular.....	44
4.2.7. Öğrencilerin MOÖ Puan Ortalamaları İle Ailenin Aylık Geliri Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular.....	45
4.2.8. Öğrencilerin MOÖ Puan Ortalamaları İle Aile Birliktelik Durumları Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular.....	45
4.2.9. Öğrencilerinin MOÖ Puan Ortalamaları İle Kardeş Sayıları Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular.....	46
4.2.10. Mesleki Rehberlik Eğitimi Alma Durumu İle Öğrencilerin MOÖ Puan Ortalamaları Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular.....	46

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

5.1. İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin MOÖ' den Aldıkları Puan Bulgularının Tartışma ve Yorumu.....	47
5.2. İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin MOÖ' den Aldıkları Puanlar İle Sınıf Değişkeni Arasındaki İlişki Bulguların Tartışma ve Yorumu.....	47
5.3. İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin MOÖ' den Aldıkları Puanlar İle Yaş Grupları Arasındaki İlişki İle İlgili Bulguların Tartışma ve Yorumu	48
5.4. İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin MOÖ' den Aldıkları Puanlar ile Cinsiyetleri Arasındaki İlişki Bulguların Tartışma ve Yorumu.....	49
5.5. İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin MOÖ' den Aldıkları Puanlar ile Baba Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişki Bulguların Tartışma ve Yorumu.....	50

5.6. İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin MOÖ'den Aldıkları Puanlar ile Annenin Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişki Bulguların Tartışma ve Yorumu.....	50
5.7. İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin MOÖ'den Aldıkları Puanlar ile Ailenin Gelir Düzeyi Arasındaki İlişki Bulguların Tartışma ve Yorumu..	50
5.8. İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin MOÖ'den Aldıkları Puanlar ile Aile Durumu Arasındaki İlişki Bulguların Tartışma ve Yorumu.....	51
5.9. İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin MOÖ'den Aldıkları Puanlar ile Kardeş Sayısı Arasındaki İlişki Bulguların Tartışma ve Yorumu.....	51
5.10. İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin MOÖ'den Aldıkları Puanlar ile Mesleki Rehberlik Eğitimi Alma Durumu Arasındaki İlişki Bulguların Tartışma ve Yorumu.....	52

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuç.....	54
6.2. Öneriler.....	56
6.2.1.Araştırmaya Yöneli Öneriler.....	56
6.2.2.Uygulamaya Yönelik Öneriler.....	57
KAYNAKÇA.....	58
EKLER.....	70
ÖZGEÇMİŞ.....	76

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Sınıflara Göre Dağılımı.....	36
Tablo 2: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Yaş gruplarına Göre Dağılımı	37
Tablo 3: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Cinsiyet Dağılımı	37
Tablo 4: Anne ve Baba Eğitim Düzeyleri.....	38
Tablo 5: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Gelir Gruplarına Göre Dağılımı.....	39
Tablo 6: Araştırmaya Katılanların Aile Birlikteliğine Göre Dağılımı.....	39
Tablo 7: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Kardeş Sayılarına Göre Dağılımı.....	40
Tablo 8: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Daha Önce Mesleki Rehberlik Hizmeti Alma Durumuna Göre Dağılımı.....	40

Tablo 9: Mesleki Olgunluk Puan Ölçeğinin Dağılımı.....	41
Tablo 10: Öğrencilerin MOÖ Puan Ortalamaları İle Sınıf Değişkeni Arasındaki İlişki.....	42
Tablo 11: Öğrencilerin MOÖ Puan Ortalamaları İle Yaş Değişkeni Arasındaki İlişki.....	43
Tablo 12: Öğrencilerin MOÖ Puan Ortalamaları İle Cinsiyetleri Arasındaki İlişki.....	43
Tablo 13: Öğrencilerin MOÖ Puan Ortalamaları İle Baba Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişki.....	44
Tablo 14: Öğrencilerin MOÖ Puan Ortalamaları İle Anne Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişki.....	44
Tablo 15: Öğrencilerin MOÖ Puan Ortalamaları İle Ailelerin Aylık Gelir Durumu Arasındaki İlişki	45
Tablo 16: Öğrencilerin MOÖ Puan Ortalamaları İle Aile Durumu Arasındaki İlişki.....	45
Tablo 17: Öğrencilerin MOÖ Puan Ortalamaları İle Kardeş Sayıları Arasındaki İlişki.....	46
Tablo 18: Öğrencilerin MOÖ Puan Ortalamaları İle Mesleki Rehberlik Eğitimi Alma Durumu Arasındaki İlişki.....	46

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

Globalleşen dünyada her geçen gün yeni sektörler ve yeni meslekler ortaya çıkmakta, bu meslek kuruluşları yeni iş gücü, teknik ve yönetici ihtiyacını beraberinde getirmektedir. Bu da çok küçük yaşlardan itibaren, meslek rehberliğinin eğitimin her aşamasında devam etmesi gereken bir süreç olması gerektiğini göstermektedir.

Meslek seçimi kararını Ginzberg (1952), insan hayatının ilk 20 yılında gelişen bir süreç olduğunu belirtmiştir. Ayrıca meslek gelişimini 'hayal dönemi,' deneme dönemi' ve 'gerçekçi dönem' olarak üç dönemde ele almıştır. Super (1963) ise meslek gelişimini doğumdan itibaren ilerleyen bir süreç olarak değerlendirmiştir.

Kuzgun'a (2000) göre orta öğretimde sağlıklı bir yönelme veya yönlendirmenin yapılabilmesi için öğrencinin çok erken yaşlarda bu alanda eğitilmesi gerekir. Bu hedef ise ilköğretimin ilk yıllarından itibaren öğretim ve rehberlik hizmetlerinin birbirlerini bütünleyici şekilde uygulanması ile gerçekleşebilir.

Özellikle ilköğretimin son yılında öğrenciler genel, akademik veya mesleki eğitime yönelme ya da eğitime devam etmeyip çalışma yaşamına erken girme tercihi yapma durumundadırlar. Bu nedenle ilköğretimdeki rehberlik hizmetleri önemli kararların alındığı kritik bir döneme rastlamaktadır. Bu durumda mesleki danışmanlık yapan öğretmenlerimizin görevi, bireylerin olası yanlış tutum ve değer yargılarının düzeltilmesine, kendilerine uygun iş ve mesleklere yönelmelerine yardımcı olmaktır. Özellikle ilköğretim yılları, bireylerin olası yanlış tutum ve değer yargılarının düzeltilmesinde çok önemlidir. Kişinin kendine olan güveni, kendini kabul, içsel denetiminin gelişmesi gibi kişilik boyutları bu dönemde gelişir. Çocukluk döneminde oluşan tutumlar, değerler ve algılar eğitsel ve mesleki gelişim açısından da çok önemlidir (Özgüven, 2003).

Bunun yanı sıra mesleki anlamda 'ilgiler'de en çok değişme 15-25 yaş arasında olur (Kuzgun 2006). Bu da ilköğretim ikinci kademe dönemindeki (11-15 yaş) öğrencilerin henüz hangi mesleği seçeceklerine karar vermek zorunda olmadıklarını düşündürmektedir. Ancak bu çocukların ilerde kendilerine uygun meslek seçimi yapabilmeleri için çalışma hayatının önemini anlamak, meslekleri, iş dünyasını merak etmek ve araştırmak gibi kariyer gelişimiyle ilgili davranışları içinde bulundukları mesleki gelişim döneminde kazanmaları gerekmektedir.

1.1.Araştırmanın Problem Durumu

Ülkemizde ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyi, seçeceği lisenin türünü (klasik lise, meslek lisesi v.b.), dolayısıyla hangi alanda eğitim göreceğini (fen bilimleri, sosyal bilimler, teknik eğitim v.b.) ve aldığı bu eğitime bağlı olarak mesleğini ve geleceğini belirleyeceğinden; ilköğretim ikinci kademe yani 6,7, 8. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinin ne seviyede olduğu ve öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ile çeşitli değişkenler arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı bu araştırmanın problemini oluşturmaktadır. Araştırmanın alt problemleri ise aşağıda belirtilmiştir.

1.2. Alt Problemler

İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyi ve bu düzeyi etkileyebileceği düşünülen değişkenler dikkate alınarak araştırma kapsamına dahil edilen alt problemler şunlardır:

1. İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri nedir?
2. İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin mesleki olgunluk ölçeğinden aldıkları puanlar, bulundukları sınıf değişkeninden anlamlı bir şekilde etkilenmekte midir?
3. İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin mesleki olgunluk ölçeğinden aldıkları puanlar, bulundukları yaş değişkeninden anlamlı bir şekilde etkilenmekte midir?
4. İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin mesleki olgunluk ölçeğinden aldıkları puanlar, cinsiyet değişkeninden anlamlı bir şekilde etkilenmekte midir?
5. İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin mesleki olgunluk ölçeğinden aldıkları puanlar, anne-babaların eğitim düzeyi değişkeninden anlamlı bir şekilde etkilenmekte midir?
6. İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin mesleki olgunluk ölçeğinden aldıkları puanlar, ailelerin aylık geliri değişkeninden anlamlı bir şekilde etkilenmekte midir?
7. İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin mesleki olgunluk ölçeğinden aldıkları puanlar, aile durumu değişkeninden anlamlı bir şekilde etkilenmekte midir?

8. İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin mesleki olgunluk ölçeğinden aldıkları puanlar, kardeş sayısı değişkeninden anlamlı bir şekilde etkilenmekte midir?
9. İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin mesleki olgunluk ölçeğinden aldıkları puanlar, mesleki rehberlik eğitimi alma durumu değişkeninden anlamlı bir şekilde etkilenmekte midir?

1.3. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı; ilköğretim ikinci kademelerden itibaren öğrencilerimizin mesleki olgunluk düzeyinin ne oranda olduğunu ve alt problemlerde belirtilen değişkenlerin mesleki olgunluk düzeyine etkisinin olup olmadığını belirlemek; akademisyen ve öğretmenlerimizin dikkatini bu noktaya çekerek mesleki rehberliğe ve içeriğine daha akılcı, çağdaş ve yararlı yorumlar ve uygulamalar getirilmesi için yardımcı olmaktadır.

1.4. Araştırmanın Önemi

Bu çalışmada, Kahramanmaraş il merkezinde bulunan Kahramanmaraş İlköğretim Okulu ikinci kademe öğrencilerinin, mesleki olgunluk düzeyleri belirlenmeye çalışılmış ve öğrencilerin mesleki olgunluklarının değerlendirilmesinde bazı değişkenlerin etkisine bakılmıştır. Öğrencilerin mesleki tercihlerini bilinçli olarak yapması, doğru meslek lisesini veya klasik liseyi tercih etmesi ve bu doğrultuda üniversite sınavındaki başarısını çeşitli faktörler etkilemektedir. Mesleki olgunluk da bu faktörlerden bir tanesidir. Bu çalışmada 6,7,8. sınıf öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri araştırılmış ve öğrencilerin mesleki olgunlukları ile çeşitli değişkenler arasındaki ilişkiyi tespit etmek amaçlanmıştır. Araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda öneriler geliştirmek için bu çalışma planlanmıştır. Bu amaçla geliştirilecek önerilerin psikolojik danışmanların mesleki rehberlik ve danışma bağlamında yapacakları çalışmalar ve hazırlayacakları mesleki rehberlik programlarına yardımcı olacağı ve aynı zamanda yapılan bu çalışma ile ilköğretim ikinci kademelerde çalışan eğitimcilere, öğrencilere ve ailelere de öğrencilerin mesleki anlamda doğru kararlar verebilmesi ve akılcı yaklaşabilmesi için mesleki olgunluk düzeylerini etkileyen değişkenlerin neler olduğunun farkına varmaları açısından katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

1- Bu araştırma, Boğaziçi Üniversitesi Ekonomi ve Ekonometri Merkezi tarafından yapılan araştırmaya (2011) göre Türkiye'nin sosyal yapısı ve yaşam kalitesi bakımından ortalama bir şehri kabul edilen Kahramanmaraş ili merkezinde bulunan, 2011-2012 eğitim ve öğretim yılında Kahramanmaraş İlköğretim Okulu'nda okuyan ve ölçeğin uygulandığı günlerde okulda bulunan 572 ilköğretim ikinci kademe (6.,7. ve 8. sınıf) öğrencisiyle sınırlıdır.

2- Araştırma, alt problemlerdeki sorularla sınırlıdır.

3- Araştırma, Mesleki Olgunluk Ölçeği ile sınırlıdır.

1.6.Sayıtlar

1- Veri toplama aracı bu araştırma için yeterli, geçerli ve güveniliridir.

2- Araştırmaya katılan öğrencilerin sorulara verdikleri yanıtlar gerçeği yansıtmaktadır.

1.7.Tanımlar

Öğrenci: Bu araştırmada ilköğretim 6,7 ve 8. sınıf öğrencileri ifade edilmektedir.

Meslek: İnsanlara yararlı mal yada hizmet üretmek ve karşılığında para kazanmak için yapılan, belli bir eğitimle kazanılan sistemli bilgi ve becerilere dayalı, kuralları toplumca belirlenmiş etkinlikler bütünü olarak tanımlayabiliriz(Kuzgun,2003).

Mesleki Rehberlik: Bireyin kendi nitelik ve şartlarını kavrayarak onlara en uygun mesleği seçmesi, bu meslek için hazırlanması ve bu mesleğe girip orada başarıyla ilerlemesi oluşumuna yardım faaliyetleridir (Tan, 1986).

Meslek Seçimi: Bireyin kendine açık olan meslekleri çeşitli yönleri ile değerlendirip, kendi gereksinimleri açısından istenilir yönleri çok, istenmeyen yönleri az olan bir mesleğe karar vermesidir (Kuzgun, 1982, s.2). Bireyin çeşitli meslekler arasından en iyi yapabileceğini düşündüğü faaliyetleri içeren ve kendisine en üst düzeyde doyum sağlayacağına inandığı birisine yönelmesidir (Çoban, 2003, s. 29).

Mesleki Olgunluk: Super (1957)'e göre mesleki olgunluk, bireyin çocuklukta fantazi seçim yapma evresinden başlayarak, yaşlılıkta çalışma yaşamından emekli olana

kadar süren mesleki gelişim sürecinde ulaştığı yerdir (Bacanlı, 2005, s.1). Belirli mesleklerin yapılabilmesi için o mesleğin talep ettiği becerilere sahip olma sürecidir (Kulaksızoğlu ve Kulaksızoğlu,1994, s.29).

BÖLÜM II

İLGİLİ LİTERATÜR

2.1. Mesleki Olgunluk Kavramı

Mesleki olgunluk kavramının, mesleki gelişim kuramlarının ortaya konmaya başladığı 1950'li yıllarda kullanıldığını görmekteyiz. Ginzberg, Ginsburg, Axelrad ve Herma (1951)'ya göre, bir gencin meslek seçimiyle bir ölçüde başa çıkma şekli onun genel olgunluğunun göstergesidir.

Mesleki olgunluk karar verme, bireyin Talep ettiği işin içeriği, etkinlikleri planlama, meslek seçimi ve yeteneklerin gelişimi ile ilgili tutumları kapsar. Bu mesleki tutumlar, kariyer ile ilişkili davranışlar üzerinde geçmişteki deneyimlerin şu anki deneyimlere etkisini yansıtır (Pietrofesa ve Splete, 1975).

Super (1957:185-186) mesleki olgunluğu, bireyin araştırma evresinden çöküş evresine kadar mesleki gelişim sürecinde ulaştığı yer olarak tanımlamıştır.

Super, Crites, Hummel, Moser, Overstreet ve Warnath 1957 yılında yayınladıkları Mesleki Gelişim adlı kitaplarında, gelişimin değerlendirilebilmesinde sorulması gereken en uygun soruların 'bireyin davranışının olgun olup olmadığı, bireyin davranışının akran gruplarının davranışlarıyla kıyaslandığında nasıl olduğu ve bu norm grubu içindeki değişikliklerle bireyin davranışının nasıl değiştiği' olduğunu belirtmişlerdir.

Super ve arkadaşları (1957) mesleki olgunluğun iki ölçütü değerlendirilebileceğinden söz eder. Bunlardan birincisi, bireyin kronolojik yaşıdır. Bu yaş, bireyin içinde bulunduğu mesleki gelişim basamağını gösterir. Birey içinde bulunduğu mesleki gelişim basamağındaki gelişimsel görevlerin üstesinden gelmek durumundadır. Gerçek gelişim basamağı ile beklenen gelişim basamağı arasındaki ilişki mesleki olgunluk hakkında temel bir kaynak sağlar. Mesleki olgunluğun bu ölçütü 'Mesleki Olgunluk I' olarak adlandırılır. Mesleki olgunluğun ikinci bir ölçütü de mesleki olgunluğun değerlendirilmesi, bireyin üstesinden gelmesi gereken gelişimsel görevlerle baş etmesinde sahip olduğu davranış dağarcığından temel alır. Bireyin bu görevlerinin, yaşı ve beklenen gelişim basamağı için uygun olduğu varsayılır. Mesleki olgunluğun bu ölçütü de 'Mesleki Olgunluk II' olarak adlandırılır. İkinci ölçütte, gelişimsel görevlerle baş etme yöntemleri ile ilgilidir. Bu değerlendirmede bireyin kullandığı yöntemlerle diğerlerinin kullandığı yöntemlerin kıyaslamasına odaklanılır. Bu ölçütte gelişimsel görevlerin bireyin yaşına ve ondan

beklenen mesleki gelişim basamağına uygunluğuna odaklanılmaz. Birey yaşına ve gelişim basamağına uygun olan gelişimsel görevlerin üstesinden geliyorsa gerçek yaşam basamağı ve beklenen yaşam basamağı çoğu zaman birbiriyle çakışır. Bu nedenle MO I ile MO II sıklıkla aynı gelişim basamaklarının görevlerini temel alır. Olgunluğun ölçütlerinin bu şekilde biçimlendirmenin avantajı, yetişkinliğe girdikten sonra bireyin gelişimine devam ederken ortaya çıkacak sorunlardan korunmasını sağlamaktır.

2.2. Mesleki Rehberlik ve Meslek Seçimi İle İlgili Kuramsal Yaklaşımlar:

Mesleki rehberlik; bireyin kendi kişisel özellikleri ve meslekler hakkında bilgi sahibi yaparak kendine uygun bir mesleği seçip bu alanda ilerlemesine yardım etme sürecidir. Bu süreç içerisinde bireyin geleceğini planlamasını ve bir iş bulması konusunda alacağı kararlara yardım etmek önemlidir.

Mesleki rehberlik bireyin kendisi, çevresi ve meslek olanakları hakkında bilgilere sahip olmasını ve bu alandaki bilgiyi değerlendirip doğru bir karara varmasına yardımcı olmak gibi hizmetlerden oluşmaktadır. Meslek bireyin toplum içindeki gereksinimlerini karşılamasına olanak veren bir araçtır. Mesleğe yöneltme faaliyetlerinde hem bireyin, hem de işin tüm özellikleri incelenip, ikisi arasında ortak noktalar tespit edilerek bireyin kendine uygun bir meslek seçmesine yardım edilmelidir.

Mesleki rehberlik hizmetleri, bu hizmetlerin yaygınlaştığı ilk yıllarda bir meslek seçme aşamasında olan bireylere verilen anlık bir hizmet olarak algılanmıştır. Ancak daha sonraları meslek seçimi gelişimsel bir süreç içerisinde çocukluktan yaşamın sonuna kadar incelenmeye başlanmıştır. Mesleki gelişim, mesleğe yönelme ile ilgili düşünceler, meslek seçimi, mesleğe giriş, mesleğe uyum, meslekte ilerleme, emeklilik ve sonrası gibi bireyin yaşamının büyük bir kısmını kapsamaktadır (Kaya;2004:138-139-140).

Meslek seçimi ve bir mesleğe girme, genel hatları ile, insan hayatında psikolojik bir gelişim sonucudur. Küçük yaşlardan başlayıp gelişerek son ergenlik çağlarında ve daha sonra şekil kazanır ve somutlaşır. Meslek seçimi yönünden büyüme ve gelişim; bedensel, bilişsel, sosyal ve duygusal gelişimlerle yakından ilgilidir. Çocuk, büyüyüp öğrendikçe yeni ilgi alanları geliştirir ve bazı alanlardaki ilgilerini derinleştirir. Yaşadıkça ve öğrendikçe yeni deneyim ve beceriler kazanır.

Çevresindeki yetişkinlerin çalışmalarını gözlemler. Geliştirdiği yeni bedensel ve bilişsel becerilerden iş hayatında nasıl yararlanacağını görür ve öğrenir. Bunlar meslek kavramının ve ihtiyacının gelişmesinde temel başlangıçtır ve meslek gelişiminin ilk aşamasını oluşturur. Meslek gelişimini açıklamak üzere birçok kuram geliştirilmiştir (Tan ve Baloglu, 2006, s.124). Mesleki gelişim kuramları, bireyin hangi düşünce, yetenek ve becerisinin meslek seçimi aşamasına etki edeceği sorusu üzerinde sistematik çalışmalar yapmaktadır (Ultanır, 2003). Bu kuramlardan en yaygın olanları aşağıda açıklanmaktadır.

2.2.1.Özellik-Faktör Kuramı

Meslek rehberliği, henüz alt yapısı oluşturulmadan, bir kurama dayanmadan meslek alanlarına uygun elemanları yetiştirme gibi acil bir soruna çözüm bulmak amacıyla başlatılmıştır. İlk mesleki rehberlik uygulamaları ABD'de 19 yy. sonlarında eğitimciler tarafından okullarda öğrencilere iş olanakları ve iş ortamına uyum hakkında bilgi verme hizmetleri ile başlamıştır. Bu yaklaşımın temelindeki görüşler şöyle özetlenebilir:

1. Her birey kendine özgü özelliklere sahiptir.
2. Mesleklerde başarılı olmak için insanların belli özelliklere sahip olmaları gerekir. Bu bakımdan her meslek grubu diğerlerinden farklı bir yapı gösterir.
3. Meslek seçimi oldukça yalın bir süreçtir; bireyin özellikleri ile mesleğin özelliklerini karşılaştırarak bireyin uygun mesleği seçmesi hedeflenir.
4. Her mesleğin, o meslekte bulunan insanların belli ölçme araçları ile ölçülen özelliklerine göre profilleri oluşturulabilir.
5. Mesleğin gerektirdiği niteliklerle bireyin nitelikleri birbirine ne kadar yakın olursa meslekte başarı olasılığı o derece yüksek olur (Gülbahçe,2007).

O'Hara'ya göre (1969) özellik- faktör kuramı, sınırlılıklarına rağmen hala meslek danışmanlığı uygulamalarında başvurulan bir yaklaşım olarak varlığını korumaktadır. Çünkü eğitimi süresince kariyer gelişiminde yardım hizmeti gören bir kimse de sonunda bir gün tek bir meslek seçme sorunu ile karşı karşıya gelmektedir. Ayrıca, özellik-faktör yaklaşımında meslek seçimi, sadece bir test puanını yordayıcı olarak ele alıp bireyin bir tek meslekle bağlantısını kurma işi olarak ele alınmaktadır. Aslında yapılan bu iş, nitelik örüntülerinin göz önüne alınması ve bunların iş dünyasında kendine uygun bir yer edinmek isteyen bireyin, zaman zaman yaptığı tercihlerle ilişkisinin kurulmasıdır. Özellik-faktör yaklaşımı böyle anlaşılıp,

uygulandığı sürece, gelişimsel yaklaşımın tamamlayıcısı olarak yararlı işlevi olabilir (Kuzgun, 2000a, s.128).

2.2.2.Holand'ın Tipoloji Kuramları

Bu kuram, kişilik özellikleri ile mesleklerin yürütüldüğü çevre veya mesleklerin gerektirdiği faaliyetler arasındaki ilişkiye dayanır. İnsanların kişilik özellikleri bakımından altı grupta toplanabileceği, yaşadıkları çevrelerinde aynı şekilde gruplanabileceği sonucuna varmış ve meslek danışmanlığı alanında tipoloji kuramı olarak da bilinen kişilik kuramını geliştirmiştir.

Holland'a göre insanlar belli bir kalıtsal donanımla dünyaya gelirler. Çevre ile etkileşim sırasında ilgileri gelişir. Bu konuda ana-babalar en önemli rolü oynarlar. Her ana-baba belli bir tipi temsil eder ve çocuğuna, o tipe özgü gelişim olanakları sağlar. Örneğin gerçekçi (realistic) ana-babalar evde ve dışarıda gerçekçi etkinliklerle uğraşırlar, alet, araç-gereç bulundururlar, gerçekçi arkadaşlar ve komşular edinirler ve sosyal etkinliklerden kaçınırlar. Böyle bir ortamda yetişen çocuğun da gerçekçi eylemleri desteklenecek ve pekişecektir. Çocuğun özel kalıtımı ve geçirdiği deneyimler onu bazı etkinlikleri tercih etmeye bazılarından kaçmaya yöneltecektir. Zamanla bu tercihler belirgin ilgiler haline gelecektir. Böylece çocuk başkalarının takdirlerini alırken aynı zamanda özünü de gerçekleştirmiş olacaktır (Kuzgun, 2000, s.135).

Holland bireyleri altı tip olarak gruplamıştır. Gerçekçi, araştırmacı, sosyal, gelenekçi, girişimci, sanatçı. Holland'a göre insan bu altı tipten birisine benzer. Tip teorik bir kavram, bir modeldir. Her tip çeşitli kültürlerin, akranların, ana babaların, sosyal sınıf ve fiziksel çevrenin ürünüdür. Tıpkı tipler gibi aynı adlarla tanımlanan altı çeşit çevre vardır. Her bir çevre belli bir kişilik tipinin başat olduğu bir ortamdır. İnsanlar yeteneklerini, becerilerini kullanmalarına, tutum ve değerlerini ifade etmelerine, üstesinden gelebilecekleri rolleri oynamalarına izin verecek çevreler ararlar. Bir kimsenin davranışı, onun kişiliği ile çevrenin özelliklerinin etkileşimi ile belirlenir. Bu durumda bir kimsenin kişilik özelliklerini ve çevresinin örüntüsünü bilirsek onun nasıl davranacağını, örneğin hangi mesleği seçebileceğini tahmin edebiliriz.

Holland'ın tanımladığı kişilik tipleri:

Gerçekçi Tip: Bu insanlar el ile yapılan işleri tercih eder; nesneleri, alet ve makineleri, hayvanları üretim amacı ile kullanmaya önem verirler. Alet ve makineleri

çalıştırmaktan, bitki ve hayvan üretmekten zevk alırken, sosyal ve zihinsel faaliyetlerden hoşlanmazlar. Atletik yapılı, mekanik yeteneği ve ilgisi gelişmiş, açık havada çalışmaktan zevk alan kişilerdir.

Araştırmacı Tip: Bu gruptaki insanlar doğal ve sosyal olayların nedenlerini anlamaktan, onları sistematik bir şekilde gözlemekten, soyut kavramlarla uğraşmaktan hoşlanırlar. İçer dönük bir kişilik yapısına sahip olan araştırmacı tiplerin soyut düşünme yetenekleri çok gelişmiş olup, ilgi alanları bilimsel çalışmalardır.

Sosyal Tip: Bu gruptaki bireyler başkalarını bilgilendirmeye, eğitmeye, geliştirmeye, ikna etmeye ve aydınlatmaya önem verirler. Sosyal ilgileri güçlü olan bu kişiler psikolog, din adamlığı, öğretmenlik gibi meslekleri tercih ederler.

Gelenekçi Tip: Verilerle ilgilenmekten ve bunları sistematik bir şekilde işlemekten, örneğin kayıt tutma, yazıları dosyalarına yerleştirmekten hoşlanırlar. Büro işleri ve hesaplama başlıca ilgi alanlarını oluşturur. Belli başlı yetenekleri ayrıntıyı algılama ve hesaplama.

Girişimci Tip: Ekonomik çıkar elde etmek ya da bir hedefe erişmek için insanları etkilemekten hoşlanırlar. Liderlik, kişiler arası iletişim ve ikna etme özelliklerini sahip olan bu kişiler pazarlama, hukuk gibi alanlarda çalışabilirler.

Sanatçı Tip: Hep aynı şekilde yapılan işlerden hoşlanmazlar. Net, sistemli ve belirli olmayan şeylere yönelirler. Bağımsız, kendini ifade eden, yaratıcılık özellikleri gelişmiştir.

Holland bireylerin hangi tipe girdiğini belirlemek için Kendini Araştırma Envanteri adı verilen bir ölçme aracı geliştirmiştir. Bu envantere verdiği yanıtlara göre, birey 6 tür puan almaktadır. Bu puanlar altı tipin her birine karşı gelmektedir. Kişi bu altı tipe özgü puanlardan hangisinde en yüksek değeri almışsa birinci derecede o tipi temsil ediyor demektir. Ancak salt bir tipe özgü insan sayısı çok azdır. İnsanları çoğu birden fazla tipin özelliklerine sahiptir. Aldığı puanlar en yüksekten aşağı doğru sıralanarak, kişilik örüntüsü üç harfle belirtilmektedir. Bir kişilik örüntüsü ayrılmış veya ayrılmamış olabilir. Ayrışma, bir kişilik profilinde altı tipten bir veya ikisinin diğerlerinden daha yüksek bir puanla ifade edilmesidir. Bir kişinin profili ne kadar ayrılmışsa onun tercihlerini tahmin etmek mümkün olacaktır.

2.2.3.Psikanalitik Kuramlar

Psikanalitik kuramcılara göre birey, toplumca uygun görülen etkinliklere katılarak libidosunu, toplumca kabul edilebilecek bir biçimde ifade eder. Bordin arkadaşları (1963)'na göre meslek de kişiliğin bir yansımasıdır. Hayatın ilk altı yılı kişiliğin oluştuğu dönemdir. Bu dönemde yemek yeme, yürüme, tuvalet eğitimi gibi çevreye uyum mekanizmaları, daha karmaşık davranışların gelişimi için gerekli temeli oluşturur. Ancak, yetişkinlerin davranışları da bebeklerinki gibi aynı içgüdüsel doyum kaynaklarına yöneliktir. Psikanalitik kuramcılardan Brill (1949)'e göre, normal insanın meslek seçme konusunda rehber ihtiyacı yoktur. Çünkü insanın bilinçdışı dürtüleri, onun hangi alanda doyum sağlayacağını söyleyen en iyi rehberdir (Kuzgun,1988a, s.93).

Meslek seçiminde, bireyin vücudundaki enerji (libido) toplumsal olarak kabul edilebilir bir şekle dönüşü etkili olmaktadır. Mesleki davranışlar kişilerin bilinçdışı ihtiyaçlarını doyuma ulaştırma yolunda toplum tarafından kabul edilebilir davranışlardır. Bordin ve arkadaşları'na göre, çocukluğun ilk yıllarındaki gelişim dönemlerindeki saplantılar ve açığa çıkmamış enerji birikimi, bazı mesleki davranışlar ile tatmin edilmeye çalışılır. Çok fazla düzenlilik isteyen mesleklerde çalışanların anal dönemlerdeki figsasyonlara uğradığını belirtmektedir. Ayrıca sözlü ifadenin baskın olduğu mesleklerin oral dönemdeki figsasyonlar olduğunu söylemektedir (www.ruhsagligi.org.2006). Örneğin; sadistlik içtepileri bireyleri kasaplık, operatörlük (cerrah) gibi mesleklere yöneltir (Yeşilyaprak ve ark.,1996, s.132).

Meslek seçimi konusuyla yakından ilgilenen psikanalitik yönelimli bazı araştırmacılar, mesleğin bilinçdışı ihtiyaçları doyurma yolu olduğunu ileri sürmüşlerdir. Psikanalistlere göre meslek seçimi, zevk (pleasure) ve gerçeklik (reality) ilkelerine göre yapılan bir davranıştır. Zevk ilkesi insanı, doğurgularını düşünmeksizin hemen hoşlanacağı sonuçlara götüren davranışlara yöneltirken, gerçeklik ilkesi kişinin dikkatini bu zevkin mahiyetine ve suresine çeker. İnsan iş seçerken o andaki ve gelecekteki zevki hesaba katar. İnsanın içgüdüleri onun hangi uğraş alanlarından zevk alacağı konusunda bir iç rehber rolü oynar (Kuzgun, 2000a, s. 138).

Psikanalistler, meslek seçimini savunma mekanizmaları ve bilinçdışı gereksinimlerle açıklamakta, bireylerin mesleki gelişimleri ile cinsel gelişimlerinin

bir paralellik gösterdiğini, meslek seçimini etkileyen en önemli etmenin cinsel gelişim olduğunu belirtmektedirler (Özgüven, 2000, s.153) .

Psikanalitik kuramcılara göre, savunma mekanizmalarından özdeşim (identification), meslek seçiminde önemli rol oynamaktadır. Özdeşim, normal gelişim süreci içinde çocuk ya da ergenin, benliğine örnek olarak, erkekse babasını, kızsaa annesini ya da başka bireyleri seçip onlara benzemeye çalışması, yani taklit yoluyla öğrenme süreçlerinin bir parçası olarak yaşanır. Yetişkin dönemde özdeşim, bireyin değerini koruma ve artırma amacını güden bir savunma mekanizması olarak kullanılır (Gençtan,1993c, s.87).

Çocuk, bedence küçük olduğu için kendini yetersiz hisseder ve bu yetersizliğini güçlü yetişkinlerle (örneğin babası) özdeşim kurarak gidermek ister. Yetişkin rolleri de kendini iş de en iyi biçimde gösterir. Çocuk böylece yetişkinlerin iş etkinliklerini oyunlarında temsil eder ve bu yolla yetişkinlerle özdeşleştiğine inanır. Böylece yetersizlik duygusunu kısmen gidermiş olur ve yetişkinlerin değerlerini içselleştirir. Hayal döneminde çocuğun gerçek ile pek ilgisi yoktur; yeteneklerini, mali olanaklarını düşünmez. Zaman perspektifi gelişmemiştir. Bu oyun faaliyetleri çocuğu daha sonraki aşamada meslek seçimi dönemlerine hazırlar (Kuzgun, 2000,s.167).

2.2.4. Roe'nin Gereksinim Kuramı

Roe yaşamın ilk yıllarında geçirilen yaşantılar ile yetenekler, ilgiler ve tutumlar arasındaki ilişkileri ve bunların hayatta genel yöneliş ve özel olarak meslek seçimi kararına nasıl yansıdığını ortaya koymaya çalışmıştır.

Meslek gelişiminde ilk çocukluk yıllarındaki çocuk-aile ilişkilerini temel alan Roe (1956)'a göre, bireylerin ihtiyaç yapıları büyük ölçüde çocukluk yıllarında yaşadıkları doyum veya hayal kırıklıkları ile ilişkilidir. Meslek seçiminde büyük rol oynayan ihtiyaçların şekillenmesi de bu dönemlerde gerçekleşmektedir. Örneğin Roe, insan ilişkilerinden hoşlanan kişilerin sıcak bir aile ortamında yetişmelerine karşın, insanlarla ilişkileri zayıf kişilerin reddedici ailelerden geldiğini savunmaktadır. Roe bu temelden yola çıkarak, meslekleri iki ana kategoriye ayırmıştır: Birey-merkezli ve birey-dışı merkezli. İnsanlara yardım meslekleri, pazarlamacılık ve sanatsal meslekler birey merkezli mesleklere örnek olarak verilebilir. Birey-dışı merkezli meslekler ise tarım, ormancılık ve temel bilimlerle ilgili mesleklerdir (Tan, Baloğlu, 2006,s.127).

Roe'ya göre bütün insanlarda fiziksel ihtiyaçlar vardır ve bunlar çok az düzeyde değişirler. Ancak anlama ihtiyacı, güzellik ihtiyacı gibi ihtiyaçlar bireyler

üzerinde çok fazla değişime uğrarlar ve farklılaşırlar. Örneğin bazı insanlar için estetik ihtiyacı çok güçlüdür ve bu nedenle estetik ihtiyacı meslek seçimi üzerinde etkili olabilir; ancak bu, diğer insanlar için çok önemli olmayabilir. İhtiyaçlar kuvvetli güdeleyiciler haline gelebilirler ve bazı güdülerin doğası belirgin olmayabilir. Eğer bir ihtiyaç minimum düzeyde doyuma ulaştırılmış ise o ihtiyaç birey üzerinde etkisiz hale gelir. Ancak bunların doyuma ulaşması önlenirse bu ihtiyaçlar etkin (dominant) bir konuma geçerler. Bireyin hareketlerini kısıtlarlar. Doyuma ulaştırılması önlenen veya geciktirilen ihtiyaçlar, belirsiz güdeleyiciler haline gelirler ve bunların birey üzerindeki etkisi ihtiyacın doyurulma düzeyine göre değişir. Bu da bireydeki ilgilerin gelişiminin kilit noktasıdır. Meslek, ihtiyaçları doyuma ulaştırma kaynaklarından birisidir. Bir mesleğin birey üzerindeki fonksiyonunu anlamak için bireyin ihtiyaçlarının neler olduğunu ve bunların nerede ve nasıl doyuma ulaştırılacağına bilinmesi gerekir (Akt. Nazlı, 1993, s.15).

2.2.5. Ginzberg'in Gelişim Kuramı

Gelişimsel kuramlar, bir kişinin yaşamı boyunca yer alan meslek seçimi süreci, bunun aşamaları ve meslek yaşamında uyum üzerinde durmaktadır (Nelson-Jones, 1982, s.142).

1950'li yıllara kadar A.B.D.'de meslek seçimine yardım hizmetleri ampirik bir yöntemle yürütülüyordu ve çalışmalara temel olabilecek bir kuramsal çerçeve henüz geliştirilmemişti. Daha sonra meslek seçimi sorununa ekonomik, sosyolojik ve psikolojik açılardan açıklamalar getiren kuramlar ortaya atılmaya başlamıştı. Bunlardan özellik-faktör (trait and factor) yaklaşımı meslek seçimini yaşamın belli bir anında verilen bir karar, kaza kuramcıları (Miller ve Form) ise, meslek seçimini savaş, ekonomik bunalım, bir mirasa konma, aileden birini kaybetme gibi beklenmedik olayların etkisine göre biçimlenen bir olgu olarak görüyorlardı. Bu görüşlere tepki gelişim kuramcılarından gelmiştir (Kuzgun, 2000a, s.166).

Meslek seçimi sorununu gelişim açısından açıklama girişiminin ilk temsilcileri Ginzberg, Ginzburg, Axelrad ve Herma adlarındaki ekonomist ve sosyologlardır. Ginzberg ve arkadaşlarına (1957) göre, meslek seçimi kararı belli bir ana özgü bir olay olmayıp, yaşamın ilk 20 yılında gelişen bir süreçtir. Meslek gelişimi tersine çevrilemez, geri dönülmez bir süreç olup, esas olarak bireyin istekleriyle ona sağlanan olanakların uzlaşmasıdır (Kuzgun,2000 s.128).

Meslek seçimini bir gelişim süreci olarak gören Ginzberg ve arkadaşlarına göre birey mesleğini bir anda verilen gelişigüzel bir karar sonucunda değil, hayat

boyunca oluşan ve gelişen ve büyük ölçüde geri dönülemez olan davranış örüntüleri yoluyla seçer. Meslek gelişim süreci, hayal dönemi, deneme dönemi ve gerçeklik dönemi olmak üzere üçe ayrılır. 7-12 yaş arasında olan hayal döneminde çocuk genellikle çevresindeki kimselere karşı geliştirdiği özdeşime göre bazı meslek tercihlerini ifade eder. Çocuk, yeteneklerin meslek seçimindeki önemini bilmediği gibi, kendi yeteneklerinin de farkında değildir. 12-18 yaş dönemi arasındaki deneme dönemi geçici seçim dönemi olarak da adlandırılır. Ergenlik dönemine rastlar. Birey sırasıyla şu aşamalardan geçer:

1. Seçimlerin ilgilere dayandığı dönem.
2. Yeteneklerin göz önüne alındığı dönem.
3. Farklı mesleklerin farklı yaşam biçimleri sağladığını görme dönemi.
4. Bireyin bir iş veya ileri eğitimi düşünmeye başladığı dönem.
5. 18-22 yaş arası gerçekçi dönem ise, araştırma, billurlaşma ve belirleme olmak üzere üç alt basamağa ayrılmaktadır.

Bu kuramda meslek seçimi ergenlik dönemi boyunca en az on yıl boyunca süren bir gelişim sürecinin ürünü olarak görülmektedir.

2.2.6. Tiedeman ve O'Hara'nın Meslek Gelişimi Kuramı

Tiedeman ve O'Hara'ya (1963) göre bir kimsenin kariyer gelişimi, benliği ile ilgili krizleri çözdükçe oluşan genel bilişsel gelişim sürecine paralel olarak gerçekleşir. Bu da kişinin özünün farkına vardığı andan başlayarak yaşantıları değerlendirme, geleceği tasarlama ve deneyimlerini belleğinde gelecek çerçevesinde depolama gücüne eriştiği noktaya kadar devam eder.

Tiedeman meslek seçimi sorununu kavramsallaştıran bir paradigma oluşturmuştur. Bunun başlıca iki boyutu vardır. Birincisi bekleme ve hazırlık, ikincisi ise uygulama ve uyum dönemleridir. Bekleme ve hazırlık dönemi; araştırma, billurlaştırma, seçme ve açıklığa kavuşturma olarak dört alt basamağa ayrılmaktadır. Uygulama ve uyum dönemi de mesleğe kabul edilme, kabul yeniden biçimlenme ve bütünleşme olarak üç alt basamağa ayrılmaktadır (Kuzgun, 2006).

2.2.7. Gottfredson'un Daraltma ve Uzlaştırma Modeli

Gottfredson'a göre meslek seçimi kişinin kendini sosyal düzen içinde bir yere yerleştirme girişimi ve çabasıdır. Psikolojik özellikler meslek seçiminde kuşkusuz önemli rol oynar ama insanlar bir engelle karşılaştıklarında sosyal kimliklerini

koruma uğruna bunlardan fedakarlık edebilirler. Gottfredson'a göre kişinin özüne ilişkin algıları kararlarını belirlemektedir. Ne var ki bu algılar her zaman gerçekçi ve doğru olmayabilmekte veya kişi kendini her hususta açık ve net bir biçimde açıklayamamaktadır.

Meslek seçimi bir uzlaşma işlemidir. Bu işlem seçeneklerin daraltılması yani istenmedik seçeneklerin listeden çıkarılması, uzlaştırma süreci ise en çok istenen seçeneklerle (isteklerle) dış gerçeklerin uygunluğunun sağlanmasıdır (Kuzgun, 2006). Meslek tercihi, benlik algısı ile meslek algısı arasındaki karşılaştırma sürecinin bir ürünü olarak ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda birey, benlik algısı ile bağdaştırdığı mesleklere yönelirken bağdaştıramadığı meslekleri reddeder. Bütün mesleklere giriş aynı derecede zorluk taşımaz. İşte mesleğe girebilme kavramı, bir mesleğe girişin kolaylığını, zorluğunu ifade etmektedir. Meslek seçimi kavramı da bireyin idealist ve gerçekçi eğilimlerinin karşılaştırılmasının bir sonucudur.

Ulaşılabilir seçimler bölgesi, girilebilir meslekler, meslek türü ve sosyal statü kavramlarının birbirleriyle ilişkilerinin bir grafik üzerinde gösterilmesi durumunda, mesleklerin yığılma gösterdikleri alanlardır. Bu bölge, bireyin iç dünyasında kendisi için uygun bulduğu meslekleri oluşturduğu bölgedir. Gottfredson'un kuramı, öne sürdüğü gelişim aşamalarının evrensel yönünü geliştirecek titizliği göstermemiş olması, kuramın geçerliliğine ilişkin olarak kanıt/destek niteliği taşıyan deneysel araştırmalarla yeterince desteklenmemiş olması, meslek tercihi sürecindeki statik yapı ve uzlaşma sürecindeki belirsizlik gibi gerekçelerle eleştirilmektedir (Külahoğlu, 2001, s.357-379).

2.2.8.Sosyal Öğrenme Kuramı

Sosyal öğrenme kuramı, mevcut meslek gelişimi kuramlarının bütünleştirilmesi ve bunların uygulamaya daha etkin biçimde yansıtılması çabalarının bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır. İki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısım meslek seçiminin kaynağını, ikinci kısım ise meslek seçimi ile ilgili sorunlarla karşılaşan danışmanların neler yapabileceklerini açıklamaktadır. Kuram bütünü ile kısaca Meslek Danışmanlığında Öğrenme Kuramı olarak adlandırılmaktadır. (Kuzgun, 2006)

Kuram belli başlı iki öğrenme yöntemine dayanmaktadır. Bunlardan birincisi vasıtalı öğrenme veya koşullanma, ikincisi ise çağrışıma dayalı öğrenme yaşantıları yöntemidir. Yetkinlik beklentisi kuramı da sosyal öğrenme kuramının bir uzantısı olarak gelişmiştir. Sosyal öğrenme kuramı, insanların neden belli eğitim

programlarına veya mesleklere yöneldiklerini ya da yaşamlarının belirli dönemlerinde neden mesleklerini değiştirmek istediklerini açıklamaya çalışmaktadır (Kuzgun, 2000a, s.198).

Krumboltz meslek seçiminde Bandura'nın sosyal öğrenme kuramından etkilenmiştir. Krumboltz ve arkadaşları bilgiyi arama ve keşif davranışlarında model alma ve pekiştirme gibi mesleki karar verme süreçlerine özel bir önem vererek meslek seçimi süreçleri konusunda bir dizi deney yapmışlardır. İnsanların meslek kararları, genetik etmenler, çevresel koşullar, öğrenme yaşantıları ve performans becerilerinin birbirleriyle etkileşiminden etkilenir (Nelson- Jones,1982, s.153).

2.2.9. İşe Uyum Kuramı

İşe uyum kuramı, özellik faktör kuramı gibi bireysel nitelikler ile işlerin gereklerinin eşleştirilmesine dayalı bir meslek seçimi kuramıdır. Bu kuram mesleki rehabilitasyon çalışmaları sırasında Lofquist ve Dawis tarafından geliştirilmiş olup, daha sonra yaşam boyu kariyer danışmanlığı alanını kapsayacak kadar genişletilmiştir, psikolojinin temel öğelerine dayanır ve çevre içinde hayatta kalabilme savaşı veren insanın temel eğilimlerini inceler. İşe uyum kuramına göre insan, varlığını sürdürebilmek için temel ihtiyaçlarını karşılamak zorundadır. Bu istek ve ihtiyaçlar, biyolojik ve psikolojik ihtiyaçlar olarak genel olarak iki kategoride incelenebilir. İhtiyaçları karşılayan ve insanın huzurunu ve mutluluğunu sağlayan nesnelere pekiştireç adı verilir. Çünkü bunlar ihtiyacın başlattığı davranışın sürdürülebilmesini ve/veya ortaya çıkma olasılığının (frekansının) artmasını sağlar. İnsan her yoksunluk ya da ihtiyaç hissedildiğinde bunu gideren nesneyi arar ve insanın deneyimleri arttıkça nesneye erişmede başarısı da artar (Kuzgun, 2000a, s.210).

İşe uyum kuramı açısından insan, bir çalışan (işgören) dir. iş çevresi, işin yürütüldüğü ortam ya da geniş anlamda tüm kurum veya işletme ya da işveren olabilir. Çalışan kişi çalışma ihtiyaçlarına sahiptir. Bunlar ücret veya ilginç iş gibi çalışma pekiştireçleri ile ilgili ihtiyaçlardır ve bu ihtiyaçlar iş çevresi ve iş ortamı tarafından karşılanabilir. Aynı şekilde, iş ortamının da gerekleri vardır. Bunlar çalışma ortamının varlığını sürdürmesi için karşılanması gereken isteklerdir. Bu istekler bir örgütün üyesinden beklenen temel iş görevleri ve diğer görevlerdir. Bir çalışana verilen görevler takımı teknik olarak pozisyonudur. Buna genel olarak iş (job) denir. Bir kurumda ya da iş yerinde ortak ya da benzer görevleri olan iş grubuna da

meslek denmektedir. Kariyer ise bir meslekteki kıdemi ifade etmek için kullanılan bir terimdir (Kuzgun, 2000a, s.211).

2.2.10. Değer Destekli Bütüncül Kariyer ve Yaşam Roller Modeli

Brown (1996) günümüze kadar meslek seçimini yetenek ve ilgiler, yetkinlik algısı, öz kavramı ve öz saygı gibi kişilik özelliklerine dayandıran çeşitli kuramlar geliştirildiğini, değerlerin ise göz ardı edildiğini ileri sürerek değerlerin önemini öne çıkaran kariyer ve yaşam rolleri seçiminin ve doyumun Değer Destekli Bütüncül Modeli adını verdiği bir görüş ortaya atmıştır. Brown'a göre değerler kişiye halen ve gelecekte doyum sağlayacak durumlar ve durumlara erişmede çeşitli yollar olarak tanımlanmaktadır.

Kişinin çok önem verdiği değerler davranışlarının en önemli belirleyicileridir. Bir karar verme durumunda birey seçeneklerin kendi değerleri ile ilgili yönleri hakkında bilgi sahibi olursa ve seneler arasında, her birini uygulamaya koymada yaşanacak güçlükler bakımından önemli fark olmazsa, birey en çok benimsediği değerlerine uygun olan seçeneğe yönelir (Kuzgun, 2006).

2.2.11. Super'in Benlik Kuramı

Super'e göre mesleki benlik kavramı (Super, 1963), bir yerde yapılan mesleki seçimle eş anlamlıdır. Mesleki benlik kavramı zaman içerisinde ben algılarının, mesleki terimlerde toplanması ve bu algıların mesleki terimlere çevrilmesidir.

Donald Super'in kuramının temel varsayımları aşağıda sıralanmıştır:

1. Bireylerin yetenekleri, becerileri, kişilikleri gereksinimleri, değerleri, özellikleri ve benlik kavramları farklılık gösterir.
2. Bireyler özellikleri nedeniyle pek çok işi yapabilme donanımına sahiptirler.
3. Her bir meslek, karakteristik bir beceri ya da kişilik özelliğine sahip olmayı gerektirir. Ancak her bir meslek içinde farklı özelliklere sahip bireyler vardır. Her birey için de farklı mesleklere yönelebileceği söz konusudur.
4. Sosyal öğrenmenin bir ürünü olan benlik kavramının kararlılığı ergenliğin sonundan yetişkinliğin sonuna kadar olan dönemde giderek artmaktadır.
5. Bu değişim süreci yaşam boyu devam eder ve bu süreç büyüme, keşfetme, yerleşme, sürdürme ve çöküş olmak üzere beş yaşam dönemini kapsar.
6. Kariyer örüntüleri, (geçici ve kalıcı işlerin sayısı ve bu işlerde geçirilen süre ile meslekte ulaşılan düzey) bireylerin ebeveynlerinin sosyoekonomik düzeyi, zihinsel

kapasite, eğitim düzeyi, becerileri, kişilik özellikleri (gereksinimler, ilgiler, benlik kavramı), kariyer olgunluğu ile kişinin karşısına çıkan kariyer fırsatlarına göre şekillenir.

7. Bireyin herhangi bir yaşam-kariyer basamağında çevrenin ve organizmanın istekleri ile başarılı bir şekilde başa çıkması, bireyin bu görevlerle başa çıkmadaki hazır bulunuşluğuna yani 'kariyer olgunluğuna' bağlıdır.

8. Kariyer olgunluğu hipotetik bir yapıdır. Bu kavramın operasyonel bir tanımını yapmak zekayı formüle etmek gibi zordur.

9. Yaşam dönemlerindeki gelişme, kısmen ilgi ve yeteneklerin olgunlaşmasını kolaylaştırarak, kısmen de kavramların gelişiminde gerçeğin test edilmesine yardımcı gerçeğin test edilmesine yardımcı olarak rehberlik edilebilir.

10. Kariyer gelişimi temelde, mesleki benlik kavramının gelişimi ve uygulanmasıyla ilgilidir. Benlik kavramı, bireyin yetenekleri ve fiziksel oluşumunun etkileşiminin bir ürünü olup yaptığı gözlemler ile rol oynamaya ilişkin olarak büyüklerinden ve arkadaşlarından aldığı onayın derecesine göre oluşan bir sentez ve uzlaşma sürecidir.

11. Bireysel ve sosyal etmenler ile gerçeklik ve benlik kavramları arasındaki sentezleme ve uzlaşma süreci, rol oynama ve verilen geribildirimler doğrultusunda öğrenme ile ilgilidir. Rol oynama psikolojik danışma oturumlarındaki bir fantezide veya sınıflarda, kulüp çalışmalarında, yarı zamanlı yapılan işlerde veya ilk girilen işlerde olduğu gibi gerçek yaşam etkinliklerinde gerçekleştirilebilir.

12. İş doyumu ve yaşam doyumu bireyin kendi beceri, gereksinim, değer, ilgi, kişilik özellikleri ve benlik kavramına uygun seçenekler bulmasına bağlıdır.

13. İşten elde edilen doyumun derecesi, benlik kavramına uygulanabilme derecesi ile orantılıdır.

14. İş ve meslek, erkeklerin büyük çoğunluğu ve kadınların da pek çoğu için kişiliğin organizasyonunu sağlar. Bazı insanlar için iş ya da meslek önemli bir odak noktası olmayabilmekte hatta bunları göz ardı edebilmekte ve ev işleri, boş zaman aktiviteleri gibi aktiviteler kişinin yaşamında merkezi bir rol oynayabilmektedir.

Super'in bu varsayımları bireyler arasındaki ve meslekler arasındaki farklılıkları (1-3), benlik kavramının gelişimi ve meslek seçimine uygulanması (4-6 ve 9-11), kariyer olgunluğu (7-8), iş ve yaşam doyumunu sağlayan faktörler (12-14) ile ilgilidir.

Super'in önermeleri arasında en temel varsayım, gelişimin bir süreç olduğudur. Super'e göre, benlik tasarımının oluşması ve bir mesleki tercihe

dönüşmesi süreci bir gelişim süreci boyunca gerçekleşmektedir (Kuzgun, 1988). Mesleki gelişim Super ve arkadaşlarına göre beş yaşam evresine ayrılır:

1. Büyüme Dönemi: (4-13 yaş) Hem fiziksel hem de psikolojik büyümeyi içeren bu dönem çocukların içinde bulundukları çevreyi keşfetme sürecidir. Gelecekle ilgilenmek, kişinin yaşamı üzerindeki kontrolünün artması, kişinin okulda ve işte başarılı olacağına inanması ve bunun için gerekli olan çalışma alışkanlıklarının ve tutumların kazanılması bu dönemin görevleri arasında yer almaktadır. Çocuklar, fantezi ve oyunlar aracılığıyla yetişkin rolleri denerler. Böylelikle de çocukların iş dünyasına ilişkin bilgi dağarcıkları oluşmaya başlar.
2. Keşfetme Dönemi: (14-24 yaş) bu dönem yoğun bir araştırma ve inceleme dönemidir. Kişinin kendini çeşitli rollerde denediği, deneyimleri üzerinde düşündüğü, kazandığı becerilerle meslek arasında bağlantı kurduğu bir dönemdir. Keşfetme dönemi, bireyin mesleklere ilişkin daha net bir fikrinin olduğu, kariyer alternatifleri arasından seçim yaptığı, hangi işte çalışacağına karar verdiği ve bir işte çalışmaya başladığı dönemdir.
3. Yerleşme Dönemi: (25 ile 45 yaş) yerleşme kavramı, bir düzen kurma ve bunu devam ettirmeyi de beraberinde getirir. Uygun bir alan ve o alanda kararlı bir işin bulunması ile nitelendirilir.
4. Sürdürme Dönemi: (45-65 yaş) İşyaşamında ilerlemenin olmadığı fakat iş yerindeki statünün korunduğu dönemdir.
5. Çöküş Dönemi: bireylerin işle ilgili enerjileri ve mesleğe karşı ilgilerinin azaldığı dönemdir. Super, çöküş kavramının pek çok insanda olumsuz çağrışımlara neden olması nedeniyle bu dönemin adını 'geri çekilme' olarak değiştirmiştir (Kuzgun, 2000)

Super mesleki gelişim görevleri kavramını ileri sürmüştür. Mesleki gelişim görevleri yaşamın belli bir anında ortaya çıkan, iş etkinliklerine katılma ve buna hazırlanmada bireylerden beklenen bir dizi davranış kalıplarıdır:

- (1) Meslek tercihlerini billurlaştırma,
- (2) Bir meslek tercihi belirleme,
- (3) Bir meslek tercihini uygulamaya konma,
- (4) Bir meslekte karar kılma,
- (5) Durumu sağlamlaştırma ve meslekte ilerlemedir.

Meslek gelişimi ve meslek gelişimi görevleri kavramları doğal olarak meslek olgunluğu kavramını ortaya çıkarmıştır. Toplum belli yaşlardaki bireylerden belli bazı

davranışları yapmasını beklemektedir. Birey kendisinden beklenen bu görevleri yaşına uygun olarak yerine getiriyorsa bu kişinin mesleki olgunluğunun yüksek olduğu söylenebilir.

2.2.12.Karar Kuramları

Karar verme, bir gereksinimi gidereceği düşünülen bir objeye götürecek birden fazla yol olduğu, ya da bir gereksinimi gidereceği kesin olan belli bir tek hedef bulunmadığında, yaşanan sıkıntıyı gidermek amacıyla seçeneklerden birine yöneliş olarak tanımlanabilir. Okul veya meslek seçimi gibi, insanın yaşamını önemli ölçüde etkileyecek kararların verilmesi sırasında genellikle kaygı ve gerginlik yaşanır. Çünkü bu kararlar etraflica düşünmeyi, uzun ve sistemli düşünmeyi gerektirir.

Gelatt'a göre karar verme sürecinde yordayıcı sistem, değer sistemi ve karar sistemi olarak üç unsur bulunmaktadır. Yordayıcı sistemde birey olası eylemleri, eylemlerin olası sonuçlarını ve bu sonuçların gerçekleşme olasılıkları ile ilgili bilgi edinmek durumundadır. Değer sisteminde, birey seçeneklerinin olası sonuçlarını öznel olarak değerlendirmekte; karar sisteminde ise karar verme durumunun içerdiği öncelikleri ve kuralları göz önüne almalıdır. Birey daha iyi ve yeterli bilgi sahibi oldukça daha uygun kararlar verebilmekte ve riski en aza indirebilmektedir.

Wrom karar verme durumunda bireyin sonuçlara yönelik duygusal değerlendirmelerinin ve beklentilerinin etkili olduğunu belirtmektedir. Bu kuramsal görüşe göre, birey istediği hedeflere ulaşmasına yardımcı olacak seçenekleri öznel olarak değerlendirmekte ve en olumlu gördüğü seçeneğe yönelmektedir.

Karar verme sürecini açıklamaya çalışan farklı alanlardaki uzmanlar, bu süreçle ilgili olarak benzer açıklamalarda bulunmaktadır. Genel olarak karar verme bireyin amaçlarını açık seçik bir şekilde oluşturmasını, konuyla ilgili veri toplamasını ve işlemesini, olası seçenekleri gözden geçirmesini ve bir seçim yaparak sonuçları değerlendirmesini gerekli kılmaktadır.

- (1) ☐ Karar verilmesi gereken durumun farkına varılması,
- (2) ☐ Karar probleminin tanımlanması,
- (3) ☐ Seçenekler oluşturma,
- (4) ☐ Oluşturulan seçenekleri değerlendirme,
- (5) ☐ Seçeneklerin elenmesi,
- (6) ☐ Kararın verilmesi,
- (7) ☐ Kararın uygulamaya konulması,
- (8) ☐ Kararın sonuçlarının değerlendirilmesi,

(9)□ Gerekirse yeniden karar verilmesi.

Allison ve arkadaşları ise insanın karar vermesine ilişkin şu sonuçları belirlemişlerdir;

- (1)□□ Karar verme toplumsal bir süreçtir, verilen karar doğrudan ya da dolaylı olarak diğer insanları etkilemektedir.
- (2)□□ Karar verme risk içermektedir.
- (3)□□ Karar verme bireyde bazı duyguların ortaya çıkmasına neden olmaktadır.
- (4) □□ Karar verme çok boyutlu ve karmaşık bir süreçtir.

Doğru ve uygun karar verebilmek sağlıklı bir kişilik gelişiminin en önemli göstergesidir. İnsanların hepsi, her zaman sistematik davranarak akılcı karar verememektedirler. Bazı kişiler karar verme sorumluluğu ile karşılaştıklarında bunalıma girer, bir kısmı erteler, bazıları ise sorumluluğu başkalarına bırakır, kararsızlar ise karar verip kararından hemen vazgeçer. Bu nedenle karar verme becerilerinin geliştirilmesi veya öğretilmesi meslek rehberliğinin en önemli amaçları arasındadır.

2.3. Mesleki Olgunlukla İlgili Yapılan Araştırmalar

Bu bölümde yerli ve yabancı literatürde bulunan bazı araştırmaların sonuçlarına yer verilmiştir. Araştırmalar, konu, amaç veya sonuç yönünden tezin çalışma konusu ile ilgili olma özelliklerine göre seçilmiştir.

2.3.1. Mesleki Olgunlukla İlgili Türkiye’ de Yapılan Araştırmalar

Kuzgun (1976), “Öğrencilerin Mesleki Doyum ve Tercihleri” adlı çalışmada, öğrencilerin meslek seçerken, mesleki doyum kaynaklarından hangisine önem verdiklerini araştırmış ve çocukların kendilerinden beklenen mesleki olgunluk düzeyine ulaştıklarını tespit etmiştir. Öğrencilerin kazanç ve şöhret gibi yüzeysel ve dışsal faktörlerden çok, kendi ilgi ve yeteneklerine uygun meslekleri tercih ettiklerini saptamıştır.

Başarılı öğrencilerin genel meslek sıralamasında, sosyal güvenceye ilgiden daha çok önem verdiklerini, başarısız öğrencilerin ise bağımsızlığa daha çok önem verdiklerini ortaya çıkarmıştır.

Üzer (1987), lise son sınıf öğrencilerinin yükseköğretim programı tercihleri ile kendi yetenek alanlar, yetenek düzeyleri ve ilgi alanları arasındaki uyumsuzluğun

ortaya koyduğu mesleki rehberlik ihtiyacı ile mesleki tutum ve kendini tanıma ölçülerinde ortaya çıkan mesleki olgunluk arasındaki ilişkiyi saptamaya çalışmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular; erkek öğrencilerin kız öğrencilere oranla yetenek alanına daha uygun tercihler yaptıklarını; kız öğrencilerin ise yetenek düzeyine ve ilgi alanına erkeklere göre daha uygun tercihler yaptıklarını göstermiştir. Kız öğrencilerin mesleki tutum ve kendini tanıma yönünden erkeklerden daha fazla mesleki olgunluğa eristikleri ortaya çıkmıştır.

Akbalık (1991), “Ortaokul III. Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeyleri” adlı çalışmasında, ortaokul III. Sınıf öğrencilerinin mesleki tutum ve davranışları ne kadar geliştirdiklerini tespit etmek amacıyla yeni bir “Mesleki Olgunluk Ölçeği” geliştirmiştir.

Araştırmasında öğrencilerin, gelişim dönemlerinin gerektirdiği meslek seçiminde ilgi ve yetenekleri göz önüne alma, meslek seçiminin sorumluluğunu üstlenme ve çalışma hayatına karşı olumlu tutum geliştirmeye ilgili gelişim görevlerini yerine getirdiklerini bulmuştur.

Ayrıca erkekler ile kızların mesleki olgunlukları arasında kızların lehine manidar bir fark bulunmuş, sosyo-ekonomik düzey ile mesleki olgunluk arasında bir ilişki bulunmamıştır.

Bacanlı (1995), “Mesleki Grup Rehberliğinin Lise Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeylerine Etkisi” adlı araştırmasında, deney grubundaki öğrencilerle 10 hafta süreli, haftada iki saat mesleki grup rehberliği yapmış, deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin ön-test ve son-test aşamalarında mesleki olgunluk düzeylerini “Mesleki Olgunluk Ölçeği” ile ölçmüştür. Araştırmanın bulguları, araştırmada denenen mesleki grup rehberliğinin, lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerini artırmasına, bir başka ifade ile öğrencilerin içinde bulundukları gelişim döneminde üstlenmeleri gereken mesleki gelişim görevine ilksin mesleki tutum ve davranışları kazanmalarına yardımcı olduğunu ortaya koymuştur.

Akbıyık (1996), meslek liselerine devam eden öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerini incelemiştir. Araştırma bulguları, okul türüne göre öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri arasında önemli farkların olduğunu göstermiştir. Okul türlerine göre mesleki olgunluk düzeyleri bakımından Ticaret Lisesi öğrencilerinin mesleki olgunluk puanları ortalamalarının diğer okullara göre düşük olduğu, Endüstri Meslek Lisesi, İmam Hatip Lisesi ve Kız Meslek Lisesi’nde okuyan öğrencilerin mesleki

olgunluk düzeyi puanlarının ortalamaları arasında önemli bir fark olmadığı saptanmıştır.

Usluer (1996), “Meslek İnceleme Yaşantısının Mesleki Olgunluğa Etkisi” adlı çalışmada Kuzgun ve Bacanlı(1992) tarafından geliştirilen “Mesleki Olgunluk Ölçeği” kullanılmış ve mesleki olgunluğu geliştirmede bir model olarak denenilen “Meslek İnceleme Yaşantısı”nın mesleki olgunluğu geliştirmede etkili bir model olduğu ortaya konmuştur.

Çakar (1997), lise son sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile denetim odağı düzeylerinin karşılaştırdığı araştırmasında, mesleki olgunluk ile denetim odağı arasında bir ilişkinin olduğunu, içten denetimlilik özelliği gösteren öğrencilerin meslek seçmek gibi karar verme aşamalarında daha kolay, daha etkili ve daha isabetli kararlar verebildiklerini, dıştan denetimlilik özelliği gösteren öğrencilerin ise karar verme aşamalarında zorlandıklarını, çevrelerinden gelen uyarınları dikkate aldıklarını, kararsız bir tutum sergilediklerini ve kaygı düzeylerinin yüksek olduğunu saptamıştır.

Yazar (1997), “Genel Lise ve Meslek Lisesi Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi” adlı çalışmada, okul türünün mesleki olgunluk düzeyine etkisinin olup olmadığı araştırmış ve meslek lisesine ve genel liseye devam eden öğrencilerin mesleki olgunluk puanları arasındaki fark “t” testi ile kontrol etmiştir. Araştırmanın sonucunda fark, genel lise öğrencileri lehine önemli düzeyde bulunmuştur. Otrar (1997), Endüstri Meslek Liseleri ve Çıraklık Eğitim Merkezi öğrencilerinin kişilik özellikleri ile mesleki olgunluk düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını araştırmıştır. Araştırma sonucunda, Çıraklık Eğitim Merkezi öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile başarı, başatlık, sebat, düzen, bağımsızlık, özgüven ve askeri liderlik kişilik özelliklerinden aldıkları puanlar arasında .05 düzeyinde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Kalafat (1998), “Lise Öğrencilerinde Mesleki Geleceğe Bakış” adlı çalışmada, lise öğrencilerinin mesleki gelecek değerlendirmeleri ve mesleki olgunluk düzeyleri karşılaştırmalı olarak incelenmiş ve araştırmaya katılan öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ve mesleki geleceğe bakışları arasında farklılıklar belirlenmiştir. Mesleki geleceğe bakışta; belirlilik, iyimserlik ve erimlilik özellikleri yönünden okullar arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Mesleki Geleceğe Bakış Anketi’nden elde edilen sonuçlara göre mesleki geleceğe bakışın belirlilik, iyimserlik ve erimlilik özelliklerinde İmam Hatip Meslek Lisesi öğrencileri

birinci sırayı almışlardır. Mesleki olgunluk ölçeğinden alınan puanlar ise genel liseyi birinci sırada göstermektedir.

Bu bulgular ışığında; lise öğrencilerinin mesleki geleceğe bakışlarının okul türü ve cinsiyet değişkenlerinden etkilendiği, mesleki olgunluk düzeyi ve mesleki geleceğe bakışları arasında belirli farklılıkların olduğu sonucuna varılmıştır.

Bal (1998), ergenlik döneminde mesleki karar verme olgunluğunu incelemiş ve “mesleki karar verme eğitim programı”nın etkisini araştırmıştır. Araştırma sonucunda lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile benlik kavramları, aile ortamının psiko-sosyal algılayışı ve akademik başarı arasında ilişki olduğu saptanmış; öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin, eğitim düzeyine, anne-baba eğitim düzeyine, cinsiyete ve okul türüne göre farklılık gösterdiği ortaya çıkmıştır. Okullarında rehberlik servisi olan ve olmayan öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri arasında bir fark bulunmazken, “mesleki karar verme eğitim programı”nın lise 2.sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerini yükseltmede etkili bulunmuştur. Bireyin mesleki olgunluğunun; rasyonel, içsel psikolojik faktörlerden, bireyin çevresinden gelen dışsal olanaklar ve engellerden önemli ölçüde etkilendiği saptanmış ve mesleki olgunluğun eğitimle geliştirilebileceği ortaya konmuştur.

Akbaba (1999), “Bireyin Akademik Benlik Kavramı Ölçeğinin Puanlamasının Mesleki Olgunluk Düzeyine Etkisi” adlı çalışmada, bireylerin Akademik Benlik Kavramı Ölçeğindeki yetenek ve ilgilerini tanımlayıp puanlayarak profilini çıkarmalarının, mesleki olgunluk düzeyine etkisini incelemiştir. Araştırmanın sonucunda, bireylerin mesleki olgunluk düzeylerinde önemli bir artışın olmadığı ancak Mesleki Olgunluk Ölçeğinin kendini tanıma ve incelemeye ilişkin maddelerinden aldıkları puanlarda, istatistiki bakımdan önemli bir artışın olduğu bulunmuştur.

Zeren (1999), “Yabancı Dil Ağırlıklı Lise, Özel Lise ve Anadolu Lisesi Son Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeyleri” adlı araştırmasının sonucunda, lise son sınıf öğrencilerinden aldıkları mesleki rehberlik yardımını yeterli görenlerin mesleki olgunluk düzeyleri, bu yardımı yeterli görmeyenlerin mesleki olgunluk düzeylerine göre daha yüksek çıkmıştır. Okul türü, cinsiyet, ana-babalarının eğitimi, ana-babalarının sağ olma ve evlilik durumu ile ailelerinin gelir düzeyi değişkenleri açısından gruplar arasında, mesleki olgunluk düzeyine ilişkin anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Uskaner (1999), yapmış olduğu deneysel çalışmada, mesleki grup rehberliğinin lise birinci sınıf ğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerine etkisini araştırmış ve araştırmada denenen mesleki grup rehberliğinin lise 1. Sınıf ğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerini yani meslek seçimiyle ilgili kişilik özelliklerini ve meslekleri tanımlarına ve bunlar arasında içinde bulundukları döneme uygun bir şekilde ilişki kurarak mesleki tutum ve davranışları kazanmalarına etki ettiğini saptamıştır. Bu durum özellikle yeni sınav sisteminde lise 1.sınıf sonunda alan seçimini çok dikkatli yapmak zorunda kalan öğrencilerin alan seçimine yardımcı olacak ve kişiliklerine uygun meslekler seçmelerine yardımcı olarak, mesleki grup rehberliği yönteminin önemini vurgulayacaktır.

Evren (1999), mesleki grup rehberliği uygulaması alan ve almayan cinsiyetleri farklı öğrencilerin mesleki olgunlukları, mesleki benlik algıları ve mesleki benlik algıları doğrultusunda meslek tercihi yapmaları arasında fark olup olmadığı incelenmiş ve deney ve kontrol gruplarının mesleki olgunluk puanları arasında mesleki grup rehberliği alan deney grubu lehine anlamlı farklar bulmuştur. Bunun yanında deneklerin mesleki benlik algıları doğrultusunda ilgi ve yeteneklerine ilişkin meslek tercihlerinin tutarlı olduğu deney grubu ve deney grubundaki kızlar lehine anlamlı farklar saptanmıştır.

“Bireylerin Mesleki Olgunluk Düzeyleri ile Anne-Babalarının Tutumlarını Algılamaları Arasındaki İlişkiler” adlı yüksek lisans çalışmasında Bayındır (1999), kız ve erkek öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri arasında kız öğrenciler lehine anlamlı fark tespit etmiştir. Mesleki olgunluk ile demokratik anne-baba tutumu arasında (.001) düzeyinde olumlu, koruyucu-istekçi anne (.05) ve baba (.001), otoriter anne (.001) ve baba (0.1) arsında olumsuz ilişki bulunmuştur. Ayrıca, bireylerin anne-baba tutumlarını algılama düzeyinde cinsiyet ve SED’e göre farklılaşma olup olmadığı incelenmiş ve sonuç olarak alt SED’den gelen erkek öğrencilerin annelerini tüm SED gruplarında yer alan diğer kız ve erkek öğrencilere göre daha otoriter algıladıkları saptanmıştır.

Kağnıcı (1999), niversite öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmada, kız ve erkek öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri arasında anlamlı bir fark olmadığını bulmuştur. Yaş ve annenin eğitim durumu değişkenlerine göre öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri arasında bir fark olmadığını tespit edilirken, baba eğitim düzeyine göre öğrencilerin mesleki olgunluklarında arasında fark saptanmıştır.

Sekmenli (2000), lise birinci sınıf öğrencilerinin sürekli kaygı düzeyi ile mesleki olgunlukları arasında bir ilişki olup olmadığını araştırmış ve öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ile sürekli kaygı düzeyleri arasında ters yönlü bir ilişki bulmuş. Okullarda öğrencilere karar verme becerilerini artırıcı rehberlik çalışmaları yapılmasını önermiştir.

Sayın (2000), “Lise Öğrencilerinin Mesleki İlgilerini Yordayan Bazı Değişkenler” adlı doktora çalışmasında, üniversiteye hazırlık amacıyla dershanelere devam eden lise 2. ve 3. sınıf öğrencilerinin mesleki ilgilerini yordayan değişkenler incelemiştir. Mesleki ilgilerin mesleki olgunluk, denetim odağı, sosyal destek, yaş, cinsiyet, sınava girilecek puan turu ve devam edilen dershanenin niteliği tarafından yordanıp yordanmadığı araştırılmıştır. Öğrencilerin mesleki olgunlukları, içten denetimleri ve sosyal destekleri arttıkça, kendilerinde var olan ilgilerin belirginleştiği dikkati çekmektedir.

Sahranc (2000), lise öğrencilerinin denetim odağına göre mesleki olgunluk düzeylerinin cinsiyet, sınıf, akademik başarı algısı, aile parçalanmışlık durumu, anne babanın eğitim düzeyi, anne ve babanın yaşı açısından değişip değişmediğini araştırmıştır. Araştırma sonuçlarına göre; incelenen diğer öğrencilerin, sınıfları farklı lise öğrencilerinin, akademik başarı algıları farklı lise öğrencilerinin aile parçalanmışlık durumunun, anne babanın eğitim ve yaşı açısından denetim odağı ile mesleki olgunluk düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır.

Ocakçı ve arkadaşları (2000), meslek seçimi aşamasına gelmiş olan lise son sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerini belirlemek amacıyla yaptıkları çalışmalarında, mesleki olgunluk puanlarının; kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre, meslek grupları hakkında bilgisi olan öğrencilerin bilgisi olmayan öğrencilere göre, dil bölümü öğrencilerini fen bölümü öğrencilerine göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğunu belirlemişlerdir. Ayrıca, aynı çalışmada öğrenim görülen okul ve dershaneye gitme durumunun ise mesleki olgunluk puanı yönünden bir fark yaratmadığı tespit edilmiştir.

Sayın (2001), Edirne ilindeki dershanelere devam eden 386 öğrenci üzerine yaptığı çalışmasında üniversiteye hazırlanan lise 2. ve 3. sınıf öğrencilerinin denetim odakları ile mesleki olgunluk düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Denetim odakları ile mesleki olgunluk düzeyleri arasında .01 düzeyinde önemli bir ilişki bulunmuştur. Cinsiyet ve denetim odakları arasında .01 düzeyinde önemli bir fark

olmasına rağmen, yaşa göre öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri arasında önemli fark olmadığı görülmüştür.

Akbaba (2002), “Ana-babaları Farklı Rehberlik Anlayışına Sahip Olan Öğrencilerin Mesleki Olgunluk Düzeylerinin Karşılaştırılması” adlı çalışmasında, rehberlik anlayışı yüksek ve düşük olan ana-babaların lisede okuyan çocuklarının mesleki olgunluk düzeylerini karşılaştırmış ve farklı rehberlik anlayışı olan ana-babaların çocuklarının mesleki olgunluk düzeyleri arasında önemli bir fark bulunmamıştır.

Acısu (2002), yaptığı araştırmasında, farklı illerde Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu’na bağlı yetiştirme yurtlarında kalan, koruma altındaki lise ve meslek lisesi öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerini bazı değişkenlere göre incelemiş ve koruma altında olan meslek lisesi öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinin lise öğrencilerinden düşük olduğunu saptamıştır. Bu bulgu, koruma altında olan lise öğrencilerinin, meslek lisesi öğrencilerinden mesleki olgunluk yönünden daha olgun olduklarını, bu nedenle de lise öğrencilerinin kendi yetenek, ilgi ve değerlerinin çok daha farkında olduklarını ortaya koymaktadır.

Çiğdem (2002), 8. ve 9.sınıf öğrencilerinin mesleki araştırma davranışlarında kendileri hakkındaki yetkinlik inançlarını belirlemek amacıyla yaptığı çalışmada, mesleki araştırma davranışlarında kendini yetkin görme ölçeğinin geliştirilmesi ile ilgili bir ön çalışma yapmıştır. Bu çalışmada, ilköğretim 8. sınıf ve ortaöğretim 9.sınıf öğrencileri için geliştirilen “Mesleki Araştırma Davranışlarında Kendini Yetkin Görme Ölçeği”nin yapı geçerliliği ve güvenirlik çalışmaları yapılmıştır.

Çakır (2004), “Mesleki Karar Verme Envanterinin Geliştirilmesi” adlı çalışmada, envanterin halihazır geçerliliğini saptamak için Bacanlı ve Kuzgun (1996)’un lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerini ölçmek amacıyla geliştirdikleri “Mesleki Olgunluk Ölçeği”ni kullanmış ve mesleki kararsızlık içinde olan bireylerin mesleki olgunluk düzeylerinin de düşük olduğunu saptamıştır. Bu sonuç, mesleki kararsızlık ölçeğinin geçerliliğinin bir kanıtı olarak kabul edilmiştir.

Çoban (2005), lise son sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerini bazı değişkenlere göre incelemiş ve öğrencilerin okuldaki psikolojik danışmandan bilgi ya da yardım alıp almama ve meslek seçimi için bilgiye ihtiyacı olup olmama durumlarına göre mesleki olgunlukları arasında bir fark olup olmadığını belirlemeye çalışmıştır. Psikolojik danışmandan yardım alan öğrenciler ile almayanların ve mesleki yardıma ihtiyacı olan öğrenciler ile olmayanların mesleki olgunlukları

arsında anlamlı bir fark bulunmuştur. Elde edilen sonuçlar ışığında öğrencilerin daha çok mesleki bilgilendirilmeye ihtiyacı olduğu ve mesleki rehberlik ve danışma hizmetlerinin daha etkili, planlı ve sistemli yapılması gerekliliği sonucuna varılmıştır.

Sürücü (2005), genel liselerdeki öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ile genel, aile, arkadaş ve öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma bulguları, lise öğrencilerinin mesleki olgunluk puanları ile genel sosyal destek, aile, arkadaş ve öğretmenlerden algılanan sosyal destek puanları arasında pozitif ve anlamlı ilişkiler olduğunu göstermiştir. Lise öğrencilerinin mesleki olgunluk puanları cinsiyetlerinin ve SED'lerinin (alt, orta ve üst) temel ve ortak etkilerine bağlı olarak anlamlı bir farklılık göstermemiştir.

Albayrak ve Türkmen (2006), lise öğrencileriyle 8 hafta süren mesleki grup çalışması gerçekleştirmişlerdir. Mesleki grup rehberliğinin gerçekleştiği bu 8 haftalık grup çalışmasının öncesi ve sonrası uygulanan "Mesleki Olgunluk Ölçeği" (Kuzgun ve Bacanlı,1996) sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmemiş, ancak araştırma niteliksel bir bakış açısıyla incelendiğinde grup çalışmasına katılan öğrencilerin mesleki olgunluk açısından olumlu yönde farklılıklar gösterdikleri bulunmuştur.

Hamamcı ve Çoban (2007), Gaziantep'te liselerde okuyan 282 öğrenci üzerinde yaptıkları çalışmada, "Mesleki Olgunluk Ölçeği" ve "Mesleki Kararsızlık Envanteri ve Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği"ni kullanarak verilerini elde etmişlerdir. Yapılan analizler sonucunda mesleki olgunluk ve mesleki kararsızlığın genel akılcı olmayan inançlardan çok, meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlarla ilişkili olduğu bulunmuştur. Araştırmada meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançların genel akılcı olmayan inançlara göre, mesleki kararsızlığı ve mesleki olgunluğu daha çok yordadığı belirlenmiştir. Ayrıca meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar mesleki olgunluktan çok, mesleki kararsızlıkla ilişkili olduğu belirlenmiştir.

2.3.2. Mesleki Olgunlukla İlgili Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Smith ve Evans (1973), mesleki grup rehberliği ve bireysel danışmanın mesleki olgunluğu artırmadaki etkilerini karşılaştırmışlardır. Bu karşılaştırma sonucunda, mesleki grup rehberliğinin, üniversite öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerini artırmada bireysel danışma ve hiç eğitim vermmeden daha etkili olduğu bulunmuştur. Bu araştırmanın diğer bir sonucu da bireysel rehberliğin, mesleki olgunluğu artırmada, hiç eğitim vermmeden daha etkili olduğunun bulunmasıdır.

Post ve Kammer (1987), 9. ve 11.sınıflarda öğrenim gören 402 erkek ve 483 kız öğrencinin doğuştan gelen ve sonradan kazanılan iş değerleri ile mesleki olgunlukları arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Araştırma sonuçlarına göre, meslek değerlerinde ve mesleki olgunlukta cinsiyet farkının sınıf farkından daha fazla olduğu ortaya çıkmıştır (Akt.Orhan, 1997).

Burke ve arkadaşları (1989), deneklerin nispeten serbest oldukları kendini değerlendirme çalışma grubu ile materyalleri konferans şeklinde sunulan didaktik bir grubun, mesleki olgunluğu artırmada etkili olup olmadıklarını araştırmışlardır. Araştırma bulguları bu iki grubun birbirinden farklı olmadıklarını, ancak gerek didaktik çalışma grubunun gerekse kendini değerlendirme grubunun, kontrol grubuna oranla, mesleki olgunluk düzeylerinde sınırlı bir artışın olduğunu göstermiştir (Akt.Akbaba, 1999, s.108).

Luzzo (1995), büyük bir kolejde öğrenim gören 103 kız, 31 erkek olmak üzere toplam 134 lisans öğrencisi üzerinde yaptığı araştırmasında, mesleki olgunluk ile meslekten beklenti ve iş doyumu arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Araştırma sonuçları, meslekten beklenti ve iş doyumu ile mesleki olgunluk üzerindeki iki ayrı ölçüm arasında manidar düzeyde bir ilişki olduğunu göstermiştir (Akt.Bal, 1998).

Smith ve Herman (1996), atlet olmayan öğrencileri karşılaşmadığı ancak atlet olan öğrencilerin sıklıkla karşılaştıkları akademik başarı engellerini incelemişlerdir. Atlet olan öğrencilerin akademik başarılarını engelleyen faktörler arasında sportif faaliyetler için ayırdıkları zamanın fazlalığı ve sportif faaliyetlere katılmak için okullarından uzaklaşmaları ve sık sık yolculuklar yapmaları gelmektedir. Bu olumsuzlukları ortadan kaldırmak amacıyla, 1994 yılında “Atlet Öğrenci Akademik Destek Programı” oluşturulmuş ve programın amaçları şöyle sıralanmıştır: 1) Öğrencilere mesleki olgunluk kazandırarak, mevcut meslekler hakkında bilgi vermek, ilgili mesleklerin akademik ön şartları açıklamak, hedeflenen meslekte bulunan birileriyle zaman geçirmelerini sağlamak. 2) Lisans üstü çalışmalara katılmaları için yeterli not ortalamasına ve beceriye sahip olmalarını sağlamak. 3) Akademisyen olarak benlik imgelerini gelişmesine yardımcı olmak ve böylece güçlü bir akademik kimlik oluşturmak.

Lee (2001), öğrencilerin mesleki tutum, davranış ve performanslarını ölçmek amacıyla kültürler arası bir araştırma yapmıştır. Amerika’da 331, Kore’de 266 lise öğrencisine Mesleki Olgunluk Envanterini uygulamıştır. Koreli öğrencilerin mesleki olgunluk ve gelişim düzeyleri Amerikalı öğrencilerin mesleki olgunluk ve gelişim

düzeyleri arasında benzerlikler gözlenmiştir. Mesleki olgunluğun benzer çıkması kültüre bağlanmıştır. Amerikalı öğrencilerin kendilerine olan güvenlerinin daha fazla olduğu, Koreli öğrencilerin ise derse daha hazırlıklı olarak geldikleri tespit edilmiştir.

Bingham (2001), kariyer değerlendirme çalışmalarının çok farklı alanlarda (ölçme aracı geliştirme, mesleki kararsızlık, öz-yeterlik, psikolojik ortam vs) yapıldığını, bu araştırmaların konularından birisinin de mesleki olgunluk olduğunu ifade etmiştir.

Patton ve Creed (2002), yaptıkları çalışmalarında 337 Avusturalyalı lise öğrencisine Kariyer Geliştirme Envanteri ve Mesleki Karar Ölçeği uygulamışlar, kendini işine adanmanın ılımlı bir şekilde kariyer gelişimiyle ilişkili olduğu ortaya çıkmıştır. Kız öğrencilerin mesleki olgunluk ve kararlılık düzeylerinin erkek öğrencilere oranla daha yüksek olduğunu tespit etmişlerdir.

Patton ve arkadaşları (2002) tarafından yapılan bir başka araştırmada, liseden sonra okula sürekli devam eden öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri, psikolojik durumları ve akademik başarıları araştırılmış, mezuniyetlerinden 9 ay sonra araştırmaya katılan toplam 132 öğrenciyle beraber 4. sınıfa devam eden 254 Avustralyalı öğrenci incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda, okula sürekli devam eden öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin daha yüksek, psikolojik olarak daha rahat ve verilen eğitimi almada da daha yüksek performans gösterdiklerini saptamışlardır.

Roessler (2002), 3M modeli (match, maturity, mastery) ile iş bulma konusunda sorunları olan bireylerin mesleki olgunluk problemlerine yardımcı olacak rehabilitasyon uzmanlarının, bireyleri 3M modeline göre incelediğini ve bu özelliklere uyan bireylerin işlerine devam etmelerinde bir sakınca olmadığını belirtmektedir.

Brown (2002), yaptığı araştırmada bir Amerikan Lisesinde atletizm takımında bulunan öğrencilerle diğer öğrencilerin mesleki gelişim ve olgunlukları arasındaki farkları incelemiştir. Araştırmanın sonucunda atletizm takımında bulunan öğrencilerle diğer öğrenciler arasında mesleki gelişim, mesleki olgunluk ve yetenek değişkenleri konusunda kayda değer bir fark olmadığı tespit edilmiştir. (Akt.Murat, 2003, s.41)

Busacca ve Taber (2002), tarafından 157 lise öğrencisine Mesleki Olgunluk Ölçeği ve Meslek Planlama Anketi uygulanmış, analizler sonucunda Mesleki Olgunluk Ölçeğinin yapı ve kriterlerinin geçerliği yeterli görülmüştür.

Flouri ve Buchanan (2002), 2722 İngiliz ergenle yaptıkları çalışmalarında, meslekle ilgili becerilerin ve mesleki rol modellerinin; sosyo-demografik özellikler, aile desteği ve kişisel özellikler incelendiğinde, mesleki olgunluk ile ilişkilerinin nasıl olduğu araştırılmış, meslekle ilgili beceriler ve mesleki rol modellerine sahip olma ile mesleki olgunluk arasında pozitif bir ilişki tespit edilmiş, aile yapısı ve sosyoekonomik durum ile mesleki olgunluk arasında bir ilişki bulunamamıştır.

Smedley ve arkadaşları (2003), sorunları olan ya da olmayan, okul içinde herkes tarafından tanınan (popüler) ve tanınmayan (vasat) erkek lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerini incelemiş ve sonuçta aralarında bir farklılık olmadığını tespit etmişlerdir. Duygusal ve öğrenme sorunları olan tanınmış öğrenciler, mesleki olgunluk ölçeğinin tamamında, tanınmamış öğrencilerden daha düşük sonuçlar almışlardır.

Creed ve Patton (2003), 8-12 yaş arası 367 ortaokul öğrencisinin, mesleki olgunluk (meslekler hakkında sahip olunan bilgi ve tutum), kendini işine adama, işin değerini bilme, mesleki kararlılık (kararsızlık ve belirlilik), meslek seçimi aşamasında kendini kabul ve öz yeterlilik düzeylerini yaş, cinsiyet, sosyo-ekonomik düzey ve okul başarıları ve mesleki tecrübe açısından incelemişlerdir. Çalışma sonucunda, öğrencilerin %52'lik bir bölümünde mesleki olgunluk tutumunun, %41'lik bir bölümünde ise mesleki olgunluk bilgisinin mevcut olduğu tespit edilmiştir. Mesleki olgunluk tutumunun temel belirleyicisi olarak özyeterlilik, yaş, mesleki kararlılık ve işine kendini adama olduğu, mesleki bilginin temel belirleyicilerinin ise, yaş, cinsiyet, mesleki kararlılık ve işine kendini adamanın olduğu ortaya çıkmıştır. Araştırmanın sonuçları, mesleki olgunluğun iki yönünün (tutum ve bilgi) önemine dikkat çekmiştir.

Legum ve Hoare (2004), 9 haftalık bir mesleki müdahale programı sonucunda okuldan kaydı silinen ve kaydı silinme tehlikesiyle karşı karşıya olan öğrencilerin okul başarıları, özsaygı ve mesleki olgunluk seviyelerinin düşük olduğunu tespit etmişlerdir. Davranışlarından dolayı okuldan kaydı silinme riski taşıyan öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeylerinin düşük olduğu ve sürekli devamsızlık sorunu yaşayan gençler oldukları da saptanmıştır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama teknikleri, bilgi toplama süreci, verilerin analizinde kullanılan istatistikî yöntemlere yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma genel tarama modelinde hazırlanmıştır. İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile sınıf, yaş, cinsiyet, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi, gelir düzeyi, aile durumu, kardeş sayısı ve daha önce mesleki rehberlik eğitimi alma durumu arasındaki ilişki incelenmiş nicel bir çalışmadır.

Genel tarama modeli, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacıyla evrenin tümü yada ondan alınacak çalışma grubu üzerinde yapılacak taramadır. Bu tarama, izleme ya da kesit alma yaklaşımıyla yapılır. İzleme yaklaşımında zamansal bir gelişim ya da değişimi belirlemek istenen değişken; aynı eleman ya da birimler üzerinde belli bir başlangıç noktasından alınarak sürekli ya da belirli aralıklarla gözlenir. Derinliğine ve genişliğine kapsamlı gözlemler yapılmak istendiğinde özellikle kullanılabilecek bir yaklaşımdır (Karasar, 1984, s.83).

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2011–2012 eğitim ve öğretim yılında Kahramanmaraş ili merkezinde bulunan, Milli Eğitime Bakanlığı'na bağlı “Kahramanmaraş İlköğretim Okulu” ikinci kademe yani 6.,7. ve 8. sınıf öğrencileri oluşturmuştur.

Kahramanmaraş il merkezinde bulunan ilköğretim okulları arasından, okulların içinde bulunduğu sosyo-ekonomik durumları ve il genelini temsil edebilecek ortalama bir okul olarak değerlendirilmesi sebebiyle Kahramanmaraş İlköğretim Okulu çalışma grubu olarak tercih edilmiştir.

Kahramanmaraş İlköğretim Okulu ikinci kademe öğrencilerinin toplam sayısı 594 kişidir. Araştırmanın yapıldığı günlerde okulda bulunmayan öğrencileri çıkardığımızda çalışma grubunun evreni 6. sınıfta bulunan 201, 7. sınıfta bulunan 179 ve 8. sınıfta öğrenim gören 192 olmak üzere toplam 572 öğrenciden oluşmaktadır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada ilköğretim 6,7,8. sınıf öğrencilerinin kendi mesleki olgunluk düzeylerini nasıl algıladıkları belirlenmeye çalışılmış ve sınıf, yaş, cinsiyet, anne-baba eğitim düzeyi, gelir düzeyi gibi demografik özellikler ile ilgisi karşılaştırılmıştır. Veri toplama aracı olarak Gül Akbalık (1991) tarafından geliştirilen Mesleki Olgunluk Ölçeği (MOÖ) kullanılmıştır. Çalışma grubunun demografik özelliklerinin belirlenmesinde ise araştırmacı tarafından hazırlanan 'Kişisel Bilgi Formu' kullanılmıştır.

3.3.1 Mesleki Olgunluk Ölçeği

Mesleki Olgunluk Ölçeği, Gül Akbalık (1991) tarafından geliştirilmiştir. Akbalık (1991), Super'in mesleki gelişim kuramını, bu ölçek için esas çıkış noktası olarak kabul etmiştir. Bu kurama göre bireyin mesleki gelişimi 4-13 yaşlarında Büyüme Dönemi, 14-24 yaşlarında Keşfetme Dönemi, 25-45 yaşlarında Yerleşme Dönemi, 54-65 yaşlarında Sürdürme Dönemi ve Çöküş Dönemi olmak üzere beş mesleki gelişim evresinde değerlendirilir. Kendi yaş grubuna denk gelen döneme ait görevleri yerine getiren bireyin ise mesleki gelişimini tamamladığı kabul edilmektedir.

Bu kuram esas alınarak hazırlanan ölçek ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinin belirlenebilmesine yönelik olarak, 'Meslek seçiminde ilgi ve yetenekleri göz önüne alma' 8 madde, 'Meslek seçiminde sorumluluk üstlenme ve meslek seçme ihtiyacı duyma' 6 madde ve 'Çalışma hayatına ilişkin olumlu tutum gösterme, bilgi toplama ve plan yapma' 7 madde olmak üzere toplam 21 sorudan oluşmaktadır.

MOÖ' nin cevaplama işlemi için 'evet' ya da 'hayır' şeklinde hazırlanan bir değerlendirme ölçeği kullanılmıştır.

MOÖ' nin kullanılabilmesi için Dr. Gül Akbalık'tan yazılı izin alınmış ve ölçek kullanılmıştır (EK-2).

3.3.1.1. Mesleki Olgunluk Ölçeğinin Puanlanması

MOÖ' nin cevaplama işlemi için 'evet' ya da 'hayır' şeklinde hazırlanan bir değerlendirme ölçeği kullanılmıştır. Ölçeğin puanlanmasında beklenen yanıt türlerine uygunluğuna göre '1' ya da '0' değerleri esas alınmıştır. Elde edilen toplam puanlara göre ortalamadan bir standart sapma üstünde olan öğrencilerin mesleki olgunluk

düzeyi yüksek, ortalamadan bir standart sapma altında olanlar ise mesleki olgunluk düzeyi düşük olarak hesaplanmaktadır (Akbalık, 1991).

3.3.1.2. Mesleki Olgunluk Ölçeğinin Güvenirlik ve Geçerliliği

Akbalık (1991) tarafından hazırlanan mesleki olgunluk ölçeğinin ön uygulama çalışmaları yapılmış, ve ön uygulama neticesinde yapılan madde analizi sonucu ayırt etme gücü en az .05 düzeyinde anlamlı derecede yüksek olan 21 madde ölçeğe alınarak son form oluşturulmuştur.

Mesleki Olgunluk Ölçeği 36 kişilik bir gruba bir hafta ara ile iki kez uygulanmış ve kararlılık katsayısı .78 olarak bulunmuştur. Bu kararlılık katsayısının, Mesleki Olgunluk Ölçeğinin bu araştırmada kullanılabilmesi için yeterli olduğu sonucuna varılmıştır (Akbalık, 1991). Araştırmacı tarafından yapılan güvenirlik çalışmalarında ise bulunan alfa katsayısı $\alpha = .68$ dir ($0,60 \leq \alpha < 0,80$). Bu da oldukça güvenilir kabul edilmektedir.

3.3.2. Kişisel Bilgi Formu

Çalışma grubuna alınan ilköğretim II.kademe öğrencilerinin sınıf, yaş, cinsiyet, aile gelir düzeyi, anne-baba eğitim durumu gibi demografik özelliklerini tespit etmek amacı ile araştırmacı tarafından 9 maddeden oluşan “Kişisel Bilgi Formu” düzenlenmiştir.

3.4. Verilerin Toplanması

Verileri toplamak amacı ile ilk olarak daha önceden belirlenmiş çalışma grubundaki öğrencilerin okullarında araştırmayı yürütmek için Kahramanmaraş İl Milli Eğitim Müdürlüğünden gerekli izinler alınmıştır (EK-1). Kahramanmaraş İlköğretim Okulu Müdürü ve okulda bulunan psikolojik danışmanlar ile gerekli bağlantılar kurularak, belirlenen gün ve saatlerde bizzat araştırmacı ve okulun psikolojik danışmanı Öğ. Huriye Kılınç ile birlikte belirlenen sınıflarda 40 dakikalık ders süresinde MOÖ ve Kişisel Bilgi Formu uygulanmıştır. Uygulama yapılan sınıflar ilköğretim ikinci kademe kapsamında olan bütün 6.,7., ve 8. sınıflardan oluşmaktadır. Uygulamadan önce öğrencilere, araştırmanın amacı detaylı olarak açıklanmıştır.

Uygulama sırasında öğrencilere, isimlerini belirtmemeleri ve içtenlikle anket formlarını doldurmaları gerektiği söylenmiştir. Uygulama 2011–2012 öğretim yılı içerisinde gerçekleştirilmiştir.

3.5. Verilerin Analizi

Çalışma grubuna uygulanan anket formları ve ölçekler istatistiksel analizleri için SPSS 16,0 (Sosyal Bilimler İçin Paket Program) kullanılmıştır.

Araştırmada elde edilen verilerin analizinde yüzde ve frekans dağılımı, aritmetik ortalama, t-testi, varyans analizi (Anova) kullanılmıştır. Varyans analizinde iki tane değişken vardır; bunlardan birisi kategorik özellik gösteren bağımsız değişkendir ve diğeri de metrik özellik gösteren bağımlı değişkendir. Tek yönlü varyans analizi ile bu gruplara göre, bağımlı değişkendeki ortalama arasında fark olup olmadığı test edilmektedir (Öztürk, 2006).

Normal dağılım gösteren değişkenlerde iki grup arasındaki anlamlılık ilişkisi t-testi, ikiden fazla gruplarda ise varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Söz konusu testlerde anlamlılık katsayısı 0,05 olarak alınmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde araştırma bulguları demografik özelliklere ait bulgular ve mesleki olgunluk düzeyleri ile ilgili bulgular olarak iki başlık halinde incelenmiş, her bir araştırma alt problemine ilişkin analiz sonuçlarına yer verilmiştir.

4.1. Demografik Özelliklere Ait Bulgular

Bu bölümde ilköğretim II.kademe öğrencilerinin demografik yapıları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu amaçla öğrencilerin cinsiyet, yaş, sınıf durumu, anne-baba eğitim düzeyleri ve gelir durumları vb. ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

4.1.1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Sınıf Değişkeni İle İlgili Bulgular

Araştırma kapsamında öğrencilerin sınıflarına göre dağılımları Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Sınıflara Göre Dağılımı

Sınıflar	n	Oran (%)	Geçerli Oran %)
6. sınıf	201	35,1	35,1
7. sınıf	179	31,3	31,3
8. sınıf	192	33,6	33,6
Toplam	572	100,0	100,0

Tablo 1 incelendiğinde, öğrencilerin %35,1'i 6. sınıf, %31,3'ü 7. sınıf ve %33,6'sı ise 8 sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. Tablo incelendiğinde sınıflara göre anket dağılımının homojen yapıldığı ortaya çıkmaktadır.

4.1.2. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Yaş Değişkeni İle İlgili Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin yaşları toplamda 3 grup olarak gruplandırılmış Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Yaş grupları	n	Oran (%)	Geçerli Oran (%)
11-12	193	33,7	34,3
13-14	338	59,1	60,1
15-16	31	5,4	5,5
Toplam	562	98,3	100,0

Tablo 2 incelendiğinde, araştırma sonucuna göre çalışmaya katılan öğrencilerin %33,7’si 11-12 yaş aralığında, %59,1’i 13-14 yaş aralığında ve %5,4’ü ise 15-16 yaş aralığında olduğunun tespit edildiği görülmektedir.

4.1.3. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı İle İlgili Bulgular

Tablo 3’de araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyet durumu itibariyle dağılımı verilmiştir.

Tablo 3. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Cinsiyet Dağılımı

Cinsiyet	n	Oran (%)	Geçerli Oran (%)
Kız	253	44,2	46,4
Erkek	292	51,0	53,6
Toplam	545	95,3	100,0

Tablo 3’te görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerin %44,2’si (n=253) kız öğrencilerinden oluşurken %51’i (n=292) ise erkek öğrencilerden oluşmaktadır.

4.1.4. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Anne ve Baba Eğitim Düzeyleri Değişkeni İle İlgili Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin anne ve baba eğitim düzeyleri itibariyle dağılımı Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Anne ve Baba Eğitim Düzeyleri

Anne Eğitim Düzeyi	n	Oran (%)	Geçerli Oran (%)
Eğitim Almamış	6	1,0	1,1
İlkokul	128	22,4	22,9
Ortaokul	109	19,1	19,5
Lise	181	31,6	32,4
Üniversite	110	19,2	19,7
Yüksek Lisans ve Üzeri	25	4,4	4,5
Toplam	559	97,7	100,0
Baba Eğitim Düzeyi			
Eğitim Almamış	39	6,8	7,0
İlkokul	212	37,1	37,9
Ortaokul	119	20,8	21,3
Lise	129	22,6	23,1
Üniversite	48	8,4	8,6
Yüksek Lisans ve Üzeri	12	2,1	2,1
Toplam	559	97,7	100,0

Tablo 4'e göre araştırmaya katılan öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyi incelendiğinde, %1,1'inin hiç eğitim almadığı, %22,9'unun ilkokul, %32,4'ünün annesi lise eğitim düzeyine sahip oldukları, %19,7'sinin üniversite, %4,5'inin ise yüksek lisans ve üzeri eğitim düzeyine sahip oldukları saptanmıştır. Bunun yanı sıra öğrencilerin babalarının eğitim düzeyi ise; araştırmaya katılanların %7'sinin hiç eğitim almadığı, %37,9'unun babası ilkokul, %21,3'ünün ise ortaokul mezunu, %23,1'inin lise mezunu, %8,6'sının üniversite mezunu ve %2,1'inin de yüksek lisans ve üzeri eğitim düzeyine sahip oldukları saptanmıştır.

4.1.5. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Ailelerinin Gelir Düzeyleri İle İlgili Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin ailelerinin gelir düzeyleri ile ilgili bulgular Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. *Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Ailelerinin Gelir Gruplarına Göre Dağılımı*

Gelir Grupları	n	Oran (%)	Geçerli Oran (%)
0-810 TL	150	26,2	29,0
811-1500 TL	144	25,2	27,8
1501-2000 TL	88	15,4	17,0
2001-2500 TL	53	9,3	10,2
2501-3000 TL	40	7,0	7,7
3001 TL ve üzeri	43	7,5	8,3
Toplam	518	90,6	100,0

Tablo 5 incelendiği zaman, ankete katılan öğrencilerin ailelerinin %29,0'ı 0-810 TL gelir grubunda, %27,8'i 811-1500 TL gelir grubunda, %17,0'ı 1501-2000 TL gelir grubunda, %10,2'si 2001-2500 TL gelir grubunda, %7,7'si 2501-3000 TL gelir grubunda ve %8,3'ü 3001TL ve üzeri gelir grubunda yer aldığı görülmektedir.

4.1.6. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Aile Birliktelik Durumları İle İlgili Bulgular

Araştırma kapsamında öğrencilerin aile birlikteliği incelenmiş olup sonuçlar Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. *Araştırmaya Katılanların Aile Birlikteliğine Göre Dağılımı*

Aile Durumları	n	Oran (%)	Geçerli Oran (%)
Annem ve babam sağ ve beraber yaşıyoruz	494	86,4	87,1
Sadece annem sağ	20	3,5	3,5
Sadece babam sağ	17	3,0	3,0
Annem de babam da sağ değiller	7	1,2	1,2
Annem ve babam boşandılar	29	5,1	5,1
Toplam	567	99,1	100,0

Tablo 6'ya göre çalışmaya katılan öğrencilerin %87,1'inin anne ve babasının sağ ve beraber yaşadıkları, %3.5'inin sadece annesinin sağ olduğu, %3'ünün sadece babasının sağ olduğu, %1,2'sinin anne ve babasının öldüğü, %5.1'inin ise anne-babasının boşandıklarının tespit edildiği görülmektedir.

4.1.7. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Kardeş Sayıları İle İlgili Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin kardeş sayıları Tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Kardeş Sayılarına Göre Dağılımı

Kardeş Sayısı	n	Oran (%)	Geçerli Oran (%)
Ben evin tek çocuğuyum	29	5,1	5,1
2 kardeşiz	193	33,7	34,0
3 kardeşiz	227	39,7	40,0
4 kardeşiz	79	13,8	13,9
5 veya daha fazla kardeşiz	39	6,8	6,9
Toplam	567	99,1	100,0

Tablo 7'de öğrencilerin %5,1'inin evin tek çocuğu olduğu, %34'ünün 2 kardeş oldukları, %40'ının 3 kardeş, %13,9'unun 4 kardeş ve %6,9'unun ise 5 veya daha fazla kardeş oldukları görülmektedir.

4.1.8. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Daha Önce Mesleki Rehberlik Hizmeti Alma Durumu İle İlgili Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin daha önce mesleki rehberlik hizmeti alma durumu ile ilgili bulgular Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Daha Önce Mesleki Rehberlik Hizmeti Alma Durumu

	n	Oran (%)	Geçerli Oran (%)
Evet	81	14,2	15,2
Hayır	453	79,2	84,8
Toplam	534	93,4	100,0

Tablo 8’de araştırmaya katılan öğrencilerin, mesleki rehberlik hizmeti alma durumları incelendiğinde, %84,8’inin daha önce mesleki rehberlik hizmeti almadıkları yalnızca %15,2’sinin mesleki rehberlik hizmetlerinden yararlandıklarının saptandığı görülmektedir.

4.2. Mesleki Olgunluk Düzeyleri İle İlgili Bulgular

Araştırma bulgularının analizi yapılmadan önce mesleki olgunluk ölçeği puan ortalamalarının hesaplanması ve ANOVA analizlerinin bu puana dayandırılarak yapılması gerekmektedir. Mesleki olgunluk ölçeğinde puanlar 6 ila 21 arasında yer alırken ortalaması 16,9545 standart sapması ise 2,89175 olarak hesaplanmıştır. Buna göre 1 standart sapma miktarı farkı $16,9545 \pm 2,89175 = 14,06275$ veya 19,84625 olarak hesaplanmıştır. Bu durumda mesleki olgunluk ölçeği puanları 3 grupta incelenmiş ve analizler söz konusu gruplara göre yapılmıştır;

Mesleki olgunluk ölçeği puanı 14’ün altında olanlar düşük mesleki olgunluk düzeyine sahip,

Mesleki olgunluk ölçeği puanı 19’un üstünde olanlar yüksek mesleki olgunluk düzeyine sahip,

Mesleki olgunluk ölçeği puanı 14 ile 19 arasında olanlar ortalama mesleki olgunluk düzeyine sahip bireylerden oluşmaktadır.

4.2.1. Öğrencilerin MOÖ’ den Aldıkları Puanlar İle İlgili Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin MOÖ’den aldıkları puanlar Tablo 9’da gösterilmiştir.

Tablo 9. Mesleki Olgunluk Ölçeği Puanlarının Dağılımı

Mesleki Olgunluk	n	Oran (%)	Geçerli Oran (%)
Orta	258	45,1	45,1
Düşük	113	19,8	19,8
Yüksek	201	35,1	35,1
Toplam	572	100	100,0

Tablo 9 incelendiği zaman, araştırmaya katılan öğrencilerin %45,1'i ortalama mesleki olgunluk düzeyine sahip öğrencilerden oluşurken, %35,1'i yüksek mesleki olgunluk düzeyine sahip öğrencilerden ve %19,8'i düşük mesleki olgunluk düzeyine sahip öğrencilerden oluştuğu görülmektedir.

4.2.2. Öğrencilerin MOÖ Puan Ortalamaları İle Sınıf Değişkeni Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular

Öğrencilerin Mesleki Olgunluk Ölçeği (M.O.Ö) Puanlarının sınıf değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını bulmak üzere ANOVA testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10. Öğrencilerin M.O.Ö. Puan Ortalamaları İle Sınıf Değişkeni Arasındaki İlişki

	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	2,011	2	1,006	1,268	0,282
Gruplar içi	451,308	569	,793		
Toplam	453,320	571			

$p > 0,05$

Tablo 10'da görüldüğü gibi, ilköğretim II.kademe öğrencilerinin mesleki olgunluk ölçeği puan ortalamaları sınıf değişkenine göre anlamlı bir farklılaşma oluşturmamaktadır. ($p > 0,05$)

4.2.3. Yaş Değişkeni İle MOÖ Puan Ortalamaları Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular

Öğrencilerin Mesleki Olgunluk Ölçeği (M.O.Ö) Puanları ile yaş değişkeni arasında anlamlı farklılık olup olmadığı ANOVA testi ile incelenmiş ve sonuçlar Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11. Öğrencilerin M.O.Ö. Puan Ortalamaları İle Yaş Değişkeni Arasındaki İlişki

	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	4,486	2	2,243	2,817	0,061
Gruplar içi	445,131	559	,796		
Toplam	449,617	561			

Tablo 11 incelendiği zaman, ANOVA testi sonuçlarına göre öğrencilerin yaşı ile mesleki olgunluk ölçeği puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p>0,05$).

4.2.4. Öğrencilerinin Cinsiyetleri İle MOÖ Puan Ortalamaları Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular

Öğrencilerin Mesleki Olgunluk Ölçeği (MOÖ) Puanları ile cinsiyetleri arasında anlamlı farklılık olup olmadığını incelemek için t-testi yapılmış olup sonuçlar Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12. Öğrencilerin M.O.Ö. Puan Ortalamaları İle Cinsiyetleri Arasındaki İlişki

	n	X	S	SD	t	p
Kız	253	1,984	0,930	543	1,892	0,059
Erkek	292	1,839	0,860			

$p>0,05$

Tablo 12 incelendiği zaman görülmektedir ki, t-testi sonuçlarına göre öğrencilerin cinsiyeti ile mesleki olgunluk ölçeği puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p>0,05$).

4.2.5. Öğrencilerinin MOÖ Puan Ortalamaları İle Baba Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular

Mesleki Olgunluk Ölçeği (M.O.Ö) Puanlarının babanın eğitim düzeyi itibarıyla anlamlı farklılık olup olmadığı ANOVA testi ile incelenmiş ve sonuçlar Tablo 13’de verilmiştir.

Tablo 13. Öğrencilerin M.O.Ö. Puan Ortalamaları İle Baba Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişki

	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	2,741	5	,548	0,683	0,637
Gruplar içi	444,032	553	,803		
Toplam	446,773	558			

$p>0,05$

Tablo 13’de görüldüğü gibi, ANOVA testi sonuçlarına göre babanın eğitim düzeyi ile mesleki olgunluk ölçeği puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p>0,05$).

4.2.6. Öğrencilerinin MOÖ Puan Ortalamaları İle Anne Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular

Öğrencilerin Mesleki Olgunluk Ölçeği (M.O.Ö) Puanları ile annelerinin eğitim düzeyi arasında anlamlı farklılık olup olmadığı ANOVA testi ile incelenmiş, Tablo 14’te sunulmuştur.

Tablo 14. Öğrencilerin M.O.Ö. Puan Ortalamaları İle Anne Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişki

	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	8,070	5	1,614	2,035	0,072
Gruplar içi	438,713	553	,793		
Toplam	446,784	558			

$p>0,05$

Tablo 14 incelendiği zaman, ANOVA testi sonuçlarına göre öğrencilerin anne eğitim düzeyi ile mesleki olgunluk ölçeği puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p>0,05$).

4.2.7. Öğrencilerinin MOÖ Puan Ortalamaları İle Ailenin Aylık Geliri Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular

Öğrencilerin Mesleki Olgunluk Ölçeği (M.O.Ö) puanları ile ailelerin gelir düzeyleri arasında anlamlı farklılık olup olmadığı ANOVA testi ile incelenmiş, sonuçlar Tablo 15'te gösterilmiştir.

Tablo 15. Öğrencilerin M.O.Ö. Puan Ortalamaları İle Ailelerin Aylık Gelir Durumu Arasındaki İlişki

	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	6,754	5	1,351	1,700	0,133
Gruplar içi	406,798	512	,795		
Toplam	413,552	517			

$p>0,05$

Tablo 15'de görülen araştırma sonuçlarına göre, gelir grupları ile mesleki olgunluk ölçeği puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p>0,05$).

4.2.8. Öğrencilerinin MOÖ Puan Ortalamaları İle Aile Birliktelik Durumları Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular

Öğrencilerin Mesleki Olgunluk Ölçeği (M.O.Ö) Puanlarının, ailelerin durumu itibarıyla anlamlı farklılık olup olmadığı incelenmiş, sonuçlar Tablo 16'da sunulmuştur.

Tablo 16. Öğrencilerin M.O.Ö. Puan Ortalamaları İle Aile Durumu Arasındaki İlişki

	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	1,924	4	,481	0,603	0,661
Gruplar içi	448,545	562	,798		
Toplam	450,469	566			

$p>0,05$

Tablo 16'da görüldüğü gibi, ANOVA testi sonuçlarına göre öğrencilerin mesleki olgunluk ölçeği puan ortalamaları ile aile durumları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.

4.2.9. Öğrencilerinin MOÖ Puan Ortalamaları İle Kardeş Sayıları Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular

Mesleki Olgunluk Ölçeği (M.O.Ö) Puanlarının kardeş sayıları itibariyle anlamlı farklılık olup olmadığı incelenmiş olup sonuçlar Tablo 17’de gösterilmiştir.

Tablo 17. Öğrencilerin M.O.Ö. Puan Ortalamaları İle Kardeş Sayıları Arasındaki İlişki

	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	7,016	4	1,754	2,221	0,066
Gruplar içi	443,841	562	,790		
Toplam	450,857	566			

$p>0,05$

Tablo 17’de belirtilen, ANOVA testi sonuçlarına göre kardeş sayıları itibariyle mesleki olgunluk ölçeği puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p>0,05$).

4.2.10. Mesleki Rehberlik Eğitimi Alma Durumu İle Öğrencilerinin MOÖ Puan Ortalamaları Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular

Öğrencilerin daha önce mesleki rehberlik eğitimi alma durumu ile M.O.Ö puan ortalamaları arasında anlamlı farklılığın olup olmadığını ortaya koymak için t-testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 18’de verilmiştir.

Tablo 18. Öğrencilerin M.O.Ö. Puan Ortalamaları İle Mesleki Rehberlik Eğitimi Alma Durumu Arasındaki İlişki

	n	X	S	SD	t	p
Evet	81	1,839	0,828	532	-0,468	0,640
Hayır	453	1,889	0,897			

$p>0,05$

Tablo 18’de görülen t-testi sonuçlarına göre, mesleki rehberlik eğitimi alma durumu ile MOÖ puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde, ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinin incelenmesi amacıyla yapılan araştırmadan elde edilen bulgular, tartışılıp yorumlanmıştır. Tartışma ve yorumlar, bulgular bölümündeki sıraya uygun olarak yapılmıştır.

5.1. İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Ölçeğinden Aldıkları Puan Bulgularının Tartışma ve Yorumu

Çalışma grubunu oluşturan öğrencilere MOÖ uygulanmış ve öğrencilerin % 35,1' inin mesleki olgunluk düzeyi yüksek çıktığı bulgusuna ulaşılmıştır. Çalışma grubunun % 45,1'i ortalama mesleki olgunluk düzeyinde, % 19,8' inin ise mesleki olgunluk düzeyinin düşük olduğu görülmektedir. Bu bulgular Akbalık (1991)' ın 8. sınıf öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmalar ile benzerlik göstermektedir.

Her ne kadar mesleki olgunluk düzeyi büyük oranda ortalama ve ortalamanın üzerinde çıksa da % 19,8 lik düşük mesleki olgunluğa sahip olan öğrencilerden oluşan dilimin, mesleki olgunluk düzeyini artıracak çalışmaların yapılması gerekmektedir.

5.2. İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Ölçeğinden Aldıkları Puanlar ile Sınıf Değişkeni Arasındaki İlişki Bulgularının Tartışma ve Yorumu

Çalışma grubunun mesleki olgunluk ölçeğinden aldıkları puanlar ile bulundukları sınıflar arasında anlamlı bir ilişki olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Öğrencilerin bulundukları sınıflara göre yaşları da orantılı olarak değiştiğinden yaş ile sınıf değişkenlerini beraber değerlendirmek mümkündür. Super'in mesleki gelişim dönemlerinin aynı yıllara denk gelmesi (4-13 yaş büyüme dönemi), 6,7 ve 8. sınıflar arasında mesleki olgunluk düzeyi açısından anlamlı bir fark bulunamaması bulgusunu açıklamaktadır. Ayrıca mesleki olgunluk ile sınıf değişkeni arasındaki ilişkiyi inceleyen Akbıyık (1996)'ın ve Sahranç(2000)'ın lise öğrencileri (14-24 yaş keşfetme dönemi) üzerine yaptığı araştırma bulgularında sınıf değişkeninin (9,10,11. sınıflar) anlamlı farklılık yaratmadığı görülmektedir.

Ancak bu bulgularla tutarlılık göstermeyen araştırmalar da mevcuttur. Örneğin, Yazar (1997) ve Oğuz (2008) genel lise ve meslek lisesi öğrencileri, Acısu (2002) Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na bağlı yetiştirme yurtlarında kalan lise öğrencileri, ve Zeren (1999) tarafından yabancı dil ağırlıklı lise öğrencileri üzerinde yapılan araştırmalar mesleki olgunluk düzeyi ile sınıf değişkeni arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulgusuna ulaşmıştır.

5.3. İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Ölçeğinden Aldıkları Puanlar ile Yaş Grupları Arasındaki İlişki Bulgularının Tartışma ve Yorumu

Çalışma grubunun mesleki olgunluk ölçeğinden aldıkları puanlar ile bulundukları yaş grupları arasında anlamlı bir ilişki olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Bu bulgu Sayın (2001)' in lise öğrencileri üzerinde yaptığı çalışması ile paralellik göstermektedir. Sayın, yaşı mesleki olgunluk üzerinde etkisinin olmadığı bulgularına ulaşmıştır.

Çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin tamamına yakını 14 yaş ve altı oluşturmaktadır. 6,7 ve 8. sınıflar arasında pek yaş farkı olmadığından birbirine yakın puanlar alınmasını olağan karşılamak gerekir. Bu yaş grubu Super'in 'Büyüme Dönemi' olarak adlandırdığı dönemdir. Bu dönemde çocuk yetişkinlerin rollerini izler ve onlara benzeme arzusu ile birtakım mesleklere özenir. Bu tercihler özentisi ve heveslerini yansıtır. Özentisi ve heveslerinin yardımıyla yeteneklerini geliştirir, neler yapabileceği ve ne olmak istediğine ilişkin bir öz kavramı geliştirir. Meslekler ve çalışma yaşamı hakkında fikir edinir (Kuzgun,2006).

Ayrıca Ginzberg'in 'Hayal Dönemi'de aynı yaşlara denk gelmektedir. Ginzberg, 12 yaşına kadar olan hayal döneminde çocuğun genellikle çevresindeki kimselere karşı geliştirdiği özdeşime göre bazı meslek tercihlerinde bulunduğunu ifade eder. Çocuk, yeteneklerin meslek seçimindeki önemini bilmediği gibi, kendi yeteneklerinin de farkında değildir (Kuzgun,2006). 12 yaşından (Deneme Dönemi) itibaren kendi yeteneklerinin farkına varmaya, yetenekleri ile meslekler arasında bağlantı kurmaya başlar. Çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin yaşları da bu geçiş dönemine denk gelmektedir.

5.4. İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Ölçeğinden Aldıkları Puanlar ile Cinsiyetleri Arasındaki İlişki Bulgularının Tartışma ve Yorumu

Çalışma grubunun mesleki olgunluk ölçeğinden aldıkları puanlar ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Zeren (1999)' in çalışmaları bu araştırma bulgusunu destekler niteliktedir. Zeren lise öğrencileri ile yaptığı çalışmada cinsiyetin mesleki olgunluğa etkisinin olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Aynı bulguya Sürücü (2005)' nün genel liselerde okuyan öğrenciler üzerinde yaptığı çalışmasında da rastlamak mümkündür.

Fakat, Akay (1983), Uzer (1987) Evren (1999), Kalafat (1998), Bal (1998) gibi önceki yıllarda yapılan pek çok çalışma cinsiyetin, mesleki olgunluğu kızların lehine etkilediğine yöneliktir. Örneğin Akabalık (1991), çalışmasında 8. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk puanlarının kızların lehine olarak daha yüksek çıktığı sonucuna ulaşmıştır.

Ginzberg ve arkadaşları (1951), kızların 17 yaşlarında genellikle evlenmeye yöneldiklerini, meslek sahibi olmayı ikinci derecede düşündüklerini saptamışlardır. Kızlar da erkekler gibi Super'in bahsettiği aynı gelişim basamaklarından geçmektedirler ama meslek planlarını kesinleştirememekte, bunu hep evliliğe göre ayarlamaya çalışmaktadırlar (Kuzgun, 2000).

Yapılan bütün bu çalışmaları göz önünde bulundurduğumuzda, kız öğrencilerin, önceki yıllarda yani 1999 ve öncesine ait yapılan araştırmalarda mesleki olgunluk düzeylerinin erkek öğrencilere göre oldukça yüksek iken daha sonraki yıllarda kız öğrenciler ile erkek öğrenciler arasında, farkın giderek kapandığı ve anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir. Bunu kadının toplum hayatındaki yerinin artmasına bağlamak mümkündür. Anadolu'da daha önce sadece hemşirelik, öğretmenlik gibi çok az sayıda meslek kadına yakıştırılıyor iken kadının toplum hayatındaki yerinin giderek artması ile erkekler ile kadınlar arasında mesleki anlamda fark nerede ise kalmamıştır. Günümüzde kadını, otobüs şoförlüğünde de, yönetici koltuğunda da, devlet bakanı olarak da görmek mümkündür. Yapılan araştırmalarda kız ile erkek öğrenciler arasındaki mesleki olgunluk düzey farkının son yıllarda kapanması bu sebeplere bağlanabilir.

5.5. İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Ölçeğinden Aldıkları Puanlar ile Babanın Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişki Bulgularının Tartışma ve Yorumu

Çalışma grubunun mesleki olgunluk ölçeğinden aldıkları puanlar ile babanın eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Akbıyık (1996), Zeren (1999) ve Sahranç (2000) da çalışmalarında babanın eğitim düzeyi ile öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri arasında anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşmışlardır.

Ancak bu bulgu, Bal (1998) ve Sekmenli (2000)'nin çalışmalarıyla çelişmektedir. Sekmenli (2000) babası en az yüksek okul mezunu olan öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin, babası ilköğretim mezunu olan öğrencilerden daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşmıştır.

5.6. İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Ölçeğinden Aldıkları Puanlar ile Annenin Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişki Bulgularının Tartışma ve Yorumu

Çalışma grubunun mesleki olgunluk ölçeğinden aldıkları puanlar ile annenin eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Bu bulgu Akbıyık (1996), Otrar (1997), Zeren (1999) ve Sahranç (2000)' in çalışmalarını destekler niteliktedir.

Ancak Sandis (1970) ana babanın özellikle annenin eğitim düzeyi ile üst düzey mesleklere yöneliş arasında da ilişki saptamıştır. Annenin eğitim düzeyi ile Öğrenci Seçme Sınavı puanları arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (Kuzgun,2006).

5.7. İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Ölçeğinden Aldıkları Puanlar İle Ailenin Gelir Düzeyi Arasındaki İlişki Bulgularının Tartışma ve Yorumu

Çalışma grubunun mesleki olgunluk ölçeğinden aldıkları puanlar ile gelir düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Bu bulgu Akbalık (1991), Akbıyık (1996), Otrar (1997), Zeren (1999), Sekmenli (2000) ve Sürücü (2005)'nün genel liselerde okuyan öğrenciler üzerinde yaptığı çalışmalarını destekler niteliktedir.

Ancak daha eski tarihlerde yapılan araştırmalar bu bulgularla çelişmektedir. Örneğin, Özgüven (1978), üniversite sınavlarındaki başarı ile ailenin sosyo ekonomik

düzeyinin, gencin yetiştiği çevrenin büyüklüğünün ve kültürel yönden zenginliğinin üniversiteye giriş sınavlarındaki başarıyı artırıcı etmenler olduğu ortaya konmuştur. Ayrıca ülkemizde bu konuda yaptığı çalışmada Ceylan (1981), çiftçi ve zanaatkar çocuklarının mesleki beklentilerinin sınıf öğretmenliği, polislik, astsubaylık, hemşirelik gibi mesleklerle sınırlandığını saptamıştır. Bu grubun meslek hedeflerinin de, kentlerdeki yaşlılarıninkinden düşük olmakla birlikte, babalarınınkinden yüksek olduğu görülmektedir (Kuzgun,2006).

5.8. İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Ölçeğinden Aldıkları Puanlar İle Aile Durumu Arasındaki İlişki Bulgularının Tartışma ve Yorumu

Çalışma grubunun mesleki olgunluk ölçeğinden aldıkları puanlar ile aile durumu arasında anlamlı bir ilişki olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Sahranç (2000), lise öğrencileri ile yaptığı çalışmada aile parçalanmışlık durumunun mesleki olgunluk düzeyine etkisinin olmadığı sonucuna varmıştır. Flouri ve Buchanan (2002) da 2722 İngiliz ergenle yaptığı çalışmada aile yapısının mesleki olgunluğa etkisinin olmadığı bulgusuna ulaşmıştır.

Bu bulgular anne babası hayatta olan ve beraber yaşayan öğrencilerin daha iyi bir mesleki olgunluk düzeyine sahip olacağı düşüncesini ortadan kaldırmaktadır.

5.9. İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Ölçeğinden Aldıkları Puanlar İle Kardeş Sayısı Arasındaki İlişki Bulgularının Tartışma ve Yorumu

Çalışma grubunun mesleki olgunluk ölçeğinden aldıkları puanlar ile kardeş sayısı değişkeni arasında anlamlı bir ilişki olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Bu bulgu Çoban (2005)' in çalışmalarını destekler niteliktedir; kardeş sayısı arttıkça ve ya azaldıkça bireyin daha iyi mesleki tercihlerde bulunacağı düşüncesini ortadan kaldırmaktadır.

Ancak Blau ve Duncan (1967) az nüfuslu ailelerin çocuklarının, kalabalık ailelerin çocuklarına göre daha üst düzeyde mesleklere girdiklerini belirtmektedirler. ÖSYM'de 1978, 1991 ve 2002 yıllarında yapılan araştırmalarda ise bir ve iki çocuklu ailelere mensup adaylar bir yana bırakıldığında, çocuk sayısı arttıkça adayların üniversiteye giriş sınavlarındaki başarısında düşme eğilimi olduğu görülmüştür (Kuzgun,2006).

Yoksul ailelerde çocuk sayısı fazla olduğundan (Kuzgun,2006), kardeş sayısı ile ekonomik düzey birlikte değerlendirilebilir. Şu var ki daha önce bahsedilen, Akbalık (1991), Akbıyık (1996), Otrar (1997), Zeren (1999), Sekmenli (2000) ve Sürücü (2005) gibi pek çok araştırma bulguları ekonomik düzeyin de mesleki olgunluk düzeyine etki etmediğini göstermektedir. Yani ekonomik düzeyi düşük ailelerde kardeş sayısının arttığı görülse de bunun mesleki olgunluk düzeyine etkisinin olmadığı görülmektedir.

5.10. İlköğretim II.Kademe Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Ölçeğinden Aldıkları Puanlar İle Mesleki Rehberlik Eğitimi Alma Durumu Arasındaki İlişki Bulgularının Tartışma ve Yorumu

Çalışma grubunun mesleki olgunluk ölçeğinden aldıkları puanlar ile mesleki rehberlik eğitimi alma durumu arasında anlamlı bir ilişki olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin bulunduğu okulda rehberlik servisi vardır. Fakat ankete katılan öğrencilerin çoğunluğunun (% 79,2) mesleki rehberlik eğitimi almadığını ifade etmiş olması, belki de mesleki rehberlik eğitimine çok az yer verildiği, öğrenciler tarafından tam olarak anlaşılması sağlanamadığı ve etkili olunamadığını göstermektedir.

Bal (1998), Okullarında rehberlik servisi olan ve olmayan öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri arasında bir fark bulunmazken, “mesleki karar verme eğitim programı”nın lise 2. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerini yükseltmede etkili olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Bireyin mesleki olgunluğunun; rasyonel, içsel psikolojik faktörlerden, bireyin çevresinden gelen dışsal olanaklar ve engellerden önemli ölçüde etkilendiği saptanmış ve mesleki olgunluğun eğitimle geliştirilebileceği ortaya konmuştur. Buna göre çalışma grubuna iyi bir mesleki eğitim programı uygulamanın mesleki olgunluk seviyesini olumlu yönde etkileyebileceği söylenebilir.

Bununla birlikte çalışma grubunun, mesleki rehberlik eğitimi almamış olmasına karşın MOÖ'den aldıkları puanın yüksek olduğu görülmektedir. Bu bulgu psikanalitik kuramcılar destekler niteliktedir. Psikanalitik kuramcılardan Brill (1949)'e göre, normal insanın meslek seçme konusunda rehber ihtiyacı yoktur. Çünkü insanın bilinçdışı dürtüleri, onun hangi alanda doyum sağlayacağını söyleyen en iyi rehberdir. Bordin ve arkadaşları'na göre, çocukluğun ilk yıllarındaki gelişim dönemlerindeki saplantılar ve açığa çıkmamış enerji birikimi, bazı mesleki

davranışlar ile tatmin edilmeye çalışılır. Örneğin; sadistlik içtepileri bireyleri kasaplık, operatörlük (cerrah) gibi mesleklere yöneltir.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1.Sonuç

1. Araştırmaya katılan İlköğretim II.kademe öğrencilerin %45,1'inin mesleki olgunluk düzeyleri orta seviyede, %19,8'inin düşük, %35,11'inin ise mesleki olgunluk düzeyleri yüksek çıkmıştır.

2. Araştırmaya katılan İlköğretim II.kademe öğrencilerin mesleki olgunluk ölçeğinden aldıkları puanlar ile bulundukları sınıflar arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

3. Araştırmaya katılan İlköğretim II.kademe öğrencilerin mesleki olgunluk ölçeğinden aldıkları puanlar ile yaşları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

4. Araştırmaya katılan İlköğretim II.kademe öğrencilerin mesleki olgunluk ölçeğinden aldıkları puanlar ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

5. Araştırmaya katılan İlköğretim II.kademe öğrencilerin mesleki olgunluk ölçeğinden aldıkları puanlar ile anne-babalarının eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır

6. Araştırmaya katılan İlköğretim II.kademe öğrencilerin mesleki olgunluk ölçeğinden aldıkları puanlar ile ailelerin aylık geliri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

7. Araştırmaya katılan İlköğretim II.kademe öğrencilerin mesleki olgunluk ölçeğinden aldıkları puanlar ile aile durumları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

8. Araştırmaya katılan İlköğretim II.kademe öğrencilerin mesleki olgunluk ölçeğinden aldıkları puanlar ile kardeş sayıları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

9. Araştırmaya katılan İlköğretim II.kademe öğrencilerin mesleki olgunluk ölçeğinden aldıkları puanlar ile mesleki rehberlik eğitimi alma durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

MOÖ' den düşük puan alan, araştırma grubunun %19,8' ini Donald Super' in mesleki gelişim kuramına göre değerlendirdiğimizde çocukların içinde bulundukları çevreyi yeterince keşfetme çabası içinde bulunmadıkları, kendi yaşamları üzerindeki kontrollerinin artmadığı, gelecekleriyle yeterince ilgilenmedikleri ve iş dünyasına ilişkin bilgi dağarcığının yeterince gelişmediği ve ya öğrencilerin sorulara verdiği cevaplara göre kendilerini bu şekilde ifade ettiği görülmektedir.

Bu bulguların yanı sıra, aynı sınıftaki öğrencilerin bir kısmı mesleki rehberlik eğitimi aldığını ifade ederken diğer bir kısım öğrencilerin bu kelimeyi dahi ilk defa duyduklarını söylemeleri gözlemlerim arasında yer almaktadır ki bu bulgu öğretmenlerin de mesleki rehberlik anlamında daha yeterli ve ilgili olmaları gerektiği sonucunu ortaya koymaktadır. Bu rehberlik, kimin hangi mesleği seçmesi gerektiği anlamında değil, öğrencinin kendi kişiliğinin, fiziksel özelliklerinin ve ruhsal yapısının, ilgi ve yeteneklerinin daha erken yaşta farkındalığını sağlamaya yönelik olmalıdır.

Daha önce lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile ilgili yapılan pek çok araştırma, bu araştırmadan elde edilen sonuçlarla kısmen benzerlik göstermektedir. Ancak ilköğretim ikinci kademe seviyesinde çok az araştırma yapılmış olması araştırmacı ve akademisyenler tarafından bu konuya daha fazla değinilmesi gerektiği sonucunu ortaya koymaktadır.

Öğrencilerin çoğunun mesleki rehberlik eğitimi almadıklarını ifade etmelerine rağmen MOÖ' den elde edilen puanların yüksek olduğu da (%35,11)görülmektedir. Bu orana dahil olan öğrencileri Super'in mesleki gelişim dönemlerine göre değerlendirdiğimizde büyüme dönemine denk gelen bu öğrencilerin, yaşından beklenen mesleki olgunluk davranışlarını yerine getirdikleri, içinde bulundukları çevreyi keşfetme çabası içinde oldukları, kendi gelecekleriyle ilgilenmeye başladıkları, fantezi ve oyunlar aracılığıyla yetişkin rolleri izleyerek iş dünyasına ilişkin bilgi dağarcıklarının oluşmaya başladığını söylemek mümkündür.

Super (1990) çocukluktaki kariyer gelişiminin boyutlarını belirlemek amacıyla Buehler (1935) ve Jodaan'ın (1963) çocukların merak ve araştırma davranışlarını inceledikleri çalışmalarına dayanarak çocukluktaki kariyer gelişiminin teorik modelini geliştirmiştir. Bu model; merak, araştırma, bilgi, anahtar figürler, ilgiler, denetim odağı, zaman perspektifi, benlik kavramı ve planlılık adları verilen dokuz boyuttan oluşmaktadır. Super'e göre (1990) çocukların bu dokuz boyuttaki davranışları başarılı bir şekilde kazanmaları onların etkili problem çözme ve karar verme davranışlarını öğrenmelerine yol açar. Super, bu dokuz boyutta belirlediği davranışların sadece çalışma ve iş yaşamıyla ilişkili davranışlarla sınırlı olmadığını, özellikle merak ve araştırma boyutlarındaki davranışları çocukların okulda ve oyunlarında kazandıklarını ileri sürmektedir. Dolayısıyla Super'in çocuklukta kariyer gelişimi modelinin içeriği, doğrudan kariyer seçimiyle ilişkili olmayan fakat

çocukların okulda ve oyunlarında kazandıkları kariyer gelişimlerine katkıda bulunan davranışlardan oluşmaktadır.

Super'in dokuz boyutta ele aldığı ilgi, merak, araştırma, bilgi gibi temel kavramların eğitimciler tarafından öğrencilere zamanında öğretilmesi, öğrencilerin benlik algısının oluşmasına ve yaşından beklenen mesleki olgunluk düzeyine ulaşmasına yardımcı olacaktır. Dolayısıyla okullarda rehber öğretmenler ve eğitimciler mesleki rehberlik çalışmalarını, daha titiz, sistemli ve öğrencilerin yaş grubuna/mesleki gelişim dönemlerine göre yapmaları gerekmektedir.

Luzzo ve Pierce (1998), bilgisayar destekli eğitim programının 12-15 yaşlarındaki öğrencilerin mesleki olgunluklarının artmasında olumlu yönde etkisi olduğunu tespit etmiştir. Buna bağlı olarak çağımızın değişen ve gelişen olanakları mesleki olgunluğu etkileyen değişkenlerin çeşitliliğinin de arttığını göstermektedir. Yani evdeki bilgisayar, televizyon gibi pek çok unsurun mesleki olgunluk düzeyini anne ve babanın eğitim durumu, kardeş sayısı veya cinsiyetten çok daha fazla etkileyici ve yönlendirici olabileceği görülmektedir.

Bu sonuçlara bağlı olarak hazırlanan öneriler aşağıda belirtilmiştir.

6.2. Öneriler

Öneriler araştırmaya yönelik öneriler ve uygulamaya yönelik öneriler olmak üzere iki başlık altında ele alınmıştır.

6.2.1. Araştırmaya Yönelik Öneriler

1. Bu araştırma bulguları yaş, cinsiyet, kardeş sayısı, gelir durumu gibi pek çok değişkenin mesleki olgunluğu etkilemediğini göstermektedir. Çağımızın değişen ve gelişen şartlarına bağlı olarak mesleki olgunluk düzeyini etkileyebileceği düşünülen daha fazla değişken (cep telefonu, bilgisayar, sinema, tiyatro v.b.), araştırmacılar tarafından değerlendirilebilir.
2. Pek çok araştırma bulgularına göre öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerini etkileyen değişkenlerin (yaş, cinsiyet, anne-baba eğitim düzeyi v.b.), başka araştırmacıların bulgularında mesleki olgunluk düzeyini etkilemediği görülmektedir. Aynı konuda araştırma yapan pek çok araştırmacının bulgularının birbiriyle çelişmesinin nedenleri, akademisyenler tarafından araştırılması faydalı olabilir.

6.2.2. Uygulamaya Yönelik Öneriler

1. Sınıf öğretmenleri ve branş öğretmenleri öğrencilerle uzun süre beraber oldukları için onları daha fazla gözlemlene imkânına sahiptirler. Elde ettikleri gözlem sonuçlarını okuldaki psikolojik danışmanla paylaşmaları öğrenciler adına mesleki olgunluklarının gelişmesine yardımcı olmak adına daha faydalı olabilir.
2. Her dersin mesleklerle ilgisinin kurulması ve öğrencilere bilgi verilmesi, öğrencilerin dersleri ile gelecekteki meslekleri arasında ilişki kurmalarına yardımcı olabilir.
3. Öğretmenlerin öğrencilerinin kendilerini daha iyi tanımalarına ve anlamalarına fırsat verecek eğitsel kol çalışmalarına gönüllü olarak katılmalarına fırsat vermeleri mesleki olgunluklarının gelişimi açısından önemlidir.
4. Okullarımızda uygulanan rehberlik saatlerine giren sınıf rehber öğretmenleri ve okul yöneticilerinin rehberlik hizmetlerine ilişkin beceri ve anlayışlarını değiştirmeleri ve eksikliklerini gidermeleri mesleki rehberlik hizmetlerinden yararlanacak öğrencilere katkı sağlayacaktır. Rehberlik saatlerinin kariyer gelişimine yardımcı olacak etkinlikler yerine bu surenin farklı etkinliklerle geçirilmesinin önlenmesi önem taşımaktadır. Okul yöneticilerine ve sınıf rehber öğretmenlerine verilecek hizmet içi eğitim kursları yararlı olacaktır.
5. Öğretmenler, öğrencilerin çalışma hayatını daha yakından tanımalarına yardımcı olmak için çeşitli işletmelere, kurum ve kuruluşlara geziler düzenleyip, çeşitli meslek mensuplarını okula davet ederek mesleki olgunluğun gelişmesine yardımcı olabilirler.
6. Devlete ait TV kanallarında çocukların ilgi ve yeteneklerinin farkında olmasını sağlayıcı ve meslekleri tanıtıcı yayınlar yapılabilir.
7. Eğitimin sadece okulda değil bireyin dünyaya geldiği andan itibaren başladığının ve bu eğitimin bireyin mesleki kariyerini dahi etkilediği bilgisi ebeveynlere öğretilmelidir. Bu amaçla halk eğitim merkezlerinde ve ya okullarda yapılan veli toplantılarında verilecek kısa süreli kurslar etkili olabilir.

KAYNAKÇA

Acısu, Süreyya., “Koruma Altında Olan Lise ve Meslek Lisesi Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi”, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2002.

Akbaba, Sırrı, “Bireyin Akademik Benlik Kavramı Ölçeğini Puanlamasının Mesleki Olgunluk Düzeyine Etkisi”, Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt/ 3, Sayı/2, Ankara, Temmuz 1999.

Akbalık, Gül, “Ortaokul III. Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeyleri” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1991.

Akbalık, Gül, “Ortaokul III. Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeylerinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi” Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi. Cilt:27. Sayı:2. . Ankara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, Ankara, 1994

Akbıyık, Yeter., “ Meslek Liselerine Devam Eden Öğrencilerin Mesleki Olgunluk Düzeyleri”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı, Ankara, 1996.

Akdemir, Çağatay., “Okullarımızda Mesleki Rehberliğin Önemi”, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, Cilt:1, Sayı:2, Eylül 1991.

Arslan, M. Metin, “Bazı Avrupa Ülkelerinde ve Türkiye’de Zorunlu Eğitimde Yönlendirme Çalışmalarının Değerlendirilmesi”, Millî Eğitim Dergisi, Sayı:148.Ekim-Kasım-Aralık 2000

Ay, Mehmet (2002), Meslekî Yönlendirme “İlköğretim Okulları Sekizinci Sınıf Öğrencileri Üzerine Bir Alan Araştırması”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Bacanlı, Feride., “Lise Öğrencileri İçin Mesleki Rehberlik Programı ve Uygulama Kılavuzu”, Rehberlik ve Psikolojik Danışmada Kullanılan Ölçme Araçları ve Programlar Dizisi:4, Nobel Yayın-Dağıtım, Ankara, Ocak 2005.

Bacanlı, Hasan., “Eğitim Psikolojisi” Alkım Yayınevi, İstanbul, 1998.

Bal, N.Pervin.,“Ergenlik Döneminde Mesleki Karar Verme Olgunluğunun İncelenmesi ve Mesleki Karar Verme Eğitim Programının Etkisinin Araştırılması, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul, 1998.

Balkıs, Murat., “Kendini Araştırma Ölçeğinin (KAO)Türk Kültürüne Uyarlanması”, Eğitim Araştırmaları Dergisi, Sayı:17, Anı Yayıncılık, Bahar 2004.

Bandura, A. (1986). Social Foendation of Thought and Acation: A Social Cognitive Theory. Englewood, N.J: Prentice- Hall.

Bandura, A., Barbaronelli, C., Caprora, G. ve Patorelli, C. (2001). Sociocognitive Self-Regulatory Mechanisims Governing Transgressive Behavior. Journal of Personality and Social Psychology, 80 (1), 125-135.

Bandura, A. (1995). Exercise of Personal and Collective Efficacy in Changing Societies. In A. Bandura (Eds). Self-Efficacy in Changing Societies (p.1–45). Cambridge: Cambridge University Press.

Barut, Yaşar ve Ayyıldız, Ayla., “İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Öz Kavramı Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Göre Karşılaştırılması” XII. Ulusal Psikoloji Kongresi, ODTU. Ankara, 9-13 Eylül 2002.

Başak, Bayar.,Kariyer Seçimi :Holland Mesleki Tercih Envanteri ve Myers-Brigg Type Envanterinin kullanımı. www.insankaynaklari.com. 26 Temmuz 2006.

Bayındır, Aşkın., “Bireylerin Mesleki Olgunluk Düzeyleri ile Anne-Babalarının Tutumlarını Algılamaları Arasındaki İlişki”,Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi,

Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı, Ankara, Kasım, 1999.

Blustein, D. (1987). Decision-Making Styles and Vocational Maturity: An Alternative Perspective. *Journal of Vocational Behavior*, 30, 61-71.

Borges, N., J., Richard, G., V. ve Duffy, R., D. (2007). Career Maturity of Students in Accelerated Versus Traditional Programs. *The Career Development Quarterly*, 56, 171- 176.

Bozgeyikli, Hasan., “Meslek Kararı Verme Yetkinlik Ölçeğinin Geliştirilmesi”, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Dergisi, Sayı:11, Yıl 2004

Bozkurt, G.Songul., “Çocuk Psikopatolojisinde Gelişimsel Modeller” *Türk Psikoloji Bülteni*, Cilt.9, Sayı.30-31, Eylül-Aralık 2003.

Bölükbaşı, Beyza., “Aile Ortamı, Benlik Algısı ve Okul Tutumunun 9. Sınıf Öğrencilerinin Akademik Başarılarına Etkisi” Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2005.

Capuzzi, D. ve Stauffer, M., D. (2006). *Career Counseling Foundation, Perspectives and Applications*. Boston: Pearson Education, Inc.

Choi, N. (2005). Self-Efficacy and Self-Concept As Predictors of College Students' Academic Performance. *Psychology in the School*, 42 (2), 197-205.

Crites, J.,O. (1969). *Vocational Psychology*. United States of America: McGraw-Hill Book Company.

Çakar, Murat., “Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeyleri ile Denetim Odağı Düzeylerinin Karşılaştırılması”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı, İstanbul, .1997

Çakır, M. Ali., “Mesleki Rehberlik” Psikolojik Danışma ve Rehberlik, Ed:Alim Kaya, Anı Yayıncılık, Ankara, 2004.

Çoban, Ahmet., “Bireylerin Mesleklere İlişkin Yaklaşımları ve Etkili Olan Faktörlerin Değerlendirilmesi” VII. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi, Bildiri Özetleri, Malatya, 9-11 Temmuz, 2001

Çoban, E.Aysel., “Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeylerinin Yordayıcı Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi”, İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt:6, Sayı:10, Guz 2005, s. 39

Dewitz, S., J. ve Walsh, B., B. (2002). Self-efficacy and College Student Satisfaction. *Journal of Career Assessment*, 10, 315–326.

Duggan, M., H. ve Jurgens, J. C. (2007). *Career Interventions and Techniques*. Boston: Pearson Education, Inc.

Evren, Melda., “Mesleki Grup Rehberliğinin Cinsiyetleri Farklı Olan İlköğretim Okulu Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Meslek Olgunluklarına, Mesleki Benlik Algılarına ve Meslek Tercihlerine Etkisi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1999.

Farrell, S. J. ve Horvath, P. (1999). Career Maturity and Work Orientation: Predictors of Vocational Choice Certainty. *Guidance and Counseling*, 15 (1).

Flouri, E. Ve Buchanan, A. (2002). The Role of Work-Related Skills and Career Role Models In Adolescent Career Maturity. *The Career Development Quarterly*, 51, 36,43.

Hall, A., S. (2003). Expending Academic and Career Self Efficacy: A Family Systems Framework. *Journal of Counseling & Development*, 81, 33-29.

Hamamcı, Zeynep., “Çocuğunuzun Meslek Gelişimine Nasıl Yardımcı Olabilirsiniz?” Anne-Baba El Kitabı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmada Kullanılan Ölçme Araçları ve Programlar Dizisi: 5, Nobel Yayın-Dağıtım, Ankara, Ocak 2005.

Hamamcı, Zeynep., Coban, E.Aysel., “Mesleki Olgunluk ve Mesleki Kararsızlığın Akılcı Olmayan İnançlarla İlişkisi”,Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, Cilt:3, Sayı/No:27, Pegem A Yayıncılık, Mart 2007ss:31-42.

Herr, E., L. ve Cramer, S., H. (1996). Career Guidance And Counseling Through The Life Span. (Fifth Edition). United States of America: Longman.

Johnson, R.,H. (1978). Individual Styles of Decision Making: A Theoretical Model for Counseling. Personnel and Guidance Journal, 530-536.

Kağnıcı, Y. Dilek., “ODTU.Hazırlık Okulu Öğrencilerinin Mesleki Olgunluğu” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1999.

Kalafat, Zehra., “Lise Öğrencilerinde Mesleki Geleceğe Bakış” Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Bursa, 1998.

Kargı, Eda.,“Okulöncesi Öğretmenliği Programında Okuyan Üniversite Öğrencilerinin Benlik Algıları ve Mesleki Olgunluk Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2002.

Keller, K. (2004). The Relation Between Parental Behavior and the Career Maturity and Self-Efficacy of Young Adolescents. Unpublished doctoral's thesis, University of India, United States of America.

King, S. (1989). Sex Differences in a Causal Model of Career Maturity. Journal of Counseling and Development, 68, 208–214.

Kuzgun, Yıldız, Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı Adayları için Üniversiteler, Yükseköğretim Programları ve Meslekler Rehberi, OSYM Yayınları, Genişletilmiş Dördüncü Basım, Ankara, Mayıs 1998.

Kuzgun, Yıldız, “Meslek Danışmanlığı Kuramlar Uygulamalar”, Ankara, 2000.

Kuzgun, Yıldız, “Meslek Rehberliği ve Danışmanlığına Giriş”, Ankara, 2006.

Kuzgun, Yıldız., Bacanlı, Feride., “Lise Öğrencileri İçin Mesleki Olgunluk Ölçeği El Kitabı” Rehberlik ve Psikolojik Danışmada Kullanılan Ölçme Araçları ve Programlar Dizisi 3, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, Ocak 2005.

Külahoğlu, Sermin., “Meslek Gelişimine Bütünsel Bir Bakış: Gottfredson’un Kuramı” Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri/ Educational Sciences: Theory & Practice I/2 –Aralık 2001.

Lee, K. (2001). A Cross-Cultural Study of the Career Maturity of Korean and United States High School Students. *Journal of Career Development*, 28 (1), 43- 57.

Lee, Y. ve Hughey, K., F. (2001). The Relation of Psychological Separation and Parental Attachment to the Career Maturity of College Freshmen From Intact Families. *Journal of Career Development*, 27(4), 279- 293.

Lennings, C.J. (1994). An Investigation of The Effects Of Agency and Time Perspective Variables on Career Maturity. *Journal of Psychology*, 128 (3), 243.

Levinson, E.,M., Ohler,D.,L., Caswell, S. ve Kiewra,K. (1998). Six Approaches to the Assessment of Career Maturity. *Journal of Counseling & Development*, 76, 475-482.

Lundberg, D.,J. ve Osborne, W.,L. (1997). Career Maturity and Personality Preferences of Mexican-American and Anglo-American Adolescents. *Journal of Career Development*, 23 (3), 203–213.

Luzzo, A, D. (1993). Predicting the Career Maturity of Undergraduates: A Comparison of Personal, Educational and Psychological Factors. *Journal of College Student Development*, 34, 271–275.

Luzzo, A,D. (1995). The Relationship Between Career Aspiration-Current Occupation Congruence and The Career Maturity of Undergraduates. *Journal of Employment Counseling*, 32, 132–140.

Luzzo, A., D. (1995). Gender Differences in College Students' Career Maturity and Perceived Barriers in Career Development. *Journal of Counseling and Development*, 73, 319–322.

Luzzo, A., D. ve Pierce, G. (1998). Effects of DISCOVER on The Career Maturity of Middle School Students. *The Career Development Quaterly*, 45, 170- 172.

Manning, M.,M. ve Wright, T., L. (1983). Self-Efficacy Expectations, Outcome Expectation and the Persistence of Pain Control in Childbirth. *Journal of Personality and Social Psychology*, 45 (2), 421–431.

Mau, W. (2000). Cultural Differences in Career Decision-Making Styles and Self Efficacy. *Journal of Vocational Behavior*, 57, 365–378.

McWhirter, A. ve Chronister, M. (2005). Self-Efficacy and Vocational Outcome Expectations for Adolescents of Lower Socioeconomic Status: A Pilot Study. *Journal of Career Assessment*, 13, 40–58.

Miller, J. ve Miller, A. (2005). Theoretical Application Holland's Theory to Individual Decision-Making Styles: Implications for Career Counselors. *Journal of Employment Counseling*, 42, 20- 28.

Miner, C., ve Osborne, L. (1997). The Ability of Career Maturity Indicators To Predict Interest Score Differentiation, Consistency And Elevation. *Measurement & Evaluation Counseling & Development*, 29 (4), 187.

Murat, Gülşen, “Lise Öğrencilerini Mesleki Değer ve Tercihleri ile Psikolojik İhtiyaçları Arasındaki İlişkiler” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Erzurum, 2003.

Nauta, M., M. (2007). Career Interests, Self- Efficacy and Personality as Antecedents of Career Exploration. *Journal of Assessment*, 15, 162-180.

Oğuz, Ö., “Lise Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2008.

Otrar, Mustafa., “Endüstri Meslek Liseleri ve Çıraklık Eğitim Merkezlerinde Öğrenim Görmekte Olan 16-18 Yaş Grubundaki Öğrencilerin Mesleki Olgunluk Düzeyleri ile Bazı Kişilik Özelliklerinin Karşılaştırılması”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 1997.

Opisow, S., H. Ve Fitzgerald, L., F. (1996). *Theories of Career Development*. (Fourth Edition). United States of America: Allyn & Bacon.

Öncü, Hüseyin., “Grupla Mesleki Psikolojik Danışmanın Lise Öğrencilerinin Meslekleri Tercihlerine Etkisi” Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1991.

Patton, W. ve Creed, P. (2001). Development Issues In Career Maturity and Career Decision Status. *The Career Development Quarterly*, 49, 336–351.

Patton, W. ve Creed, P. (2002). The Relationship Between Career Maturity and Work Commitment in a Sample of Australian High School Students. *Journal of Career Development*, 29 (2), 69–85.

Patton, W. ve Creed, P. (2003). Predicting Two Components of Career Maturity in School Based Adolescents. *Journal of Career Development*, 29 (4), 277–290.

Philips,S., Pazienza, N. ve Ferrin, H. (1984). Decision-Making Styles and Problem Solving Appraisal. *Journal of Counseling Psychology*, 31 (4), 497–502.

Pietrofesa, J., J. ve Splete, H. (1975). *Career Development: Theory and Research*. New York: Grune & Stratton, Inc.

Razon, Norma.“Meslek Seçimi, Bir Gencin Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler”www.dersisteyen.com.

Sahranc, Ümit., “Lise Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeylerinin Denetim Odaklarına Göre Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi”,Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Ağustos, 2000.

Sayın, Saime., “Lise Öğrencilerini Mesleki Olgunluk Düzeyleri ve Denetim Odaklarının İncelenmesi”,Eğitim Araştırmaları Dergisi, Anı Yayıncılık, Sayı:3-4, Mart 2001.

Sayiner, Banu., Savaşan, Esra., Sözen, Didem., Köknel, Özcan., “Yükseköğretim Gençliğinin Benlik Algısının Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi: İstanbul Ticaret Üniversitesi Örneği” İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl: 6, Sayı: 11, Bahar 2007/2 s.253-265

Sauermann, H. (2005). Vocational Choice: A Decision Making Perspective. *Journal Vocational Behavior*, 66, 273–303.

Savickas, L., Bariddick, C. ve Watkins, C.,E. (2002). The Relation of Career Maturity to Perdonality Type and Social Adjustment, *Journal of Career Assessment*, 10 (1), 24–31.

Sekmenli, Tarık., “Lise 1. Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeyleri ile Sürekli Kaygı Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi” İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Malatya, 2000.

Selcuk, Ziya., Eğitim Psikolojisi, Atlas Kitabevi, 3. Baskı, 1994.

Spencer, N.,G., Bradley, E., T., Brandon, H. ve Randolph, W., H. (1997). Decision-making Styles and Career Development in College Students. *Journal of College Student Development*.

Super,D.,E., Saviskas M.,L. ve Super, C., M. (1996). The Life-Span, Life-Space Approach to Careers. In Brown, D., Brooks,L. and Associates, *Career Choice and Development* (p.121-177). (Third Edition). San Francisco: Jossey-Bass Publishers.

Super, D., E. ve Bohn, M., J. (1970). *Occupational Psychology*. California: Wadsworth Publishing Company, Inc.

Super,D., E., Crites,J.,O., Hummel,R.,C., Moser, H., L., Overstreet, P.,L. And Warnath, C.,F. (1957). Vocational Development A Framework for Research. New York: Teachers College Pres, Columbia University.

Swanson, J. ve Fouad, N,A. (1999). Career Theory and Practice Learning Through Case Studies. California: Sage Publications

Şahin, Ahmet., “Öğretmen Lisesi Öğrencilerinin Benlik Algısı ile Mesleki Benlik Algısı Arasındaki İlişki” Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1992 .

Şahin, Cengiz., “Kişilik, Ahlak, Duygusal ve Sosyal Gelişim” Eğitim Psikolojisi, Editörler: Sırrı Akbaba ve Sakire Anlıak., Lisans Yayınevi, 1. Baskı, İstanbul, Şubat 2007.

Ultanır, Emel., “Eğitsel ve Mesleki Rehberlik” Psikolojik Danışma ve Rehberlik, Editor:Gurhan Can, PegemA Yayıncılık, Ankara, 2003.

Üzer, S. Ayse., “Lise Öğrencilerinin Yükseköğretim Programlarını Tercihleri ile Kendi Yetenek, İlgi ve Mesleki Olgunluk Düzeyleri Arasındaki İlişkiler” Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, 1987.

Ülgen, Gülten., Eğitim Psikolojisi, Birey ve Öğrenme, Bilim Yayınları, Ankara, 1995

Ülgütol, Kenan., “Bursa Polis Okulu Öğrencilerini Benlik Kavramları ile Mesleki Benlik Kavramları Arasındaki ilişki Düzeyini Etkileyen Faktörler” Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa, 1998.

www.ruhsagligi .org “.meslek seçiminin önemi ve meslek seçme süreci.” 24 ağustos 2006.

www.termbank.net/psychology/838.html.psikoloji sözlüğü Yanbastı Gülgün, Kişilik Kuramları, Ege Üniversitesi Basımevi, Bornova, İzmir. 1990 s.254.

Westcot, A. (1991). The Assessment of Career Decision-making. Guidance & Counseling, 6(4).

Yazar, Ali Rıza., “Genel Lise ve Meslek Lisesi Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi,Eğitim Bilimleri Enstitüsü,Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı, Ankara, 1997.

Yazıcı, Hikmet, Eğitsel ve Mesleki Rehberlik, “Psikolojik Danışma ve Rehberlik” Ed:Gürhan Can, Pegem Yayıncılık, 7. Baskı, Ankara, 2006.

Yeşilyaprak, Binnur, “Eğitimde Rehberlik Hizmetleri” Nobel Yayın –Dağıtım, Ankara, Ekim 2006.

Yeşilyaprak, B., Güngör, A., Güzin, K., “Eğitsel ve Mesleki Rehberlik” Vatan Matbaası, Ankara, 1996 s.132.

Yıldız, T.Türker,ve Yıldız, Özgül., “Mesleki Yönlendirmede Web Desteği”, X.Türkiye’de İnternet Konferansı, Bahçeşehir Üniversitesi, 9-11 Aralık 2005, İstanbul.

Zeren, S.Gonca., “Yabancı Dil Ağırlıklı Lise, Özel Lise ve Anadolu Lisesi Son Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeyleri”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, Haziran, 1999.

EKLER

T.C.
KAHRAMANMARAŞ VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : B.08.4.MEM.0.46.01.01-605.01

04.01.2012 * 00289

Konu : Anket Uygulaması.

VALİLİK MAKAMINA

İlgi: a) 12.12.2011 tarihli sayılı yazı.

b) 28.02.2007 tarihli ve 1084 sayılı Bakanlık Makamının Onayı ile uygun görülen Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul ve Kurumlarda yapılacak Araştırma Destegine Yönelik İzin ve Uygulama Yönergesi.

Bakanlığımıza bağlı okul ve kurumlarda yapılacak araştırma ve araştırma destegine yönelik izin ve uygulama yönergesi gereğince; Yakın Doğu Üniversitesi (KKTC) Eğitim Bilimleri Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi Muharrem GÜLTEKİN'in, "İlköğretim II. Kademe Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeylerinin Yaş, Cinsiyet, Gelir Düzeyi gibi Kriterlere Göre Değerlendirilmesi" konulu anket çalışmasını, İlimiz Merkez İlçe İlköğretim II. Kademe Okullarında uygulama isteği. Müdürlüğünüz Araştırma ve Değerlendirme Komisyonunca incelenmiş olup, ilgi (b) Yönergenin 5. maddesinin (h) bendi gereği uygulamasını arz ederim.

H. Hasan KOZAN
Müdür a.
Şube Müdürü

OLUR
03.01/2012
Tahsin NAS
Vali a.
Millî Eğitim Müdürü

04.01.2012 Şef : A. GÜNEŞ

Millî Eğitim Müdürlüğü - EĞİTİM ŞİRKETİ Yoluyla Şube Müdürü'ne
Cahit Zekiye Cad. No: 46/41 Kahramanmaraş
Telefon: (344) 223017 - (344) 223018 (544) 223040
e-mail: arastirma.meb.gov.tr - Internet: A.O.E.N.E.S (Şef)

Windows Live™

- Hotmail (32)
- MSN

muharrem gültekin

profil | oturumu kapat

Hotmail

- **Gelen kutusu (32)**
- Klasörler
- **Gereksiz (31)**
- Taslaklar (7)
- Gönderilmiş
- Yeni klasör

Messenger

Messenger'da oturum açtınız. Durumunuzu değiştirmek için, sağ üst köşede adınızı tıklayın.
Oturumumu açık bırak Web Messenger oturumunu kapat

- Web Messenger oturumunu kapat

- *ölçek 3*

Fotoğraflar | 27.01.2012

Yanıtla ▾

Gül Demren Kişilere ekle

Kime: komandos82@hotmail.com

Hotmail Etkin Görünüm

tarama004...tif

Karşıdan yükle(8,7 MB)

Karşıdan yükle ↕

Slayt gösterisi göster (1)

Sayın Muharrem Gültekin

Mesleki Olgunluk Ölçeği'ni araştırma kapsamında kullanmanıza izin veriyorum.Çalışmalarınızda başarılar dilerim.

Dr. Gül DEMREN (Akbalık)

- Yeni

- **Formun Altı**

© 2012 Microsoft

Koşullar

Gizlilik Bildirimi

Anket

KİŞİSEL BİLGİLER BÖLÜMÜ

SINIFINIZ: YAŞINIZ: CİNSİYETİNİZ: Kız () Erkek () 1. Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? A. Eğitim Almamış () B. İlk Okul () C. Orta Okul () D. Lise () E. Üniversite () F. Yüksek Lisans ve üzeri () 2. Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? A. Eğitim Almamış () B. İlk Okul () C. Orta Okul () D. Lise () E. Üniversite () F. Yüksek Lisans ve üzeri ()	3. Aylık Gelir Düzeyiniz Nedir? A. 0-810 TL () B. 811-1500 TL () C. 1501-2000 TL () D. 2001-2500 TL () E. 2501-3000 TL () F. 3001 TL ve üzeri () 4. Aile Durumunuz Nedir? A. Annem ve babam sağ ve beraber yaşıyoruz () B. Sadece annem sağ () C. Sadece babam sağ () D. Annem de babam da sağ değiller () E. Annem ve babam boşandılar () 5. Kaç kardeşiniz? A. Ben evin tek çocuğuyum () B. 2 Kardeşiz () C. 3 Kardeşiz () D. 4 Kardeşiz () E. 5 veya daha fazla kardeşiz () 6. Daha Önce Mesleki Rehberlik Eğitimi Aldınız mı? Evet () Hayır ()
--	---

MESLEKİ OLGUNLUK ÖLÇEĞİ
AÇIKLAMA

Aşağıdaki cümleleri dikkatle okuyunuz. Cümlede ifade edilen fikre katılıyorsanız 'Evet', katılmıyorsanız 'Hayır' bölümünü karalayınız.

1. İnsan bir mesleği seçmeden önce yetenekli olduğu alanlarda kendini geliştirmeye çalışmalıdır.
Evet () Hayır ()
2. Bana çekici gelen hiçbir meslek bulamıyorum.
Evet () Hayır ()
3. Meslekte başarı insanın yeteneklerine ve çalışmasına değil, iyi bir çevresi olup olmamasına bağlıdır.
Evet () Hayır ()

4. Okulda başarılı olduğum konularla ilgili mesleklere yöneleceğim.
Evet () Hayır ()
5. İlerde sevdiğim bir meslekte çalışmayabilirim.
Evet () Hayır ()
6. Bir mesleğe gireyim de ne olursa olsun.
Evet () Hayır ()
7. Hangi alanlarda yetenekli olduğumu biliyorum.
Evet () Hayır ()
8. İlgilerimi iyi tanırım.
Evet () Hayır ()
9. Meslek seçme zamanım gelince çevremdekilerin önerilerine göre bir karar veririm.
Evet () Hayır ()
10. İnsanın hangi mesleğe gireceğini büyükleri daha iyi bilir.
Evet () Hayır ()
11. Hangi mesleğe gireceğimi pek düşünmüyorum.
Evet () Hayır ()
12. Sıra bir meslek seçmeye geldiğinde kendi kararımı kendim vereceğim.
Evet () Hayır ()
13. Meslek seçmek o kadar zor ki, bu işi kendi başıma yapamam.
Evet () Hayır ()
14. Sanırım herkes gibi bir gün ben de çalışmak zorunda kalacağım ama bunu pek istekle beklemiyorum.
Evet () Hayır ()
15. Aldığım derslerin gelecekteki mesleğimle ilişkisini pek düşünmem.
Evet () Hayır ()
16. Çok param olsa da yine de bir mesleğim olsun isterim.
Evet () Hayır ()
17. Bir insanın günün üçte birini iş yerinde geçirmesi bana çok anlamsız geliyor.
Evet () Hayır ()
18. Benim için şimdi önemli olan derslerime çalışıp sınıf geçmektir. Zamanı gelince meslek seçimini düşünürüm.
Evet () Hayır ()
19. Gelecekte ne olacağımı sık sık düşünmüşümdür.
Evet () Hayır ()

20. Kendimi ve meslekleri tanımama yardımcı olacak kişilere ihtiyaç duyuyorum.
Evet () Hayır ()
21. Her dersin bana ne kazandırdığı, yeteneklerimi geliştirmeme ne ölçüde katkısı olduğu üzerinde düşünürüm.
Evet () Hayır ()

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı- Soyadı: Muharrem GÜLTEKİN

Doğum Yeri ve Tarihi: İSTANBUL, 27.02.1982

Medeni Hali: Evli

Telefon (cep):0 544 544 01 94

e-mail: komandos82@hotmail.com

ÖĞRENİM DURUMU:

Yüksek Lisans: Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı. 2010-2012

Lisans Eğitimi: Selçuk Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü 1998-2002

Lise: Kırıkkale S.Demirel Lisesi, 1995-1998

Ortaokul: Kırıkkale Hürriyet İlköğretim Okulu 1992-1995

İlkokul: Kırıkkale Yüzüncü Yıl İlk Okulu 1987-1992